

M. Malinski

NEM MINDEGY!

Prugg Verlag

NEM MINDEGY!

Lendület és fény

Prugg Verlag

1986

A magyar kiadás M. Malinski: Wierzyć w Chrystusa
(Księgarnia Świetoga Wojciecha, Poznan, 1979)
német fordítása: Du bist anders. Glaubensbuch
für junge Leute (Verlag Styria, Graz, 1981)
alapján készült.
Magyarra fordította Érdy Szaniszló.

Képek:

Herbert Maeder 7. o.

Oscar Poss 65. és 87. o.

TARTALOM

Kedves Barátom!	5
AZ ÖNISMERET ÚTJÁN	7
A temperamentumok avagy Te milyen fajta ember vagy?	8
Jellemképzés avagy Még csak gyakorolsz	10
Parancsolatok és tilalmak avagy Miért van annyi KRESZ-tábla	13
A hét hibaforrás avagy Javításra mindig van mód	15
Főhibád avagy Ismerd meg magad!	17
A négy sarkalatos erény avagy Mit tanulhatsz a „Forró Dél“-ből?	19
A bölcsesség avagy Játék, aminek a neve: élet	21
Emlékezet és értelmesség avagy A gondolkodásnak nagy jövője van	23
Alkoss bátran önálló véleményt avagy Nem bírom a „félművelteket“	26
Műveltség-vizsga avagy A többi már a te dolgod	28
Általános műveltség és szakosodás avagy Te mi akarsz lenni?	29
Terveid avagy Dicsérő szavak a zsebnaptárról	31
Igazságosság avagy Haladunk, de te is haladj	32
Felelősek vagyunk másokért avagy Senki sem szívet	35
A szülők is emberek avagy Csak élőködni akarsz?	38
Az élet fegyelme avagy Ami közös az emberben és a lajhárban	40
Testápolás avagy Mint Hamlet a lavór előtt	42
Jog a szabadságra avagy Az idomított kutya szorongása	46
Jog az igazsághoz avagy Ne hancegj! Ne add az okosat!	48
Mértéktartás avagy Erőidet be kell osztanod	49
A kevélység avagy Majd én megmutatom!	51
A hallgatás művészete avagy A gőzt néha kiengedik	52
A böjt értelme avagy Hogy ne a muszáj legyen az úr	53

Lelki egészségápolás avagy Csak meg nem boldulni!	56
Pirulás és szégyenlősség avagy A Miss Worldnak is túl hosszú az orra	59
Bízzál Isten gondviselésében avagy Nincsen még egy belőled	62

A SZERETET TÖRVÉNYE 65

A bűn csillog avagy nem is olyan csúf az ördög?	66
Krisztusi erkölcs avagy Nem könnyű ám embernek lenni	67
Az ember többet ér avagy Ahol az állat végződik	69
Szabad akarat avagy Egy zsák aranyért sem	71
Folyamszabályozás avagy Az legyél, ami vagy!	73
Szívedben az erkölcsi törvény avagy Csak szajkózni – az semmire se jó	75
Lelkiismeret-vizsgálás avagy Belső világod: Az ismeretlen földrész	79

A BOLDOGABB JÖVŐ FELÉ 87

Kiből lesz jóbarát? avagy Nem könnyű egyedül	88
Szerelmes lettél avagy Csak nem ez a megszállottság?	90
A szerelem jelei avagy Az első csózkod	94
Erotikus szerelem avagy Amikor valami lángol benned	96
Küzdelem a szerelemért avagy Igazán „az enyém” vagy?	102
Szerelem és felelősség avagy Csak egy kis könnyed udvarlás	105
Szerelem és hűség avagy Míg ásó-kapa el nem választ	109
A szerelem csavarmenete avagy A boldogság kettőtökön múlik	114
Gyermekeket vállalni avagy Édes teher	119
Utószó avagy Ez a könyv kezdet	120

Kedves Barátom!

Jogos ugye a megszólítás, hisz megbarátkoztunk könyvem első kötetében: a „Nem mindegy! Teljesebb élet“ során. Biztosra veszem tehát, hogy nem utasítasz el: Mit akar már megint ez a Malinski!

Szándékomat jól ismered, tapasztalatból. Könnyebben kimondhatnánk mégis azt, amit nem akarok: Nem akarlak kioktatni, nem adok fel leckét, nincs szándékomban, hogy fölényesen sarokba szorítsalak és így győzzelek meg igazamról. De téríteni sem akarlak. Egyedüli vágyam: Beszéljünk! Mint barát barátjával, mint testvér testvérével.

Mit találhatsz tehát ebben a könyvben? Bár kettőnkön múlik a vásár! Azaz, tőled is függ az eredmény.

Az első részben teszem szóvá az élet rendjét. Terád irányítom a fénycsóvát és arról beszélgetünk, hogyan ismerheted meg jobban önmagadat. Nem csak valamelyest, hanem olyannyira, hogy kézbe vehesd életedet. A szépelkek talán így mondanák: Hogy ne hányódj az élet tengerének hullámain, hanem magabiztosan evezz.

Bizonyos ugyanis, hogy szeretnél boldog lenni. Izgathat a talány: Mi vezet a boldogsághoz? Bevallom: fogas kérdés, de szembenézünk vele. Találkoztam sok gazdag, egészséges, fiatal és hírneves, de boldogtalan emberrel. Mi hiányzott nekik? Mit gondolsz? Tudod, mi a boldog emberek titka? Szeretetlenben élnek!

A harmadik fejezet végül a szerelemről szól: arról a csodálatos és nagyszerű valamiről, amivel valószínűleg már találkoztál, és ami elkápráztatott. Igazad van. Nehéz a szerelmet meghatározni. Csak azért tesszük itt szóvá, mert talán benne ismered meg jövőd csíráját.

Nem diktálhatom az olvasás sorrendjét. Bármit is olvasol el először, arra mégis mint barátomat kérek, a könyv egy sorát se hagyd ki. Mérlegelj és fontolj meg mindent, amit mondok neked, majd alkalmilag beszélj meg társaidal. Parázs vitákat kanyaríthatsz belőle.

Engedj meg még egy kérést: Ne vedd a szememre, hogy pap létemre nem írok elég vallásosan, alig idézem a Szentírást. Beismerem, hogy ez hibám. Mentségem azon-

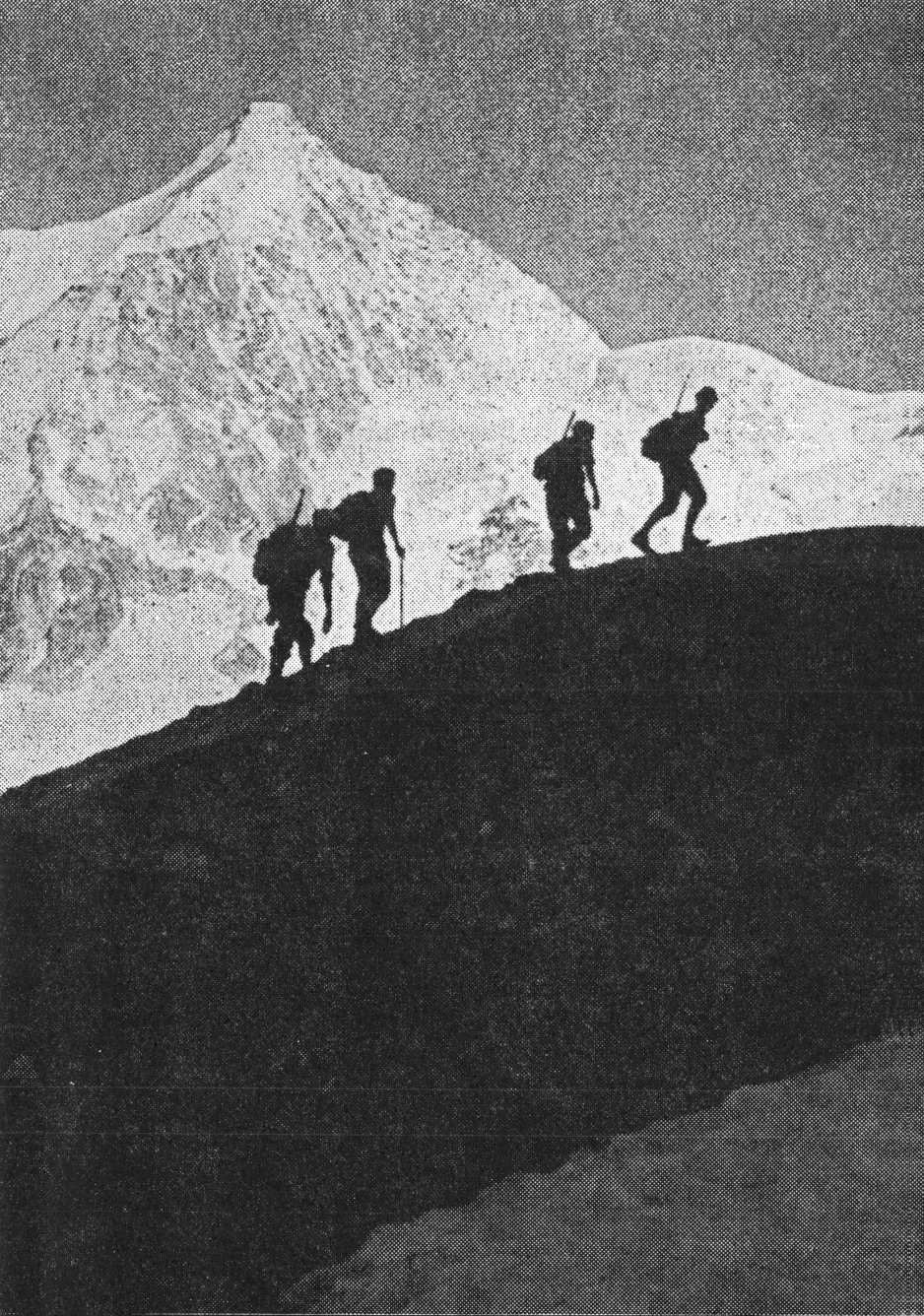
ban az, hogy nem úgy akarok veled beszélgetni, mint pap a diákjával, hanem egyszerűen úgy, mint ember a barátjával. S talán ez a legvallásosabb közeledési mód.

Örülnék, ha élveznéd a velem való társalgást.

Hát rajta! Ég veled!

M. Malinski

Az önismeret útján

A TEMPERAMENTUMOK avagy TE MILYEN FAJTA EMBER VAGY?

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer négy ember. A négy ember egészen jellegzetes vérmérsékletű volt. Mind a négy más és más. Az első: szangvinikus. A második: flegmatikus. A harmadik: melankolikus. A negyedik: kolerikus.

Egy szép napon – amint együtt mentek, mendegéltek – egy óriás jött velük szemben az úton. Egymásután felkapta mind a négyet. Begyömöszölte őket a tarisznyájába. A tarisznyát vállára dobta. Aztán elindult be az erdőbe. Meg sem állt az erdő kellős közepéig. Az erdő közepén levő tisztásig. Ott kiborította tarisznyája tartalmát a földre és elment.

Mondjam-e, ne mondjam? Elsőnek a *szangvinikus* ugrott talpra. Nagy lármát csapott. Az óriás után szaladt. Pár lépéssel lemaradva a nyomában loholt. Dőlt belőle a szitok, mint a záporosó. Majd megállt, dühösen visszafutott oda, ahol a tarisznyából kirázták. De megint csak az óriás után eredt, aztán megint vissza. Közben toporzékolt, hadonászott, fenyegetőzött és bizony nem valami szépséges szavakkal szitkozódott. Hát, így viselkedett.

De nem így a *melankolikus*. Leült egy kőre. Maga elé meredt. Halkan mormolta keserveit: Hogy hát ez az óriás. Miért csinálta, amit csinált? Mit is akarhatott velünk? Hiszen sohasem ártottunk neki! ... Így gubbasztott magányosan, elhagyottan a nagy erdő mélyén, Isten a tudója, hol ... Dehát most mi történjen? S könnyek csorogtak végig az arcán.

A *flegmatikus*, a maga részéről, mindezt egykedvűen hallgatta végig. Minthogy azonban ettől az éppen nem várt utazástól fáradtnak érezte magát, így gondolkodott: „A legjobb az lesz, ha előbb alszom egyet. Aztán majd meglátjuk“. Jól elnyújtózkodott, karját a feje alá tette és máris édesen aludt.

A *kolerikus* viszont az ajkába harapott. Nem szólt egy szót sem. Felvett a földről egy nagy követ. Elsietett. Addig kereste az óriást, amíg meg nem találta. Amikor megtalálta, úgy megdobta a nagy kövel, hogy bizony szépszerivel betört ellenségének a koponyája.

Nincs két egymáshoz hajszálnyira hasonló ember. Ezt másképpen úgy mondják, hogy az embereknek különböző a természetük, a vérmérsékletük. Így igaz. Hiszen az ember nemcsak értelem és szabad akarat, hanem még test is. Ezt nagyon tekintetbe kell venni. Hadd mondjak erre egy hasonlatot. Az emberi lélek a napsugár, a test pedig a prizma. Minden prizma más és más módon töri meg a napsugarat. Mindegyik a maga módján. Még két falevél sem egybevágó. Sokkalta inkább különbözők az emberek. Csodálatos az emberi fajnál is a *formák gazdagsága*, az emberek fiziológiai sokfélesége.

Erről már az ókor embere is tudott. Hippokratész, majd Galenosz, a görög orvos írt először a négyféle vérmérsékletről, temperamentumról. Galenosz a különbözőséget fiziológiai okokra vezette vissza: azokra a „nedvekre“, amelyekkel szerinte telve van az emberi test.

Persze, a temperamentum fogalmát pontosabban is meghatározhatjuk. Valahogy így: A temperamentum olyan velünk született, állandósult mechanizmus, amellyel a kívülről érkező ingerekre „válaszolunk“. A leginkább feltűnőek az érzelmi visszahatások, érzelmi „válaszok“ különbségei. Mindenesetre, a pszichológusok a temperamentumok egyéb lényeges elemeire is rámutatnak. Arra például, hogy a „reakcióknak“, visszahatásoknak van erejük, tartósságuk (illetve időtartamuk) stb. Jellemezzük a négy temperamentumot például a visszahatás erejét és gyorságát véve alapul: A kolerikus visszahatása erős és gyors. A melankolikusé erős és lassú. A szangvinikusé gyenge és gyors. A flegmatikusé gyenge és lassú.

Vég nélkül sorolhatnánk a szemléltető példákat. Egyet hadd mondjak el. Rá fogsz ismerni egyik-másik tanárodra. Az iskola egyik osztályában egy tanuló szüntelenül zavarja az órát. Ha a tanár melankolikus, így éli meg a dolgot: „Annyit gyötrődöm érted. Éjszaka sem hunyom le a szemem miattad. Itt meg kiteszem neked a lelkeket. De ez téged hidegen hagy. Képes vagy örökösen zavarni az órát.“ Ha a tanár kolerikus, mindjárt rászól a gyerekekre. Magában pedig ezt gondolja: „Megállj, te pimasz! Ezt még megkeserülöd!“ És a legközelebbi tanári konferencián gondoskodik is a megtorlásról. Vagy pedig olyankor bosszulja meg a neveletlenséget, amikor a gyerek a legkevésbé várja. A flegmatikus tanár csak úgy magában gondolja:

„Ha nem akarsz tanulni, hát nem tanulsz. A te dolgod. Hát persze! Ostobáknak is kell lenniük, így színes a világ. Nem?!“ Végül, mit csinál a szangvinikus tanár? Galléron ragadja a nebulót és kipenderíti a folyosóra.

A valóságban nincsenek szintiszta temperamentumok. Minden ember többé vagy kevésbé „keverék“. Visszaható magatartásunk tehát csak megközelíti az egyik vagy a másik temperamentumot. Közben pedig a többi temperamentumra jellemző vonások is megmutatkoznak bennünk.

Te milyen temperamentumú vagy? Kérdezhetem pontosabban is: melyik temperamentum vonásai uralkodóak nálad?

JELLEMKÉPZÉS **avagy** **MÉG CSAK GYAKOROLSZ**

Gondolom, szívesen ülsz a buszsofőr közelében. Figyelled a munkáját. Talán magad is tapasztalatból tudod, milyen jó érzés motorozni, autót vezetni. Csakhogy, amíg idáig jut az ember! Mennyi kínlódással jár, amíg a kezek és a lábak munkája összhangba kerül. Pedig ez még csak a kezdet. A kocsivezetés örömét csak akkor élvezheted, ha már nem okoz gondot a kapcsolás, a kanyarok bemérése nehéz hegyi utakon vagy a vezetés csúcsforgalmi időben.

De sokáig tart, amíg valaki jó sielő lesz! Milyen gyámoltalanul kezdi. Kész győtrelem: pár méter után letottyán a földre, azaz a hóba. Mennyit kínlódik, míg újra álló helyzetbe nem kerül. Aztán újabb huppanás... Focizni, kosárlabdázni, úszni, korcsolyázni, magasat ugrani, evezni, táncolni... Hát ez sem megy magától, nem igaz?! Gitározni, más hangszeren játszani s vele igazán kifejezni érzelmeidet: a helyzet ugyanez. De a műélvezetet is tanulni kell: Gauguin, Cézanne, Munkácsy, Borsos Miklós, Kovács Margit... csak ekkor „szól“ hozzád, a költőkben is csak ekkor gyönyörködhetsz.

Remélem, nem akarod azt mondani, hogy ha ilyenek a kilátások, akkor a legjobb semmibe sem belefogni?! Nem, ezt a szellemi szegénységet nem vállalhatod! S ha már belefogtál valami jónak az elsajátításába: csak nem

akarsz közben elcsüggedni? Akkor is, amikor járnál tanulni, minden lépéseddal a csüggedést utasítottad vissza. Ha nem így lett volna, még ma sem tudnál járni! De nem: te nem adtad fel, fejlődni akartál. Szerencsédre. Pedig el is pottyantál egypárszor és ilyenkor volt nagy sírás. Sebaj! Látod: a tanulás is mindig fáradságos. A szellemi tunyaságon mindig úrrá kell lenned, ha valamit el akarsz sajátítani.

Meg akarod tanulni, hogyan légy mindenáron becsületes emberi kapcsolataidban? Bizony, ehhez keresztutat kell végigjárnod. Le kell küzdened féltékenységedet. Meg kell vetned az ösztönös szorongást, mely nem engedi, hogy vállalj az igazságot. Sokszor pedig nagyon nehéz lehet a mérlegelés egy-egy végérvényes, döntő lépés előtt.

Autós Iskola feliratú kocsikkal gyakran találkozunk utcákon. A kezdők kocsiján is ott a T-betű: „Tanuló vezető!” Teljesen jogos lenne minden fiatalra, rád is, kitenni egy ilyen T-betűt. Hiszen – átvitt értelemben – te vagy az a sofőr-jelölt, aki a kormánykerék mögött, városi forgalomban megizzadsz a nagy igyekezettől.

Nehezedre esik talpraállni, ígéretet megtartani, megállapodásokhoz ragaszkodni. Sehogyan sem sikerül magadat feletteseid vagy a többség akaratának alávetni. Megfontolni és döntení: olyan kínos neked. Másokat meghallgatni: ehhez semmi türelmed sincs. Felháborodsz, jeleneidet rendezel. Csak utána döbbensz rá, hogy ostoba voltál. Szemrehányásokat teszel magadnak.

Kérlek, ne csinálj ezekből nagy esetet! Hiszen még csak „tanuló vezető” vagy. Ne add fel! Ne mondd, hogy te már csak ilyen vagy. Ha kell, százszor is kezdjed újra. Ez az emberi kibontakozás útja. Egyedül és kizárólag ez!

Egy kicsit mi is gépek vagyunk. A gépben pedig hol ez, hol az meghibásodik időnként. Mint abban a történetben, amelyet egy lengyel írónál olvastam. Ez az író bemutatta, milyen város lesz majd a robotváros. Hogy milyen város lesz? Vas város. A lakóházak: vasból. A kapuk, ablakok: vasból. Az utcák, járdák: vasból. Az emberek – fejük, karjuk, sőt mindenestől: vasból. Hiszen robotemberek! Jönnek-mennek az utcákon. Egyik-másik a földre . . . azaz a vasjárdára huppan. Néhány más robotember észreveszi a bajt. A meghibásodott robot fölé hajolnak. Felnyitják a fedő-

lemezt. Matatnak a szerkezetben, tanakodnak. Megvan! Elég megszorítani egy csavart, megigazítani egy pántot. A fedőlemezt visszahajtják. A robot feláll és gyalogol tovább a maga útján.

Van úgy is, hogy a robotember körbe-körbe jár. Az említett robotok ismét kéznél vannak. Kezdődik a bütykölés. Az üzemzavarnak egyhamar vége. Megesik, hogy az egyik járókelő szemétdombra telepszik le és abban turkál. Közben ezt motyogja: ez egy aranybánya, ez egy aranybánya. Megint jönnek a mechanikus szak-robotemberek. Tanácskoznak, majd hozzáfognak az oly bonyolult hiba kijavításához. Az is előfordul, hogy egyik-másik robot-gyalogos érthetetlen szavakat mormol. A javító brigád újra megjelenik, és így tovább.

De térjünk vissza témánkhoz. Szögezzük le, hogy ha valakiben hiba jelentkezik, emiatt az illetőt nem kell egyszer s mindenkorra „leírni“. Továbbá, ha te javítottál ki egy hibát a másik „gépezetében“, ne hidd azt, hogy téged akkor már nem fenyeget valami meghibásodás. Lehetséges, hogy az, akinek a hibájával dolgoztál, legközelebb éppen ő lesz kénytelen bajlódni veled.

Meg aztán az is bizonyos, hogy minden gépet előbb be kell járítani. Ehhez pedig *idő kell*. Ez alatt az idő alatt különös figyelmet igényel. Nem szabad túlságosan megterhelni. Nem szabad a legnagyobb sebességre kapcsolni. Néha meg kell állni, pihentetés végett. Sajátos kezelésben kell részesíteni, csavarjait meg-meghúzni. Ellenkező esetben – vagyis ha oktanul nem vesszük figyelembe a bejáratási időt – az a masina nem fog sokáig élni. Örökös lesz vele a vesződség, a költsékezés. Gazdájának nem sok öröme lesz benne.

Mit nevezünk egy ember életében „bejáratási időnek“? Nyilvánvalóan: gyermek- és ifjúkora éveit. Nagy gonddal, óriási megértéssel kell figyelemmel kísérni ezt az időt. Mindent újra és újra be kell jól állítani, beszabályozni. Olykor, és nagy szakértelemmel, oda is kell ütni a kalapáccsal. Hogy később már ne legyen vele nagyobb baj.

A jellem nem véglegessé vált állapot. Az ember nem úgy van a jellemével, mint a szobrász az ércel, tölgyfával vagy gránittal. Ha a szobor elkészült, nincs további teendő. Csak éppen fel kell állítani a talpazatra. Ezzel elentétben: a jellemes ember az, aki törekszik *jóvá alakulni*.

Hibái – éppenséggel – lehetnek, de komolyan akar szeretetben élni. Azon van, hogy jó legyen, jót tegyen. Az évek során egyre nő benne ez a feszítő erő. Eleinte talán csak arra figyel, hogy leküzdje a bátortalanságát. Vagy arra vigyáz, hogy többé ne hazudjék az édesanyjának. Később megnőnek a távlatok. A jellemes ember komolyan törekszik arra, hogy a lehető legjobban helytálljon hivatásbeli munkájában. Törekszik az ésszerű beosztásra. Mindig szem előtt tartja a közösség érdekeit. Igazságos a beosztottjaival szemben. Gyermekait jól neveli.

Jellemünket nem formálhatjuk ki „valahol“, valami műhelyben vagy műteremben. Jellemessé csak az élet adott feladatai közepette válhatunk. Ilyen nincs tehát: „Bocsánat, egy percre, rögtön jövök. Egy kicsit elmegyek, jellemet faragni magamnak.“ Éppen azzal formáljuk jellemünket, hogy a lehető legjobban igyekszünk betölteni társadalmi szerepünket. Más szavakkal: Jellemes emberré az lesz, aki a szeretet megvalósulásán dolgozik, élethivatása keretei között. Jellemes fiú, jellemes leány – csak éppen felületes és lusta tanuló? Ez a kettő együtt nem megy! Mindenki a maga módján, a maga körülményei között formálja jellemét. A tanuló is, a tanár is. A munkás, az igazgató, a művész – szintén. Amikor már valóban igazságszeretők, becsületesek, amikor igazán a jóra használják idejüket: akkor már *jellemesnek* mondhatók. Csak éppen különböző utakon jutottak fel erre a magaslatra.

PARANCSOLATOK ÉS TILALMAK avagy

MIÉRT VAN ANNYI KRESZ-TÁBLA

„A hólnapi viszontlátásra“. Láttad-e ezt a filmet? Jó film volt. Előfordult azonban benne egy nyomasztó jelenet. Színhelye: egy templom. Kívül-belül még láthatók rajta a háborús sebek. A felújítás még tart. A film hősei bemennek a templomba, hogy megnézzék. Ott benn nevetgélnek, bolondoznak, mint aféle fiatalok. Egyszer csak belép a templomba három fekete ruhás, boszorkánykülséjű öregasszony. Szidják-hordják a fiatalokat.

A jelenetnek megvan a maga mondanivalója, természetesen. Egyik oldalon ott a szabadság, az önfelédtt öröm,

a természetes életérzés. A másik oldalon, vele szemben, ott áll a „kereszténység“. Mert az csupa tilalomfa, tagadás, büntetés. A film persze kiélezetten állítja fel tételét. Biztosra veszem azonban, hogy már találkoztál hasonló felfogással.

Értelmezzük a dolgot egy hasonlattal. A korlátlan szabadság képe az az autós, aki veszettül nyomja a gázpedált. Közben ügyet sem vet arra, ami az úton történik. Fiataloknak roppant megnyerő látvány az ilyen. Ez igen! Ez nem nyárspolgár. Ez szakított berögződött szokásokkal, előítéletekkel. Ámde ne örülj korán. Várj még. Nézd azt is, mi a történet vége: Gázolás. Ki tudja, hány halott, sebesült. Vagy éppen a „felszabadult“ autós vágódik neki egy fának. Vagy az útszéli árokban landol. Ez még a jobbak eset.

A keresztény erkölcstan, valóban, egész sor figyelmeztető jelet állít fel az élet országútja mentén: „Sebességkorlátozás!“, „Figyelem, kanyarodó!“, „Felfagyások!“, „Iskola“ — gyerekek futhatnak az autó elé... és újra meg újra: „Figyelem!“ ... Teszi ezt azért, hogy ne árokban köss ki, hogy ne egy útszéli fáról kelljen levakarni téged.

Erkölcstanunk álláspontja érthető. Józanul ítéli meg az emberi természetet. Tudja: hajlamosak vagyunk az *önzésre*, értelmünk nem lát világosan, akaratunk nehezen mozdul a jó felé. De még a fenyegető veszélyektől sem igen riad vissza. Sokszor dönt rosszul. Hiszen az érzelmek azonnal elragadnák oda, ahol egy kis élvezet kínálkozik. Hogy mi lesz a vége? „Ne törődj vele!“

Helyzetünk így is jellemezhető: Köd ereszkedett le. Te ebben a ködben autózol. Látni alig lehet. Amit láatsz: merő szürkesség. A ködfüggöny mögül hirtelen előbukkan valami. Feléje fordulsz, mert jónak látszik. Hiszen szokásod, hogy utánakapj minden „jónak“, élvezetnek. Még akkor is, ha baj lesz belőle. A következmények már nem láthatók, hiszen sűrű a köd. — Egy kis hazugság? Miért ne? Pedig az csak öt percre húz ki a csávából. Elemelsz egy semmiséget. Aztán oda a becsületed. Így jársz a többi könnyelműséggel is. Titkot árulsz el, csak azért, hogy felvágj, te mi mindent tudsz, milyen jólétesült vagy. Egy szórakozást elébe helyezel sürgető munkának. Semmibe veszed szüleid parancsát. — Csak később csap vissza a hullám. De akkor már túl késő.

Ne bízd hát rá magadat a hangulatodra, ösztöneidre, ötleteidre. Előbb mindent *ellenőrizz!* Mindent megvizsgálni, gondosan összevetni a Tízparancsolattal! Hiszen mind a tíz az utat mutatja, a veszélyt jelzi, hogy ne érhesen baj, másban se tégy kárt.

A HÉT HIBAFORRÁS avagy JAVÍTÁSRA MINDIG VAN MÓD

Egy szép kép. A tárlaton megállsz előtte. Ez igen! Kétségkívül: mesteri alkotás. A vonalvezetés, a színek, az arányok . . . Gyönyörködsz benne. A vonalak egyszerűek, a részletek arányosak, a kifejezés megkapóan mély.

Egy jó motor a kocsiban. Élvezettel hallgatod a zúgását. Bizonyosodj csak meg egyenletes működéséről: állíts a motorházra teli vizes poharat. Légy nyugodt, egy csepp sem lötytyen ki belőle.

Egy jó futballcsapat. Összeszokott játékosok, kemény védelem, gyors csatárjáték. Első pillanatra: mintha csak játszadoznának. Semmi görcsös erőlködés. Nehéz a taktikát fölismerni. Ám érdekes: mindenki mindig ott van, ahol lennie kell. Uralják a pályát. Remekül kezelik a labdát.

Egy jó ember. Az ilyen mindenki öröme. Lesik a szavát. Valamilyen meghatározhatatlan varázsa van. Mi az, amivel lebilincsel mindenkit? Nehéz megmondani. Az illető olyan természetes, egyszerű. A napsugár ragyog így. Figyeljük csak: egészen biztos, hogy megfontolt, józan ember. De nem közönyös és nem érzéketlen. Tiszteletet ébreszt maga iránt. De nem tartja magát különbnek másoknál. Megmondja az igazat, de nem ostobán. Nem zsu-gori, de nem is pazarló.

Van azonban úgy is, hogy megállsz egy festmény előtt. Nem tetszik. Jól sikerült alkotás lenne, de – úgy érzed – valami zavar téged. Jó, jó ez a kocsi, nem lenne rossz a motorja, de valami halk zörgést is hallasz. A csapat jó formában van, de az egyik középpályásnak nem megy a játék. Rosszul helyezkedik, elpattan tőle a labda. – Körülrajongott ember. Csakhát . . . szeret lódítni. Nem is hinned, dehát magad kaptad rajta hazugságokon. Olyan kínos

ez neked. Szinte fáj. Az illető szeretetre méltó, vonzó, barátságos. Ám nem lehet adni arra, amit mond.

És te hogyan állsz? Talán így válaszolsz: „Áh, jobb erről nem is beszélni. Magunk közt maradjon: pocsékull! Mint egy kivénhedt motor, ami zörög, akadozik. Kész csőd.”

Meglehet. De ne ess kétségbe: *javításra* mindig van mód. Továbbá: ha a motor egyik alkatrészét kicseréled, attól egy másik alkatrész még éppen úgy rossz maradhat. Viszont, ha te nekilátsz, hogy egy hibádat gondosan megjavítsd, a javulás az egész vonalon érezhető lesz. Ebből a szempontból sem vagy olyan, mint a motor.

Igen, de vajon mi nincsen rendben nálad?

Nézzünk egy kicsit körül. Minden hiba termőtalaja az önzés. Ebből a hibák sűrű bozótja nő ki. Hogy ebben a bozótban el ne tévedj, a hibákat a hibaforrások szerint osztályozzuk. Régebben „főbűnöknak” hívtuk ezeket, mert mintegy „kútfői” voltak a hibáknak, bűnöknak. Kérlek, ne téveszd össze a főbűnöket a halálos bűnökkel.

Tehát: Hét hibaforrás van. Belőlük fakadnak a hibák, kivétel nélkül.

Kevélység. „Én mondom majd meg, mi a helyzet.” „Majd meglátják, kivel van dolguk.” Szóval: az ember mindig magasabb polcra akar felkapaszkodni. Az a vágy, hogy magunkra tereljük a figyelmet, sokféle bűnt eredményez. Ilyenek: hazugság, rágalom, önfejűség, öntetszelgés.

Mohóság. „Imádok (!) enni!” *Tisztátalanság*, mely a testi vágyak rabságában tart. Ide vezethető vissza a kényelmeskedő hajlam.

Kapzsóság, bírvágy. „Fő a pénz!” Az ilyen ember kötődik az anyagi javakhoz. Féktelenül halmozza a pénzt. A *fősvény* is ilyen. Őt inkább az jellemzi, hogy szívesen ül a pénzeszsákjain. A kapzsi, a fősvény persze hajlik a csalásra, a lopásra, a becsstelenségre.

Lusta az, akinek nem fülrik a foga a munkához. Nem ismeri ezt a szót: kötelesség. „De szeretem nézni, amikor mások dolgoznak!” „Úgy áll hozzá a munkához, hogy mások is odaférjenek.” „No, emberek, fogjuk meg, oszt vigyétek!” Nagyon érdekes, hogy ezt a hibát – mint áruló jel – gyakran kíséri bizonyos búsongó hangulat, kedvetlenség,

kelletlenség. Persze, hiszen a lustában nem izzik a munka, a kötelességteljesítés öröme. További mellékjelenségek: mulasztás, engedetlenség, időpocsékolás.

Irigység, az a szomorúság, amit a másik sikere, eredményessége vált ki. Arra ösztönzi az irigyet, hogy a vetélytársát ócsárolja, sértegesse, cserbenhagyja, áskálódják ellene.

A *harag* olyan hajlandóság, mely átkozódásra visz, bosszúállásra ingerel. Akár bűncselekmények forrása is lehet.

Saját tapasztalatodból vajon melyik főbűnt ismered a legjobban?

FŐHIBÁD avagy ISMERD MEG MAGAD!

Beszéltünk jó és rossz teljesítményekről, erényekről és hibákról.

A jó teljesítményekkel kapcsolatban a sítúrázás jut eszembe, amikor többen együtt vándorolnak sível frissen behavazott hegyek között. A vezető kinézi a célhoz vezető legrövidebb utat. Nekilendül a társaság. A vezető megy elől. Az ő dolga a legnehezebb. Hiszen ő halad az élen. Akik mögötte jönnek, nem taposnak ki másik nyomot. Haladnak pontosan az első síelő nyomában. Hasznosítják az élen haladó fáradságát. Minél hátrább következik valaki a sorban, annál könnyebben siklik előre.

Ez a helyzet akkor is, ha valamilyen teljesítményt kell felmutatnod. A legnehezebb az első tudatos, és szabadon vállalt cselekedetig átküzdeni magadat. Kezdetkor az értelem és az akarat komoly erőfeszítésére van szükséged. Idővel azután *egyre könnyebben*, egyre több élvezettel haladsz előre.

Ez a hasonlat akkor is áll, ha valamilyen hibáról van szó. Ez esetben ne vízszintes terepre képzeljük a síelő csoportot. Képzletünkben a társaság lefelé siklik. A vezető, az élen haladó síelő küzd leginkább a terep egyenetlenségével, a hirtelen felbukkanó akadályokkal. A mögötte haladók már kitaposott úton siklanak. Egyre gyorsabban. Lefelé.

Az ember a legnagyobb belső ellenállással az első tudatos és szabad akarattal végrehajtott hibás cselekedete előtt találkozók. Ne tedd! — szól bennünk valami tiltakozó hang. Mi pedig nem törődünk ezzel a hanggal, a cselekedetet végrehajjtjuk. A legközelebbi alkalommal azután már kevesebb lesz a belső ellenkezés, gyöngébben szólal meg a tiltakozó hang. A hibák egyre akadálytalanabban követik egymást. Gyorsan megrögződnek, gyorsabban, mint az erények, a jó teljesítmények. Hiszen a *rosszra hajlamosságok vagyunk*, mint a jóra.

Bizony, ez minden emberre áll. Még maradok az említett hasonlatnál. Meg kell mondanom ugyanis, hogy minden embernek megvan a maga saját ösvénye. Ezen haladva jut fel a legkönnyebben a hegy csúcsára. Megvan azonban a maga lejtője is, amelyre minduntalan rákanyarodik. Pedig jól tudja, hogy ott szüntelen a lavinaveszély: az a lehetőség, hogy egy lezúduló hótömegbe veszve éri el a hegy lábát.

Mindenki örökök hajlamokat bizonyos hibákra. Vannak viszont hajlamaink, melyek jóra: szellemi illetve erkölcsi teljesítményekre, erényekre képesítenek. A rossz hajlamokból fakadnak a hibák, bűnök. Feltéve persze, hogy nincs bennünk elég önuralom, önellenőrzés. A jóra való hajlamokból viszont gyorsan és nagyszerűen teremnek a jó teljesítmények. Feltéve persze, hogy egyre tudatosabban fejlesztjük őket. Tesszük ezt olyan tudatos cselekvések által, melyek irányvonala a jó hajlamokkal esik egybe.

Tegyük fel, egyszer végre gondosan szemügyre veszed ezeket a tényeket. Szemébe nézel ezeknek a törvényeknek és folyamatrendszereknek. Történhet ez életednek bármelyik szakaszán: amikor már befészkeltek magukat a hibák, de azért egyes erények is meggyökereztek.

Ebben a helyzetben két irányban is munkához kell látnod megfeszített erővel. Irtozkod a már befészkelődött hibákat és fejleszted a meglevő, de elhanyagolt erényeket. Előre megmondom neked: nem könnyű megregulázni a megcsontosodott hibákat, hajlamokat. Csak meg ne ijedj, ha mindjárt az elején nem megy minden úgy, mint a karakacsapás.

Azt persze tudnod kell, hogyan vedd fel a küzdelmet a hibák ellen. Valahol hallottam egy kicsiny pók történetét.

Egy nálánál jóval nagyobb, erősebb ellenség támadta meg. És mit csinált a kis pók? Kitapogatta ellensége idegközpontját. „Tudta“, hogy ha ezt megszúrja, támadója megbénul. Így is történt. Valahogy te is így járj el a hibáid elleni küzdelemben. Keresd meg a főhibádat. Vagyis vedd célba azt a hibát, mely többi fogyatékoságaid gyökere. Ámde, kérdezed, hogyan tudom én – mint az a kis pók – kitapogatni, hogy a sok közül melyik a főhibám?

Tudom, nagy erőfeszítésre van szükséged, hogy ezen a problémán túljuss. De tudd meg: „Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés!“ Függetlenül attól, hogy most vagy később milyen lesz a társadalmi szereped, a megfélemtelen főhiba még nagy romlásodra lehet. Hiszen a főhibád egyre mélyebb gyökereket ereszt. Egyre több energiádat szívja el, mint a vadhajtás a nemes fa életerejét. Olyan ez, mint a rákos daganat, mely végül is a szervezet szétesését és halálát okozza.

A NÉGY SARKALATOS ERÉNY **avagy** **MIT TANULHATSZ A „FORRÓ DÉL“-BŐL?**

Megmondom neked, melyik volt a legjobb western film, amit életemben láttam. A címe: „Forró Dél“. Sok minden biztosította sikerét. A nagyszerű – eszközeiben mégis takarékos – rendezés, Gary Cooper ragyogó színészi játéka, de leginkább: maga a történet. A film központi problémája: hogyan marad magára az ember. Ebből a szemszögből nézve a film főhőse, a seriff, rendkívül hatásosan volt ábrázolva. Az első jelenetben őt látjuk, amint éppen menekül. Nem akar találkozni azzal a banditával, akit egyszer már elfogott. A banditát ugyanis közben – érthetetlen okokból – szabadon engedték. A seriffnek semmi kedve sincs most tűzharcba bocsátkozni vele. Fiatal és csinos felesége van. Szép jövő vár rá: boldog családi élet, jó előmenetel, azután nyugalom, jólét. Igazán semmi kedve sincs a halállal játszani. Ám egyszer csak mégis megáll, megfordul. Nem hirtelen feltámadt becsvágyból, nem hencegő vakmerőségből. Nem. Ő hideg ésszel vetett számot a helyzetel. „Ha mi most menekülünk – magyarázza a feleségének – akkor egész életünk folyamán mindig menekülni fogunk.“

Teljesen igazat adhatunk neki. Az a bandita bosszút esküdött. Keresni fogja, míg rá nem bukkan. Ez pedig a seriff számára a mostaninál biztosan kedvezőtlenebb helyzetben fog megtörténni. Az asszony nem fogadja el az érvelést, nem akar előre gondolkozni. Pedig a férfinak van igaza. Azt is láthattuk a filmben, hogy a seriff bölcs is volt. Nem egyedül akart harcba bocsátkozni. Hiszen tudta, hogy hárman is segítik a banditát. Mindent megtett tehát, hogy segítőköt vegyen maga mellé: Kért, könyörgött, érvelt. Sikertelenül. Ekkor elhatározza, hogy egyedül áll ki a négygyel szemben. Csak természetes, hogy a filmben ő győz. Ám, ha le is lőtték volna, akkor is neki kellene igazat adnunk. Helyesen gondolkozott.

Talán azt mondd: Ilyen rendes fickó, ilyen kemény jellem csak álomban fordul elő.

De mit is mondunk kemény jellemnek? Egyáltalán: *jellemnek*? A jellem több erkölcsi teljesítmény arányos egybeilleszkedése, egysége. Ezeket az erkölcsi teljesítményeket négy alapvető magatartásra vezethetjük vissza. Ezek: bölcsesség, igazságosság, mértékletesség és bátorság.

Ezt a négy „képességet“ a keresztény erkölcstan *sarkalatos erényeknek* nevezi. Mind a négy egyformán szükséges. Nem elég csak azt tudni, hogy mit kell tenni (*bölcsesség*). Bizonyos merészség is kell a végrehajtáshoz (*lelki erősség*). Szükséges, hogy legyen bennünk érzék az *igazságosság* iránt: senkit jogában ne sértsünk, s adjuk meg mindenkinek, ami neki jár. Végül, elengedhetetlen a *mértékletesség* is: nehogy elveszítsük lábunk alól a talajt, s nehogy eltékozzoljuk erőinket. A jellem tehát ezeknek a képességeknek az összhangban álló együttese. Ez az összhang azt jelenti, hogy egyiküknek sem szabad túlsúlyba kerülnie a többi rovására. Vagyis „egyensúlyban“ kell lenniük.

Meg szeretném neked mutatni egy példán, hogy ez mit jelent. Miképpen jön létre egy-egy döntés valamennyi erény bevonásával.

Megállasz az utcán. Megint egy új film! Elolvasod a címet. Megnézed, ki a rendező, kik a színészek. Eszedbe jut, hogy erről a filmről már olvastál ismertetések. Dicsérték: milyen jó a rendezés, milyen mélyen ragadja meg a problémát. (Ezek az értelemre ható mozzanatok!) Közben még több minden eszedbe jut, amivel a filmet dicsérték.

Így elismerés, sőt csodálat alakul ki benned. Milyen jó film lehet ez! (Érzelem-ébresztő mozzanatok!) Ez a lelkesedés viszont kihívja az értelem munkáját. Meg kell ugyanis fontolnod – és ez már a második értelmi munka –, hogy neked magadnak milyen a kapcsolatod ehhez a filmhez. Most ugyanis már nem a film „mint olyan” érdekel. A film most már az a „tárgy”, ami közvetlenül érint. Gondolkozol: Ez a film sok fontos igazságra mutat rá, ezekkel meg kell ismerkedned. Most megint az akarát „lép be”: az akarát örül annak az értéknek, amivel ez a film gazdagítani fogja életedet. Ez az akarati ítélet pedig az értelmet mozgósítja: tegyen javaslatot, hogyan is jutsz el a moziba.

Erre, tegyük fel, az ész fontolóra vesz, illetve előterjeszt egy napot. Megállapítja ugyan: ez a nap máris zsúfolt, teli tennivalókkal. Ráadásul ekkor még nem lesz pénzed jegyre. Igen, de . . . miért ne bliccelhetném el az angol órát? Az ígért látogatást meg majd másnapra halasztom. Valamit füllenthetek az apámnak, mire kell a pénz. Benyúlhatnék anyám retiküljébe is. Vagy üres üvegeket keresek a pincében, és becserélem. Kölcsönt kérek. – Vagy maradjon a film egy nappal későbbre? Az ész mérlegeli ezeket a lehetőségeket, és sok mást. Az akarát pedig egyet kiválaszt belőlük.

De jó lenne, ha a választás valami igazán *rendes megoldásra* esnék!

A BŐLCSESSÉG avagy JÁTÉK, AMINEK A NEVE: ÉLET

Régen történt, az egyik szünidőben. Osztálytársam hívott: gyere, sakkozzunk. Csakhogy én nem tudok sakkozni. Minthogy azonban zuhogott az eső, nem volt más megoldás. Engedtem a hívásnak. A barátom hajlandó volt megtanítani a játék szabályaira.

Eleinte persze összetévesztettem a futárt a bástyával. Elfelejtettem, hogyan is léphet a királynő. Lassan azonban kezdtem kiismerni magam. De azért veszítettem. Először, másodszer, harmadszor. Meg voltam győződve: ott a baj, hogy a figurák mozgatásában még járatlan vagyok. Egyszer csak beviláglott: itt valami többről van szó. Hiszen

már minden alapvető dolgot tudok, és mégis egyre-másra veszítek. Kezdett derengeni bennem, hogy az embernek bizonyos taktikára, valamilyen módszerre van szüksége, ha nyerni akar. Tovább kísérleteztem tehát. Például minden gyalogommal támadtam. Vagy fordítva: amennyit csak lehetett, visszatartottam belőlük. Majd pedig: minden figurám mozogjon! Aztán: csak a jobbszárnyon támadok. Vagy: a futókra összpontosítok. Máskor meg: az ellenfél minél több figuráját kiütöm. Nem volt sikerem így sem. De voltaképpen már nem is a siker számított. Egyszerűen örültem annak, hogy észrevettem: most már *játszom!* Megállapítottam, hogy nem elég elméletileg tudni a játék alapszabályait. Gyakorolni is kell. És főleg, elsajátítani azt a megérzést, hogy az adott esetben milyen húzásokkal kell előállnom. A játszmához egy átfogó tervet kell kialakítani. Persze, érteni kell ahhoz is, hogy bonyolult helyzeteken idejekorán úrrá legyünk. Gyorsan kell átállítani a váltókat.

Remélem, elviselted fejtegetéseimet. Talán érezted szándékomat: nem a sakkról akarok értekezést írni. Az életet szeretném bemutatni. Az életnek megvannak a maga törvényei. Gyakorlati módon kell megismerkedned velük. Szükséged van egy átfogó tervre: hogyan is „játszod végig“ az életnek nevezett játszmát. De ahhoz is kell értened, hogy részletkérdésekben dönts, célnak megfelelően.

De térjünk vissza a sakkhhoz. Szeretném ugyanis, ha felfigyelnél a sakkhasonlat egy mozzanatára. Mert ez is jellemző az életre: az elkerülhetetlenség. Ha már „komolyra“ megy a játék, egy hibás húzás után nem mondhatod: „Jaj, ezer bocs., nem így akartam. Azazhoggy nem így kellett volna. Visszalépek.“ Léptél, és kész! Hamarább is megdondolhattad volna. Most már késő. Ha pedig veszítettél, nem mondhatod: „Nem ér az egész, játsszuk újra!“

Hát ezért kérlek, erre az egyre nagyon kérlek: Az életben sohase döntsél megfontolatlanul. Se jelentős, se jelentéktelen dolgokban. Más szóval: tudatosan cselekedj. Légy tisztában azzal, mit is teszel. Felelősségtudattal tedd, amit teszel. Csak ilyen esetben igazán a tiéd a cselekedet. Vagyis, csak így vagy igazán ember. Ez a kezdete és vége annak a képességünknek, amit *bölcsességnek* nevezünk.

Ha egy ember jellemét mintegy „felülről“ nézzük, azt vesszük észre, hogy egységesítő erői az igazságosság és

a szeretet. A bölcsesség viszont valamiképp „alulról” fűzi egységbe képességeinket. Segítségével alkalmazkodunk az éppen időszerű gyakorlati követelményekhez. A bölcsesség adja kezünkbe a megfelelő eszközöket. Neki köszönhető, hogy egyenesen érhetjük el a célunkat. A bölcsesség már túl van az elméletek gyártásán és mérlegelésén. Feladata az, hogy irányítson: miképpen jusson *kivitelezésre* a tervezett vállalkozás.

A bölcsesség megszerzésének és hibátlan működésének bizonyos feltételei is vannak. Egyik feltétel az emlékező tehetség. Ez őrzi meg a múlt tapasztalatait, hogy ezeken okulva megfelelően irányozhassuk be jelen magatartásunkat. A másik feltétel a valóságérzék. Segít pontosan felmérni azt az adott helyzetet, amelyikben éppen élünk és cselekszünk. A „fellegekben jár” vagy „a múltban él” – mondjuk arról, akiben nincs meg a valóságérzék. Ide tartozik a tanulékonyság is. A tanulékony ember szüntelenül fejlődni akar. Szelleme dinamikus. Homlok-egyenest ellenkezik a lezárt, megcsontosodott szellemmel: „Én már mindent tudok. Engem akar valaki kioktatni?” Szükséges az éleslátás is: vele aprólékos, semminek sem látszó adatokból is pontos és fontos következtetéseket vonunk le. Említsük meg a józan megítélést is: a helyes gondolatmenetben kitartani tudó ügyességet. Ez a talentum segít a szándékunkban álló vállalkozást sikeres véghez juttatni. Felkészít a kellő ellenintézkedésekre, a lehetséges nehézségekkel szemben.

Ennyiminden összetevője van a bölcsességnek, életjátszmánk lépéseit irányító képességünknek.

EMLÉKEZET ÉS ÉRTELMESSÉG **avagy**

A GONDOLKODÁSNAK NAGY JÖVŐJE VAN

Nemrégiben felhívtak telefonon. „Plébános úr kérem, mi a neve annak, amit a püspökök fejére tesznek?” – „Infula.” – „Köszönöm.” S ezzel le is tették a kagylót. Nem volt nehéz kitalálnom: a telefonáló keresztretjvényt fejt.

Ismertem valakit, két lábon járó lexikon volt. Mindentől tudott valamit mondani, ráadásul sokat. Egyszer, emlék-

szem, cikke jelent meg az egyik folyóiratban. A legkülönbébb emberek véleményét hordta össze. A cikk nem volt tanulmány: hiányzott belőle a szerző saját elgondolása. Ilyen a tipikusan unintelligens ember.

Az egyik vidéki iskola a városba tervezett kirándulást. A terv: „Délelőtt a vár megnézése, délután a múzeum, este egy színelőadás, és még éjjel haza.” Ugyan, milyen élmény marad meg az ilyen zsúfolt programból? Talán az útravaló kolbász és a száraz zsemlye íze. Hozzá még a láb sajgó fájdalma a sok ácsorgástól, gyaloglástól. Meg az, hogy a végén kényelmesen leültek a színházban, és édes álomba merültek. A résztvevők – ez nyilvánvaló – ostobábban tértek haza, mint ahogyan elindultak. Induláskor ugyanis még tudták, hogy a várat és a múzeumot nem ismerik. Most azonban azt hiszik, hogy ismerik.

Mi következik ebből? Az, hogy ne kiránduljunk? De igen, feltétlenül, minél többször. Csak lássunk kevesebbet és *gondolkozzunk* többet.

Régebben egy nagy olaszországi körutazásról álmodtam. Hogyan nézelődök majd a csodálatos Firenzében, Velencében, Páduában. Így képzeltem el: barátaimmal hármasban megyünk. Így a jó, hiszen akkor hol egyikünk, hol a másikunk venne észre valami különleges látnivalót. Útikalauzt, feliratokat nem olvasnánk. Nem érdeklődnénk meg, ki festette ezt a képet, ki faragta azt a szobrot. Ilyesmij majd csak az ötödik alkalommal fog érdekelni minket.

Aztán megvalósult az álmom. Igaz, egyedül utaztam. Talán jobb is volt így. Jöttem-mentem Velence utcáin. Ha elfáradtam, leültem, például a Szent Márk téren. Egy kis zenét hallgattam, ittam valamit. Így jártam végig Róma utcáit is. A városok lelkét kerestem, egyelőre. Adatok, feliratok, nevek most még nem érdekeltek. Hogy a mindent látni akaró turistákkal dacoljak, nem mentem Assisiba, Capri szigetére sem.

Ilyenféle a véleményem az irodalomról is. Nem az az igazi műveltség, hogy minden elolvashatót elolvasunk, hanem csak az irodalom legjobb alkotásait. Nem fontos, hogy minden emlékművet, minden filmet, minden színdarabot megnézzünk. Ha valaki ezt a habzsolást gondolja kultúrának, nagyot téved. Az embernek lélekezethez kell jutnia. Lényeges hogy tudjon csodálkozni, mint egy gyerek, képes legyen elgondolkozni. Ha valamit lát, amit érdekesnek ítél,

vesse fel a kérdést: hogyan is van ez? miért is van ez? Mit mond nekem? Az ilyen kérdésekkel indul el az önálló gondolkodás.

Ezért szerintem a keresztretjtvény és a tudásverseny veszélyes valami. Azt a hitet kelti, hogy értelmesnek lenni annyi, mint sokat tudni. A sok adat tudása nincs szükségképpen az értelmesség rovására. Mindenesetre, a jó emlékezőtehetség és az értelmesség két különböző dolog, és a kettőnek *egyensúlyban* kell lennie. És ez lehetséges is!

Szemléltetésül álljon itt egy talán naív példa. Azt mondhatná ugyanis valaki, bizonyára észtoppítóan hat az a sok adat, név, amit az orvostanhallgatóknak fejből kell tudniuk. Minden kis és nagy csont nevét. Ráadásul latinul. És még ha csak csontokból állna az ember! A magasabb évfolyamokon a gyógyszeretan rengeteg adatát kell „be-lapátolni”, a töméntelen gyógyszer nevét, latinul is, kémiai összetételükkel. Tiszta emlékezet-torna az egész!

Am sajtatos módon: az orvosok értelmes emberek. A sok emlékezet-torna nem ártott meg nekik. Éppen értelmességüknek a tornája, nehéz tornája, a munkájuk. Jön a beteg. Kezdi elmondani a baját. Az orvos ennél is többet tud meg, a szív meghallgatásával. Ha a szerzett kép még nem világos, elküldi a beteget szakvizsgálatokra. Ezek adatai alapján állapítja meg a diagnózist. Ekkor még a munkája felénél tart. Most kell előírnia a gyógyszert, a gyógymódot, az esetleges injekciókat, a megfelelő étrendet, életmódot. — Igen, az orvosnak sokat kell gondolkoznia.

Az orvosok kiképzése, és igazában minden kiképzés, a szellem két tehetségének: az emlékezetnek és az értelemnek edzése.

Az emlékezőtehetség gyakorlására kapja fel a diák a kívülről-valót, például egy verset. Az egyszeregyet is betéve kell tudni. A történelemórára évszámokat, neveket kell bemagolni. A biológiára a növények, állatok fajtáit, családait, a fizikaórára törvényeket, a vegytanra képleteket. Ugyanakkor azonban az egészséges tanítási módszer a felhalmozott ismeretek gyors és helyes felhasználására is nevel. Így felismerjük a hasonló vagy azonos jelenségeket. Egyes esetek egész sorát egységes egészbe fogjuk.

Általános érvényű igazságokból levonjuk a következtetést adott esetekre.

Az eszmény tehát a kíművelt szellem, melyben *arányosan* érvényesül az emlékezet és az értelem.

ALKOSS BÁTRAN ÖNÁLLÓ VÉLEMÉNYT avagy NEM BÍROM A „FÉLMŰVELTEKET“

Van egy olyan emberfajta, mely képtelen bármin is csodálkozni, bármiért is lelkesedni. Képtelen bármit is felfedezni, valamire „rájönni“, új ismeretre szert tenni. De miért is akarna? „Ő már mindent tud.“ Mindenről megvan a véleménye, visszavonhatatlan ítélete. Képes neked támadni: „Hogy-hogy? Más a véleményed? Akkor te egy süket alak vagy. Fogalmad sincs a dolgokról.“ Itt „csak“ az a bökkenő, hogy a vélemény, mellyel éppen most büvészkedik, nem az övé. Olvasta vagy hallotta valahol.

„Festészet? – Csak a realista érdemli meg, hogy festészetnek hívjuk. Minden más sületlenség. Milyen kép az, aminél tisztára mindegy, hogy hosszában vagy szélében akasztjuk fel? A mai festők csak mázolják a színeket. Nem tudnak egy rendes képet megfesteni.“ Ehhez még egy viccet is tud: „Az egyik ilyen festmény díjat nyert a kiállításon. De tudod, hogyan készült? Valaki a tehene farkához kötötte az ecsetet. Amint a jámbor állat a farkával csapkodott, mindenféle foltokkal mázolta teli a vásznat. Öregem, ez a festmény kapta az első díjat!“

„Zene? – Chopin, Schubert, Mozart, Strauss. Sluspassz! Őket lehet érteni. Át tudom érezni mondanivalójukat. Náluk van dallam. Olyan jó hallgatni. Utána is, dúdolni, zümmögni, füttyülni. No, ilyen még a tánczene is. De az az úgynevezett modern zene? Az már nem is zene. Hiszen dallam sincs benne!“

„Költészet? – No igen, az költészet, ahol van rím és van ritmus. De a modern költők? Rím, ritmus sehol. Kereshetsz bennük írásjeleket, nagybetűket. Össze-vissza dobált kifejezések halmaza. Ki érti ezt? Gondolják ezek a mai költők: vagy te olyan bolond, hogy neked ez is jó. Te meg hiszel nekik.“

„Szobrászat? – Eddig mindenki tudta, ha egy szoborra nézett: hát igen, ez egy ló, rajta ül a király. Még a bajúszát is ki lehet venni. És most nézd meg a koncentrációs táborok áldozatainak emlékművét: Drótból készült háromdimenziós halmaz, körültekerve rajta egy szögesdrót. Szép kis emlékmű!”

Gondolom, mostanra már kifogyott a türelmed. Mérgeesen közbevágysz: „De hiszen én éppen ezeket az újakat szeretem a művészetekben! Mit nekem a régi!”

Én meg éppen azt akartam mondani, hogy ne valami ellen foglalj állást. Valami mellett! Se a régi, se az új ellen, hanem a *művészet mellett!* Legyen az új vagy legyen régi, magában véve mindegy. Én azt szeretném, ha nyitott lennél minden szép felé. Kérlek tehát, semmiféle gettóba ne zárkózzál be: se a réginek, se az újnak a gettójába.

Tudod-e, mi kell ehhez? Megmondom: Alázat. El kell fogadnod, hogy sok mindent nem értesz. Egyszerűen azért nem, mert még nem tanultál meg mindent. De legyen meg benned az akarat, hogy sokat tudj, sokat megérts. Akarj tanulni! Akard megérteni a művészeteket.

Ne szégyeld, ha először te is majdnem hogy úgy vagy jelen egy vonóshangversenyen, mint az egyszerű gyerek. Ez a gyerek – állítólag – nagyon unatkozott. Egyszer csak odasúgta az apjának: „Apu, ha az a bácsi elfűrészelte azt a ládát, akkor hazamehetünk?” Igen, tanulj, figyelj. Előbb-utóbb észreveszed, hogy már érted a klasszikusokat. Azt se felejtse el, hogy a komoly zenét (ide számít a klasszikus dzsessz is) általában többször is végig kell hallgatni. Első meghallgatáskor még nem lehet az egész szépségét átélni. Ezt mondhatjuk a lírai költészetről is. A festmény, a szobor előtt is többször meg kell állni.

Arra is törekedj, hogy helyesen közelíts a műalkotásokhoz. Másképpen a modernekhez, másképpen a régiékhöz. Ne várd el, például, a modern festménytől, hogy történetet mondjon el neked, mint Munkácsy festménye: Krisztus Pálátus előtt. Nem. A modern festészet a színek és foltok tudatosan választott kompozíciója. Egészen sajátos esztétikai élményt nyújt. A modern zene sem „beszél el” semmit. Nem a dallammal hat, mint pl. Mozart, hanem a hangzatok egészen sajátos csoportosításával. Ez is valami egészen sajátos élményt biztosít.

Még egy jótanács. Mindig hallgass a *tekintélyekre*. Ne csak a tanuló folyamat elején figyeld, mit mondanak, írnak a szakértők. Később is támaszkodj a véleményükre. Miért? Azért, mert mindig is úgy volt és most is úgy van, hogy sok selejt készül. A színekkel külön tudomány foglalkozik. Ebbe a tudományba még nem minden festő kóstolt bele. Vannak valóban rémes szobrok és izléstelen épületek, csúnya dallamok, borzasztó költemények, értelmetlen színdarabok, rossz filmek. Valamennyi a művészet cégére alatt.

Mármost: se időd, se erőd ahhoz, hogy ezen a bozóton átgázolj. Fordulj a jó kritikusokhoz, az igazi szakértőkhöz. Nem kell éppen mindenben osztani a véleményüket. Nem baj, ha egyszer-másszor más véleményen vagy. Annyi azonban biztos, hogy több időd marad és kevesebb csalódás ér, ha figyelsz rájuk. Sokat tanulhatsz tőlük.

MÜVELTSÉG – VIZSGA

avagy

A TÖBBI MÁR A TE DOLGOD

Engedd meg, hogy feltegyek néhány kérdést. Csak néhányat! Ki volt Corbusier? Wright? Matisse? Camus? Ki volt Einstein és Eisenstein? Ki írta az „Ulysses“-t? Miben áll az acél hőkezelése? Mit jelent: félvezető? Mi a lézer? Hogyan működik a sugárhajtómű? Az elmúlt évben melyik államban volt a legmagasabb az egy főre jutó jövedelem? Hazánkban kb. hány holdat tesz ki a gabona vetésterülete? Ki kapta legutóbb az irodalmi Nobel-díjat? Mit írt Kafka és mit írt Penderecki? Kiket tartasz a modern festészet legnagyobbjainak? Mit jelent ez a szó: egzisztencializmus? Hallottál-e Ronchamp templomáról?

Csak szűrőpróbaként hoztam elő ezeket. Megmondom, mi volt a hátsó gondolatom. De jobb, ha így fogalmazok: bevallom, hogy tartok kétféle reagálás-módtól. Az egyik: „Kinek néz engem ez a Malinski? Naív kérdések. A kisújjamból rázom ki a válaszokat!“ A másik feleletet sem szeretném: „Honnan tudjam én mindezt?“

Az első válaszolótól elnézést kérek. Igazán nem akarom kotnyeleskedni.

A másik válaszolót pedig arra kérem, hogy – tovább kérdezhessek.

Milyen szépirodalmat olvasol jelenleg? Mikor voltál utoljára színházban, hangversenyen, kiállításon? Mely lapokat olvasol rendszeresen? Melyeket csak alkalomadtán?

Tudom jól, az iskolában nem feltétlenül hallasz ilyen neveket: Klee, Graham Greene, Wajda. Az iskola nem tanít meg mindenre, ami a kultúra, a termelés vagy a politika területéről megtudható. Egyszerűen nincs rá idő. Meg nem is szükséges. Az iskola a fizika, vegytan, matematika, biológia alapjait és *alaptörvényeit* tanítja. Mindezt neked magadnak kell a tudományok legújabb eredményeivel kiegészítened. Az iskola fő feladata továbbá, hogy a klasszikus alkotások bemutatásával megszerettesse a szépet. Az iskola az alapismereteket nyújtja a történelemből, földrajzból, nyelvekből. Feladata az is, hogy megtanítson regényt és költeményeket olvasni, színdarabokat és remekműveket jól megérteni.

A többi már a te dolgod.

ÁLTALÁNOS MŰVELTSÉG ÉS SZAKOSODÁS **avagy**

TE MI AKARSZ LENNI?

Mi végett tanulsz?

Lehet, hogy ezt vágod rá feleletül: Mit tudom én? Akkor hát világosabban fogalmazok: Mi szeretnél lenni? Mi leszel, ha tanulmányaidat befejezted?

Sejtöd-e már, hová akarok kilyukadni? Arról szeretnék tájékozódni, látod-e a tanulmányaid mélyén rejlő *értelmet*? Vajon összekapcsoltad-e már tanulmányaidat egy meghatározott életcéllal?

Ezeket a kérdéseket fölvettem sok középiskolás leánynak és fiúnak. Meg kellett állapítanom, hogy a fiatalok jelentős százaléka nem tudja, mi végett tanul. Az idősebbek persze csodálkoznak ezen, talán haragszanak is érte, felháborodnak. A tény mégis tény marad: az ifjúság nem tudja. A felnőttek a maguk bőrén érezték meg, milyen hátrányt jelent például idegen nyelveket nem ismerni. Amikor ugyanis hozzáfogtak ismereteik bővítéséhez, látniuk kellett, milyen kemény feladat a felnőttkori továbbtanulás.

Valaki megmutatta nekem egy új iskola tantervét. A gyermekek megérkeznek. Először az öltözőbe mennek. Ott munkaruhát vesznek magukra. Az egyik szerelő-overallt, a másik pékkötényt, ismét mások fehér köpenyt stb. Ezután ki-ki megy a „munkahelyére“. Kérdezed: „Az elsős kisgyerek is?“ Igen. Csak az elsősök egyelőre játékot kapnak. Pszichológusok által szakszerűen válogatott modelleket. Minden gyerek mindig ahhoz a csoporthoz csatlakozik, amelyik aznap éppen neki tetszik. Csak egy idő után választja ki az érdeklődésének leginkább megfelelő részleget. Ezután már hétről-hétre, hónapról-hónapra és évről-évre egyformán kezdődik számára a nap: a szerelő, például, felveszi az overallt s úgy bújík oktatójával, meg a többi társával együtt, az autók alá. A másik a pékségbe megy. Tésztát gyúr, krémet készít, tortára rak díszeket. Ismét a másik megfeji a teheneket az istállóban vagy tanulmányozza a csirkenevelés új módszereit.

A tapasztalat igazolja, hogy a gyerekek nagyon szeretik a munkájukat. Roppant öntudattal végzik. Alig várják, hogy vége legyen a vakációnak.

Méltán akadémioskodsz: „Miféle iskola ez? Itt senki sem tanul számtant, földrajzot, történelmet?“ Dehogynem. Mindannyian tanulnak. Már csak azért is kell számolni tudni, hogy tudják, hány tojást tojtak a tyúkok. Vagy hogy milyen arányban keverjék nekik a tápot. A szerelőnek tudnia kell, hány fog van a sebességváltó fogaskerekein. A kertész is tanul földrajzot, például azért, hogy a geológiáról fogalma legyen. Illetve tudja, milyen növényfajtákat honnan lehet behozni, nemesítés céljából. Még a történelmet és az irodalmat sem mindig csak az általános műveltség érdekében tanulják. Szakmájukban itt is, ott is, valamit hasznosítanak belőle.

Figyelj meg egy fiút, aki ilyen szak-általános iskolát végzett. Az autóstudomány a kisújjában van vagy remek kalácsot süt. Iskola után már el is helyezkedhet. Vagy pedig hasonló fajtájú középiskolát választ, ahol tovább fejleszti ismereteit. Már mikroszkóp alatt tanulmányozhatja a pékműhelyi folyamatokat, hogyan megy végbe az élesztő munkája. Milyen folyamatokat vált ki az acélnak ilyen vagy olyan hőfokú izzítása.

Megállapítod: „De jó volna, tényleg, ha lennének ilyen iskolák! Miért is nincsenek?“ A válaszom a következő.

„Azért nincsen ilyen iskola, mert nem is lehet. Csak elméletben ilyen tökéletes. Ha megvalósulna, a világnak csak túl szűk metszetét mutatná be a gyerekeknek. Igazi szakbarbárokat képezne. Ami pedig a legnagyobb baj lenne: nem fejlesztené ki az elméleti, elvont gondolkodást. Alig adna igazán általános műveltséget. Az ilyen iskola talán jó szakembereket képezne. *Tág szellemi látóköri* embereket – a legkevésbé sem.

Ez éppen nem jelenti azt, hogy ne gondolj későbbi hivatásodra. Lehetőleg minél többször gondolj rá. Ezért határozd is meg mielőbb. Légy tudatában annak, mi is érdekel igazán. Ennek megfelelően fizess elő szakfolyóíratra. Gyarapítsd általa szakismereteidet. Mégpedig a legkorábbi szinten. Legyen egy kis szakkönyvtárad is. Ha úgy adódik, modellezz, barkácsolj, gyűjts. Szenvedélyesen. Nagy hasznát vedd majd, amikor a szakmában elhelyezkedsz.“

TERVEID

avagy

DICSÉRŐ SZAVAK A ZSEBNAPTÁRRÓL

Teljesítetted-e már terveidet? Igen, igen. Amiket erre a hónapra készítettél? Netán nem is volt semmiféle terved?

Az életben itt is, ott is felüti fejét a baj, ha hiányos vagy kétbalkezes volt a tervezés. Tények igazolják ezt a legkülönbözőbb vállalkozásoknál. Miért jött a kudarc? Mert nem tudtak tervezni.

Te próbáld meg. Most mindjárt.

Például: Életed eddigi folyásán milyen változtatásokat tervezel? Milyen változtatásokat tervezel lakásodon? Talán bútorzatodat kellene kiegészíteni egy olvasólámpával vagy könyvállvánnyal? Mit akarsz ebben az évben megtanulni? És hogyan? Mit tervezel, milyen újságot, folyóiratot akarsz járni? Irodalmi ismereteidet milyen könyvekkel akarod idén kiegészíteni? Körülbelül mennyiszert számítász színházba, hangversenyre, moziba menni? Kinek tartozol majd karácsonyi vagy egyéb jókívánságokkal? Kiket kell meglátogatnod?

Itt van vallási önművelésed kérdése is. Mit tervezel ezen a téren? Betervezted-e a vasárnapi miséket? Milyen hiba leküzdéséhez kell mielőbb hozzáfognod? Melyik

okozza a legtöbb gondot, neked vagy a környezetednek? Melyik jótulajdonságodat akarod mielőbb kifejleszteni? És melyik képességedet?

Mit tervezel szünetidőre? A hegyekbe vagy víz mellé akarsz menni? Mennyi időre? Milyen társasággal?

Némelyik tervedhez nem lesz elég egy év. Rendben van. Gondolkozz rajta: két év vagy három kell-e hozzá? Netán öt? Nem baj, ha egyszer tényleg ennyi kell.

Holnap, holnapután mi lesz a teendőd? Kinek és milyen ígéretet tettél? Mikorra? Hány órára? Írd be a zsebnaptárodba! Tartsd ezt mindig kezud ügyében. Egy éven át legyen útítársad. Év vége felé szerezd be a jövő évit. Már is kezdesz jegyezgetni belé. Ha így jársz el, nem fogsz megfélekedezni találkozásokról. Nem felejtéd el visszaadni a határidőre kölcsönzött könyvet. Nem fognak rádtelefonálni: hol vagy? Már csak te hiányzol... Te meg akkor kezdesz kapkodni. A naptár figyelmeztet majd a lejáró előfizetésekre. A naptár segít, hogy ne legyen túlterhelve emlékezeted. Milyen rossz az, amikor törni kell a fejünket: jaj, mit is ígértem, hová is várnak, mi a határidő?

Látszólag könnyebb terv nélkül élni. Csak úgy. Ráadásul a tervnélküliség egy hamis jóérzéssel tölt el: hú, de sok mindent csinállok! Zsúfoltak napjaim. De nézz csak utána a zsebnaptárodban! Tedd csak utólag mérlegre elfoglaltságaidat. Látni fogod: terv-nélküli hajszád nagy önbecsapás. Az üresjárat volt sok.

Kezdj el terveket készíteni. Akkor majd észreveszed, hogy a zűrzavaros tevékenységben mennyi volt a felesleges. Mennyi az időpocsékolás, fecsegés, szalmacséplés. Végül is az ilyenek miatt nem jutott idő igazi kulturális, vallási, szakmai gazdagodásra. Nem jutottál el értékes előadásokra, olvasatlanul maradtak könyvek és cikkek. Olyanok is, melyekről magad is érzed, hogy mindenképpen el kellene olvasni az ilyeneket.

Igen, nagy hibánk a fogyatékos tervezés. Innét a sok idegeskedés, ráfizetés, erőpazarlás.

IGAZSÁGOSSÁG

avagy

HALADUNK, DE TE IS HALADJ

Kisváros. Vasárnap délután. Esik. Az ablakkeretekről pereg a festék. Az üveg piszkos. Kívül a világ is piszkos.

A lakás levegője fülledt. Nagy a zaj. Alig férni benn a sok öreg bútortól és a lakóktól.

Lehet-e ilyen körülmények között olvasni? Szó sincs róla. Ehhez erős akarat kellene. Mi mást tehetsz, elmégy hazulról. Zsebredugott kézzel, vállradobott köpennyel. A ködből néhány hasonló alak lép elő. Hová menjünk? Mindegy. Már csak szemerkél az eső. Ahá: a bisztró nyitva. Az éppen kinyíló ajtón lárma szűrődik az utcára. Gyerünk. Bor vagy sör? Elő a kártyát. Ma más nem történik. Reggel pedig indulás a gyárba.

De sok ilyen kisváros, falu van. És sok-sok ilyen ember.

A felvázolt kép bizonyára kellemetlenül érintett. Ezt is akartam. Ne mondd, hogy az elképzelés valószínűtlen. Így volt, így van. Gondolkozó embernek nyugtalan éjszakákat szerzett és szerez. Miért is ilyenek az emberek?

Gyakran és szívesen idézik, szinte közhelynek számít, amit mondok. Gyorsan fejlődött az emberiség. Nagy lépetekkel haladt előre a gondolkodó-képesség és főleg a technika dolgában. Erkölcsileg viszont egy helyben topog. Ha ugyan nincs visszafejlődésben.

Meglep talán téged, amit mondok: ez az állítás téves. Igenis: erkölcsi téren is haladtunk. Nagyon fejlődünk. Ugyan miben? Az emberi jogok tudatosításában. Megvalósításában is. Gondolj csak a következőkre: szociális juttatások, szülőotthonok. Kórházak, klinikák, balesetelhárító intézkedések, egészségvédelmi berendezések gyárakban, üzemekben. Küzdelem a zajártalmak ellen: utcán, lakásokban. Az úgynevezett harmadik világ támogatása. Munkaidőcsökkentés. A leprások szervezett gyógykezelése: már nemcsak vallási intézmények foglalkoznak a leprásokkal.

Közbevágsz: és a hitleri koncentrációs táborok? Igen, igen. De ne feledd: az egész világ közvéleménye elítélte. A nürnbergi per is valami egészen új jelenség volt a világban. Az évszázadok folyamán az ember „érettebbé” vált arra, hogy a *másik emberre* is tekintettel legyen. Ez a jelenség egyre szembeötlőbb. A levegőben benne van az az igény, hogy senki se éhezzen a földön. Hogy mindenegyus ember szabadságban élhessen, ne számíton a bőrszíne, állampolgársága, világnézete, hozzájusson egészséges, emberhez méltó lakáshoz, ahol családjával élhet. Hogy egzisztenciájában biztosítva érezze magát és hivatásbeli te-

endői után ideje maradjon emberi fejlődésére, a világ kultúrájával való találkozásban.

Most már hallani sem akarnak az emberek „alacsonyabb- és magasabbrendű fajokról”. Sem arról, hogy egyesek dolgoznak míg mások az ő munkájukból élnek. Nem tűri a közvélemény, hogy valaki emberhez nem méltó, egészségtelen körülmények között kénytelen dolgozni.

Már-már kezd számunkra kínos lenni a tudat, hogy valahol, még ha a messzi déli féltekén is, milliók éheznek s nincs fedél a fejük fölött. Mi pedig jól táplálkozunk, kényelmes lakásokban élünk. Vagy pedig: ott él tudatunk alatt azok nyugtalanító képe, akik írni-olvasni sohasem fognak megtanulni. Mi pedig irodalmi remekműveket élvezhetünk.

Sokszor hallunk végzetes szárazságokról, árvizekről, tájfunokról. Hatalmas területeket sújtanak. Éhínség, járvány jár a nyomukban. És ime: a föld minden táján bizottságok alakulnak a gyorssegély megszervezésére. Mentik a bajbajutottakat. A ma emberei hívták életre az Egyesült Nemzetek Szervezetét. Ennek a szervezetnek egyik célja az, hogy őrkdjék a világ békéje felett. Fellép az emberi jogok érdekében. Segíti a gazdaságilag vagy kulturálisan elmaradt népeket.

Mi emberek nem vagyunk pusztán lények halmaza. Nem heverünk egymás mellett csak úgy, mint a kőrákás kővei. Az emberiség – most már igazán – egyetlen szerves egész. Jóléte vagy romlása attól függ, hogy az egyes tagok egészségesek-e vagy pedig betegek.

Mi emberek tehát egy nagy egységben élünk. Ez nemcsak a jelenben élőkre érvényes. Csak egyet fontolj meg. Teszem azt, szép, modern lakás az otthonod. Ez a szép, korszerű, összkomfortos lakás nem csak a kortárs szakemberek érdeme! Azoké, akik felépítették, berendezték, akik a villanyt, vizet, fűtést bevezették. Köszönheted a jó lakást ezek elődeinek is, ősidőig visszamenően! Azoknak, akik kitalálták a cementet, a téglát, a vasat, a házépítés minden csinját-bínját. Ha a betonjárdán lépkedünk, ha buszon utazunk, villanyt gyűjtünk, gázzal sütünk-főzünk, mindig elődeink szeretete, értelmessége és gondoskodása vesz körül bennünket. A mi utódaink pedig majd megint a mi vívmányainkból fognak hasznot húzni. Igen, az em-

beriség egyetlen szerves egész. Abban a pillanatban jött létre, amikor az első emberpár élni kezdett. És mikor lesz az, hogy már nem lesz emberiség? Akkor, amikor az utolsó ember meghal.

Ezért vagyunk mi, most élők is, olyan szorosan összekapcsolódva. Ezért nem a te magánügyed az, ha henyélsz, ha selejtet adsz ki kezedből. Megfordítva is áll: ha komolyan és jól dolgozol, az is közügy! Bármit is teszel: az emberiség lesz általa anyagiakban és szellemiekben szegényebb vagy pedig gazdagabb.

Egyik képességünk éppen az emberek jogainak tiszteletben tartása felett örökös. Ez is sarkalatos erény. A neve: *igazságosság*. Ennek magasabbrendű megnyilatkozása: a felebaráti szeretet erénye. Mind a két erény átfog minden embert. Kivétel nélkül. Embertársamnak alapvető értékét Istenhez fűződő kapcsolata adja. Ezért kell őt szeretnem. Embertársamnak jogai vannak. Ezért igazságosnak kell lennem vele szemben. Az igazságosság tehát elszánt akaratunk szilárd beállítottsága, hogy megadjuk mindenkinek, ami neki jár. Minden embernek jogszerűen és alapvetően kijár az, hogy élhessen, hogy tulajdona legyen, hogy szabad mivoltát elismerjék, becsületét tiszteletben tartásák, az igazságot megtudhassa.

Az igazságossággal kapcsolatos kérdéseket így csoportosíthatjuk: milyen legyen az igazságosság az egyes emberek között? Az egyén és a társadalom viszonyában (család, nép, állam, Egyház)? Végül: milyen legyen az igazságos kapcsolat az egyes társadalmak között?

FELELŐSEK VAGYUNK MÁSOKÉRT

avagy

SENKI SEM SZIGET

Szeretném megkérdezni tőled: milyen a kapcsolatod az emberekkel?

Ne bújj el értékeiddel! Ne rejtegesd megszerzett ismereteidet. Mondd el másoknak, ha valamit megértettél. Közöld társaiddal eszméidet. Ne félj, hogy szegényebb leszel attól, ha mások gazdagodnak szellemi kincseidről. Nem lesz károdra, ha mások a te segítségévelled okosabbá

lettek. Később talán még nálad is okosabbá. Beszéljess társaiddal közös ügyeitekről. Tárgyalj meg velük a közérdekű dolgokat. Juttasd kifejezésre, mit tartasz jónak, mit tartasz rossznak. Örülj, ha rájöttél valamire, és oszd meg tudásodat társaiddal.

Ne hidd, hogy az ilyen beszélgetéssel valamit veszítesz. Aki szellemiekben gazdagít másokat, nem lesz szegényebbé. Sőt. Figyeld meg, mi történik benned, amikor egyes dolgokat komolyan megbeszéltek. Amikor megpróbálsz kifejezni a magad gondolatát, a szóbanforgó kérdés *új szempontjaira* jössz rá. A tárgynak olyan részletei jönnek napvilágra, melyekre a beszélgetés előtt álmodban sem gondoltál volna. Éppen azzal, hogy beszélsz egy dologról, jobban megérted azt. Így lesz az az ismeret még jobban a sajátod. Igen, éppen azáltal, hogy beszélsz róla. „Tanítva tanulunk“, mondták a régi bölcssek. Az emberi beszéd egyik csodálatos titka ez.

Éppen azzal, hogy beszélsz eszméidről, fedezed fel azok hiányosságait. Azt gondoltad, minden világos, minden magától értetődik. Azám! Kezdd el csak kifejezni gondolatodat valakinek, a hiba rögtön megmutatkozik. Igen, itt és itt még ki kell valamit egészíteni. Itt és itt egy következtetést még le kell vonni. Így lesz nyilvánvalóvá, mi mindent kell még megmagyaráznod. Különben talán az egészet nem értik meg. De hiszen – mondod talán – minden olyan világos, nem? Hát nem. A többieknek nem. Igen, neked világos, mert ismered a dolgok hátterét. Látod megfontolásaid eszmei alapjait. Ezért egyetlen szó, egyetlen mondat elég, és előtted áll az egész gondolatmenet. Most azonban, hogy beszélni kezdesz róla a másikkal, észreveszed a gyöngéit. Meglátod, mit kell kiegészíteni, hogyan kell kifejezni. Közben pedig szinte szemed láttára alakulnak eszméid valóban jól záró gondolatmenetté.

A magad nézetét más emberek más nézeteivel egybevetve – vagyis beszélgetve – jönnek elő a hibák, hiányosságok, gondolati ugrások. Amíg csak gondolkozunk, nagyon könnyen leszünk egyoldalúakká. Jöjjön a vita! Az ellenkezések, ellenvetések, közbeszólások lavínája alá kerülsz. Kénytelen vagy – amilyen gyorsan csak lehet – mindent újra átgondolni, pontosabbá tenni. Ilyenkor ébredsz rá arra, ami kezdetleges, átmeneti vagy éppen tévedés volt nálad.

Kérlek, próbálj megérteni. Mindebből azt akartam kihozni: te csak egy egésznek a részeként tudsz nagyra nőni. Egymagadra maradvra semmiképpen sem. Környezetekben légy kovász. Fejlődésed alapja a csere. Te megmozgatsz a másikat, a másik megmozgat téged. Te gazdagítod a többit, a többi gazdagít téged. Ez pedig csak becsülettel megtartott játékszabályok mellett lehetséges. Ha mindvégig igazán az ügy érdekel. Továbbá, ha megmaradsz nyitottnak azok felé, akikkel összehozott a sors. Másképpen ez nem megy. Marad minden egyhelyben. Beáll a szellemi tespedés, hanyatlás.

Szatócslelkű akarsz lenni? Önző, vagyis mindent magadnak akarsz megkaparintani? Mindenkitől mindent irigyzel? Olyan vagy, mint a jóllakott kutya, amelynek már nem kell több, de morog és vicsorít, ha egy másik szeretné a csontot? Ha ilyen vagy, belül sohasem leszel gazdag. Semmire sem viszed, ha csak magadra gondolsz. Pedig csak karnyújtásnyira lenne a szerencséd . . .

Hadd ismételjem meg: csak rész-ként tudsz felemelkedni! Önző önmagad erejéből soha!

Ugye, éppen ezért világos: ne árts soha másnak! Saját magadnak is ártanál. Nagy kár, hogy az emberek úgy tudják, hogy a világ egy nagy csatatér, versenyfutók arénája. Ezért tartja a „világ”, hogy legjobb mielőbb kitekerni kollégánk nyakát. Még mielőtt a „kartárs“-ból „verseny-társ“ lenne. Megeshet, hogy elkéstél vele. Erre is van recept. A versenytársat, riválist hátulról kell leteríteni. Rossz hírbe keverni, nevetségessé tenni, kigúnyolni. Van egy különlegesen ravasz módja annak, hogyan kell a másikat lehetetlenné tenni. El kell mondani róla minden szépet és jót. E „litánia“ végén pedig belé kell döfni a dikicset: „Csak az a kár, hogy . . .“ És ezzel minden eddigi dicséreted összeomlott: ezt akartad. Az illetőt telibe találtad. A legérzékenyebb pontján.

Remélem, undorodsz az ilyesmitől. Meg arra is gondolsz, hogy aki másnak vermet ás, az maga esik bele. Már csak ezért is nagyon óvatos légy. Ne bántsd társaidat, társnőidet. A hátuk mögött a legkevésbé. Különben majd te is sorra kerülsz. Még valamit. Aki nem vesz részt a lökdösődésben, azt nem lökdösik. Aki csak jól beszél társairól, arról nem szoktak rosszat mondani. Legfeljebb csak azok mondanak rosszat, akiknek a szavára már senki jó-

zan ember nem ad. Az ilyenek szájából pedig az ócsárlás dicséret!

Eszembe jut egy szegény öngyilkos. Nem tudok rá nem gondolni, ha ilyen témáról írok. Valamilyen rejtélyes oknál fogva éveken át ugratták, zaklatták, sőt kínozták a kollégák, kolléganők, a munkahelyi környezete. Képtelen volt tovább élni. Temetésén aztán a gyilkosai meghatott hangon sajnálkoztak a tüneményesen induló pálya korai végén, hiányolták a nagyszerű talentumot. Arról a pótolhatatlan kárról beszéltek, ami a kollektívát érte a szomorú végzet miatt.

Mennyi ilyen eset van! Igen, ismerősöm szeretett volna még élni. De voltak, akik ezt nem engedték. Megalázták őt. Az önállósághoz való jogát lábbal taposták. Szinte a levegőt vonták meg tőle, hogy ne tudjon fejlődni. Éveken át egyszer sem kapott egy talpalatnyi földet sem, ahol kibontakozhatott volna. Az ilyen ember nem egyik napról a másikra válik öngyilkossá. Pszichopata lesz, lélekben súlyosan sérült. Ez az állapot lassan eluralkodik az emberen. Eleinte még gyógyítható. De nem akadt senki sem, aki ennek a szerencsétlennek védelmére kelt volna. Aki *segítő jobbot* nyújtott volna neki. Senki sem vállalta át a gondját. Így jutott el az illető a szerencsétlen pillanatig.

Sokan szenvednek hasonlóképpen. Talán nem végeznek magukkal, csak éppen igen nyomorúságos lelkiállapotban vonszolják magukat. Meg lehet-e még menteni őket? Van-e rá esély? Van! Ha találkoznak olyan emberrel, aki megkísérli a mentést. Aki bizalmat önt beléjük. Akitől szeretetet kapnak.

Ugye, szívesen lennél ilyen segítő, ilyen igazi *jó ember*?! Hogy „fia légy mennyei Atyádnak“ (vö. Mt 5,45)!

A SZÜLŐK IS EMBEREK avagy CSAK ÉLŐSKÖDNI AKARSZ?

Pedagógusok, szociológusok, közéleti írók sokszor emlegetik a nemzedékek közötti feszültséget. Számtalan cikkben foglalkoznak az ifjúsággal, ezzel kapcsolatban. Gondolom, neked nem mondok vele újat, tudod már régen: magatartásod tudós megfigyelés tárgya. A legapróbb rész-

letekig! Egy kicsit mulatsz is rajta. Nevetsz, hogy olyan komolyan vesznek. Hogy te egy igazi, két lábon járó probléma vagy. Figyeled, hogy az idősebb nemzedék miként vádolja érted magát. Miként vallja meg – talán elhamarkodottan – bűnösségét, és veri a mellét. Az ifjúság miatt!

Am én mást szeretnék neked mondani. Szeretném, ha egy dologra rájönnél. Arra, hogy szüleid – az idősebbek is – *emberek*. Éppen úgy emberek, mint te magad.

Láttál már fákon élősködő növényeket? Ha ezek gondolkozni tudnának, éppen azt tartanák „gazdájukról”, mint amit oly sok fiatal tart a szüleiről. „Ez a fa itt arra jó, hogy én nagyranőjek, kiviruljak belőle. Szívjam a nedveit. Amilyen sokáig csak lehet. Holtig, ha lehetne.”

Álljunk meg! Ebből igazán legyen elég! Szüleid nem arra valók, hogy helyetted szerezzék meg neked a mindennapit, gondoskodjanak arról, hogy kényelmesen lakhass, jól táplálkozhass és divatos legyen a ruhád. Te meg csak „élj”. Szüleid is emberek! Egy kis gondtalan életre ők is vágynak. Ne monddad, hogy most már mögöttük az élet, „már eleget éltek”. Felelj őszintén: szeretnél a helyükben lenni? Elfogadod talán, hogy az ő életkorukat elérve, majd akkor, neked már semmi igényed se legyen?

Nem is olyan régen még a karjukon hordoztak. Segítseggükkel kezdtél el járni. Fogtak, amikor először lépted át a ház küszöbét. Nem hagytak magadra. Most meg te ne hagyd magukra őket. Légy *támaszuk, örömük!* Szívesen olvastál el egy könyvet? Egy szép verset? Add oda nekik. Olvassák el ők is. Beszéljétek meg együtt: mi tetszett, miért tetszett. Nekik fiatal korukban talán nem volt módjuk művészetekkel foglalkozni. Most te ismertesd meg őket a művészet szépségeivel. Hiszen te nekik köszönheted, hogy módod volt nem csak a szürke köznapoknak élni, ennél egy kicsit többet is kapni az *élettől*. Menjetek együtt kirándulni. Nézzetek meg együtt egy filmet, színdarabot. Ne ijesszenek el az első nehézségek. Mert hát ők egy másik kor gyermekei. Kezdetben ellenszenves lesz nekik a modern művészet. Bosszantónak találod majd, hogy szívesen mondják sokmindenre: Bezzeg a mi időnkben... Sokaknak nehéz haladni a korról. Nekik megállt az idő.

Neked köszönhetik majd, ha *élet-órájukon* az inga újra elkezdheti sétáját. A jó öregek együtt fognak élni a mai nappal. Így visszanyerted szüleidet. Ők meg téged.

AZ ÉLET FEGYELME avagy AMI KÖZÖS AZ EMBERBEN ÉS A LAJHÁRBAN

Nagyon fontos a jó beosztás, nemcsak a pénzre vonatkozik ez! A nap 24 óráját is jól kell beosztani. Ezt a beosztást, rendet a legszívesebben az élet fegyelmének nevezném. Beszéljünk talán erről is. Hiszen sokszor megmosolyogják a pontos beosztású embereket. Ezek olyan cserkészfélék. Begombolt zubbonyal járók végig az életet. Csak a csupaszcspaszcspaszcspaszc látszik. Mindig feszesen lépnek. A „napi jótett“ az egyetlen gondjuk . . .

Én az ilyen csipkelődéssel nem törődnék. Te se törődj vele. Kérlek, valósítsd meg, hogy napjaid igazán jól beosztottan teljenek. Zárt, céltudatosan felépített egységek legyenek. S bennük mindenre találj időt.

Évéből tedd nagyító alá egy átlagos napodat. A vizsgálat szempontja ez legyen: abból, amit teszek, mi a valóban *sürgős*, mi a *szükséges* és mi a *hasznos*? Mi, mennyi időt vesz el tőled haszontalanul? Hogyan használod ki az időt? Kérlek, egy állónaptár órabeosztására vezesd rá: mennyi időt fordítasz – egy átlagos napon – tanulásra. Abból indulj ki – ez csak természetes – hogy a tisztviselő, a munkás napi nyolc órát dolgozik. Te pedig mennyit? Jó, számítsd az iskolai órákat is (csak ne 60 perccel, hiszen 45 vagy 50 percig tartanak). Tehát csak becsületesen. És bátran: amikor tényleg tanultál, hát tanultál. Percre add össze.

Igen, kell ez az ellenőrzés. Különben elaprózódsz, menthetetlenül. Teendőid becsületes leellenőrzése az egyetlen eszköz. Légy kérlelhetetlen magaddal szemben. Ne csalj! Ne hazudj magadnak. Küszöbölj ki minden szükségtelen fecsegést, „cigaretaszünetet“, teázgatást. Kerüld a lábukat lógató haverokat. Szakadatlanul fosztogatnának téged. Elrabolnák legnagyobb kincsedet, a drága időt.

Nekifogtál a tanulásnak. „Csak egy percre“ benézett hozzád egy társad. Most mitévő legyél? Nagyon szépen kérlek, tedd azt, amit mondok. Legyen benned annyi bátorság, hogy őszintén beszélsz. Ne légy remegő nyuszi. Mondd ezt: „Te, ne haragudj, most sürgős a dolgom.“ Ne azt mondd tehát, hogy épp most el kell mennem hazulról. Ez gyáva menekülés lenne. Mondd bátran: „Igen, most ne-

kem nagyon bele kell merülnöm a tanulásba. Holnapra (ám legyen: holnaputánra, két héten belül) ezzel vagy azal készen kell lennem. Ha akarsz, ülj le, dolgozzunk együtt. Hogy most te nem érsz rá? Hát akkor mit csináljunk, sajnálom. Kérlek, ne haragudj!”

Az élet fegyelme az *üdülést* sem hagyja ki a számításból. Nem tudom, te hogy vagy vele. Ami engem illet, én sajnos nem tudok egyfolytában sokáig dolgozni. Hamar fáradok. Ha nekifogok valaminek, aránylag hamar fel kell állnom. Ilyenkor kezembe veszem az újságot, beleolvasok egy könyvbe, kinézek az ablakon, térképen megkeresek valamit. De aztán félreteszek mindent és újra nekifogok a munkának. Te pedig talán két óra hosszat is tudsz tanulni egyfolytában. Így tudsz igazán belemelegedni. „Elmerülni az anyagban.” Hát jó. De azért figyeld magad. És találd meg saját „titkos módszeredet.”

Azt is figyeld meg, mikor tudsz jobban tanulni, dolgozni. Aztán: úgy tudsz-e jobban összpontosítani, ha tökéletes csend vesz körül? Vagy az segít, ha szól a rádió? Esetleg egy lemezt teszel fel? Komoly- vagy könnyűzenét. Engem hol ez, hol az segít. Dehát van, aki kizárólag zenező mellett tanul. Hát jó. De vajon mi lesz az ilyenekkel, ha egyszer egy könyvtár olvasótermében vagy egy kollégium közös szobájában kényszerül dolgozni? Ezért inkább ajánlanám: szeresd a *csendet!*

Mikor tanulsz könnyebben? Reggel? Este? Megvallom, én délelőtt nagyon munkaképes vagyok. Aztán egy nagy pihenés következik. Különféle, könnyebb teendőimmel foglalom le magam. Az esti órákban dolgozom megint. Figyeld meg magad. Tapasztald ki: te hogyan állsz ezen a téren?

Légy szigorú magadhoz! Mert az ember, bizony, nyomorúságos, ésszel megáldott állat. Abból a fajtából való, mely legszívesebben egy banánfa alatt heverészik. Sütteti a hasát a nappal. Amúgy mit csinál? Ha úgy vesszük: semmit. Bár talán ez is foglalkozás: várja, hogy egy banán az ölébe pottyanjon. De miért nem mászik fel érte a fára — kérded. Kérlek, ez már megerőltető volna!

Ne légy világlustája! Ismerj magadra. Élj következetesen!

TESTÁPOLÁS avagy MINT HAMLET A LAVÓR ELŐTT

Merész-e a kérdésem: Fürdesz-e? Ha talán nem is mindennap, de legalább hetenként? Mosakodsz-e rendszeresen minden nap? Hányszor cserélsz zoknit, fehérneműt?

További kérdésem: Mit látnék a szobádban, ha a tévé onnét, váratlanul, helyszíni közvetítést adna? Bizony, már voltam olyan diákszobában, ahol bámulatós kép tárult a szemem elé. A szoba gazdája ugyan gyakorlott léptekkel jött felém a padlóra ejtett könyvek, füzetek, a taláломra oda helyezett felszerelési tárgyak, ruhadarabok között. Nekem azonban minden ügyességemet össze kellett szednem, hogy semmire rá ne lépjek. Az asztalról viszont – egyensúlyozás közben – levertem egy irattartót. Mentségem, hogy fél terjedelmével kilógott az asztalról, az általam egyedül járhatónak vélt útvonal fölé. Szerencséje volt a fiúnak. Óvatos, lassú lépkedésem időt engedett neki arra, hogy közben az egyetlen székről lerámolja ruháját, az éppen ott őrzött biciklipumpát, a kipukkadt futballbelsőt és egy papucsot.

Jó, szélsőséges eset, mondd. De azért csak megkérdezlek: Hányszor kell kapkodva keresned egy címet? Egy fontos számlát? Egy levelet, melyet már régen meg kellett volna válaszolnod? Keresed. Tehetetlenül turkálsz egy csomó könyv, füzet között. Szétdobálsz papírokat, beleásol szakadozott ágyneműk, párnák közé. Ábrázatod ijedt, feldúlt állapotban vagy. Egyszercsak előkerül a halmazok alól . . . ó nem a keresett levél, hanem egy könyv. Ezt már réges régen vissza kellett volna adnod a kölcsönzőnek . . .

Miért foglalkozom én ilyen dolgokkal? Valóban, félhetek egy dühös megjegyzéstől. Egy hölgy- vagy férfiolvatóm becsapja a könyvet: „Mit akar ez a pap? Mindenbe beleüti az orrát. Ahelyett, hogy az üdvösség ügyeiről írna, arra kíváncsi, hogy gyakran cserélek-e zoknit?”

Igenis, kíváncsi vagyok rá. Mert ismerem az életet. Te is ismered az életet. Ezért is, kérlek, ne csodálkozz. Nem kell mindig magas szintű témákkal foglalkozni, nem kell mérföldekkel a köznapi valóság fölött járni. Még akkor sem, ha az a köznapi valóság néha túlon túl lapos is. Ne

kérdezzed tehát, miért kell olyan *köznapi dolgokat* emlegetni, mint zoknicserre meg takarítás. Vajon tényleg nem jó az, ha meggyőzlek: bizony, illik a szobát takarítani. Dicséretes, az egészségre nézve pedig kifejezetten előnyös. Vagy kérjek tőled elnézést a buta sors miatt? Ez ugyanis úgy hozta magával, hogy nem előbb vagy nem más körülmények közé születtél. Gondolok azokra a pillanatnyilag nem létező inasokra, akik takarítás, mosás dolgában rendelkezésedre állhatnának . . .

Igenis, szóvátaszok mást is. Kicsit kínos nekem, de ezért sem kérek bocsánatot. Neked szegezem tehát a kérdést: Miért kell alkotó energiáid jelentős részét naponta arra a döntésre pazarolnod, hogy mosakodjál-e vagy ne mosakodjál? Szeretném, ha az ilyen döntésekre semmi energiát sem pazarolnál. Szeretném, ha nem állnál ott a lavór előtt, új Hamlet módjára: „Mosdjak vagy ne mosdjak, ez itt a kérdés . . .” Az ilyen problémákat csak annyira takasáld, amennyit érnek. Vagyis: semennyire. Az ilyen dolgok egyszerűen ne jelentsenek semmi problémát. Rájuk egy cseppnyi energiát se fordíts. Más szóval: egyszerűen, gépiesen, megszokásból fogj hozzá a mosdáshoz. Mire jó az is, mire jó, örökösen azon spekulálni, hogy kell-e ma már feltétlenül takarítanom, fürödnöm, mosdanom – vagy várhatok még vele pár napig. Az ilyen teendőkre rá kell nevelned magadat. A véredbe menjenek át. Amikor *itt az idő*, mosakodsz, fogat mosol, zoknit cserélsz, takarítasz, fürdesz.

Ugye, szokás nálatok, otthon, hogy a lakást naponta rendbehozzátok. Ezen túl, szombaton nagyobb rendezkedés is van. Ágyneműcsere, hasonlók. Sőt, nagyobb ünnep közeledtével nagytakarítást rendeznek a családok. Ablakot mosnak, meszelnek, padlót sikálnak. Nem ragaszkom ahhoz, hogy te is így cselekedj. Valóban, miért éppen szombaton? Miért éppen ünnep előtt? Bár, ha úgy vesszük, ez nem is olyan ostobaság. Gondolkozzál csak! Hamar rájössz magadtól is arra, hogy a régiek nem véletlenül takarítottak ünnep előtt. Érted, ugye, azt az előnyös lélektani hatást, amivel éppen az ünnep előtti takarítás jár?

A mondottakból az is kiderül, hogy a régiek is keresték a megoldást azokra a problémákra, melyekkel te is küszködöl. Ezért tégy te is úgy, mint ők. Te is tégy szokásoddá bizonyos cselekvéseket, sajátítsd el bizonyos mechaniz-

musokat. Most már tudod, miért. Azért, hogy megkíméld magad szükségtelen idő- és erőpazarlástól. Ezek a mechanizmusok segítenek egyszerűen: élni.

Ezért fogadj el még néhány jótanácsot. Levelet kaptál? Azonnal válaszolj rá! Ha most nem lehetséges: írd be a határidő-naplódba, zsebnoteszodba, hogy mikor. Napi használati tárgyaidnak meghatározott, állandó helye legyen. Találj ki magadnak még néhány egyszerűsítést, könnyítést. Törekedj arra, hogy a lehető legtöbb időt és erőt takarítsd meg, minden lépésednél!

Nem tudom, olvastad-e a következő történetet.

Bizonyos célzattal csónak-expedíciót indítottak az Atlanti Óceánon. Két csónak indult, két-két evezőssel. Az egyik csónakban tengerésztisztek eveztek, a másik „legénysége“ egy íróból és egy újságíróból állt. A tengerészek elérték a kitűzött célt, a két íróember nem. Csónakjukat megtalálták. Ők maguk: sehol. Mi történhetett? Az nyilvánvaló, hogy a tengerbe veszttek. De miért? A csónak ép volt, az evezők jó állapotban, étel, ivóvíz még bőségben.

Tudni kell, hogy az expedícióért tiszteletdíj volt kilátásba helyezve. Volt azonban egy feltétel. A csónakosok kötelesek voltak minden kis részletről naplót vezetni. Így derülhettek ki sajtóságos, nyomra vezető részletek. A tengerészek feljegyezték minden áldott nap: mosakodtak, borotválkoztak. A két íróember ezt – úgy látszik – feleslegesnek vélte, mert ezt is be kellett volna vezetniük naplójukba. A tengerészek meghatározott időben aludtak, ébredtek, étkeztek. Az ilyesmi már a vérükben volt. Az íróknál ez ötletszerűen történt. Az íróember rapszodikus. Naplójuk elárulta, hogy egyre több lett köztük a szóváltás, egyre gyakoribb a veszekedés. Nem tudom, te is érzed-e már az összefüggést az előbiekkel? Az utolsó bejegyzések egyike pedig tudósít: össze is verekedtek. Azon, ki mennyi ideig evezzen. A tengerészek közt hasonló esetek nem fordultak elő.

Nem vagyok tengerészpárti. Nem ellenségeim az írók és újságírók. Szó sincs róla. Én csak valamit a lelkedre akartam kötni a történettel. Azt, hogy a rend megtartása és a testápolás nélkül nincs lelki egészség. Ez így van. Ez ellen nem lehet tenni. Fontos következményekkel jár az,

hogy egyszerre vagyunk szellemiek és testiek. A szellemi oldal csak akkor lehet rendben, ha a testápolás legalább bizonyos alapfokon ott szerepel a napirendedben. Nem kell tehát az időt sajnálni a tisztálkodástól, takarítástól. Igazán nem akarom, hogy vakbuzgóságig pedáns légy. Persze, hogy nem a rend, a tisztaság a cél, a lényeg. Azt szeretném csupán, ha a tisztaság, a rend szolgálatodra lenne. Előmozdítaná belső gazdagodásodat. Segítene, hogy életed tartalmas legyen. Nem pedig szétfolyó a sok szemét és rendetlenség miatt.

Bocsásd meg, hogy ilyesmikről csevegtem. Igen, csevegtem, mert igazán semmi értelme sem volna erről fortissimóban tárgyalni. Hiszen nem olyan „örült komoly” ügyek ezek. De azért jó, ha egy véleményre jutunk.

Egy egészségügyi jótanács lányoknak. Ha bizonyos rendellenességet tapasztalnak magukban, feltétlenül forduljanak orvoshoz. Ilyen korban a mulasztás súlyos, néha jövátéhetetlen következményekkel járhat. Egy életre. Nagyon kérek: ne mondd, hogy szégyellnéd az ilyesmit. Van, amikor adnod kell szégyenérzetedre. De az említett esetben semmiképpen sem!

Mindenkinek szóló jótanács: gondolj fogaid épségére. Nem a rendszeres fogmosásra célzok. Ez magától értetődően kötelező. A fogorvost ajánlom szíves figyelmedbe. Ha már más érv nem segít, hadd mondjam tréfásan: műfogsorral csókolni kicsit kellemetlen. De komolyra fordítva a szót: veszélyes a gennyes fog! Árt a szívnek, izületeknek. Nem is kell talán mondanom. Hiszen magad is tudod.

Szóval: tarts mindenben *rendet*. „Tartsd meg a rendet, és a rend megtart téged” mondták igen bölcsen a régiek.

Igen ártalmas – pedig nagyon el van terjedve – az éjszakai tanulás. Hagyj fel vele! Szervezetünknek megvan a maga természetes egyenletes lüktetése, ritmusa. Ezt tiszteletben kell tartani. Élj úgy, ahogyan ez a ritmus kívánja. A nappal legyen nappal, az éjszaka éjszaka. Biztosítsd a napi nyolc óra alvást. Fontos, hogy kialudd magad. A kisgyerek – hiszen sokszor láthattad magad is – kiállhatatlanul nyugós, ha nem alhatott eleget, vagy nem alhat el idejében. Ösztönösen érzi, milyen fontos az alvás. Igen, a jó munkához is fontos. Szóval: ami igazán szükséges, biztosítsd magadnak. A táplálkozás terén is. Különben

tönkremégy. Átmatlanul, hiányosan táplálkozva csak ten-
gődni lehet, igazán alkotóan dolgozni semmiképpen sem.
Tehetünk mi róla, ha már ilyenek vagyunk? Vagy – aho-
gyan Assisi Szent Ferenc szokta mondani – ha már ilyen
a mi „szamártestvérünk“, a test?!

JOG A SZABADSÁGRA **avagy** **AZ IDOMÍTOTT KUTYA SZORONGÁSA**

Iskolánkban egyszer fölvetődött a kérdés: hogyan kell
nevelni a gyereket. Érdekes: a döntő többség, a fiúk is, a
lányok is, azt mondták: szigorúan. Hidd el, ez a vélemény
engem nagyon meglepett. A magam részéről bizony nem
sokra tartom a katonás fegyelmet.

Jack London, ismert könyveiben, többször is emlegeti,
hogyan tanítanak be félig vad kutyákat. Elverik őket, de
úgy, hogy a szegény állat elájul tőle. A rendszeresen alkal-
mazott testi fenytéssel hamar célt érnek: az állat teljesen,
azonnal aláveti magát minden parancsnak. Egyszerű és
hatásos „nevelés“. Igenám, de mi lesz akkor, ha az állat
egyszer elfelejt rettegni? . . .

Embereknél is lehet alkalmazni ilyen, állatoknál bevált,
ez egyszer igazán „állati“ módszereket. Vagy inkább: ál-
latias módszereket. Vannak is, akik megteszik.

A verés igen hatásosan alakítja ki a *szorongás* lég-
körét. Van erre egy még rémesebb eszköz is: ha ráordítá-
nak valakire. Üvöltöznek valakivel, a lányukkal, fiukkal.
A jelenetet főleg a nagy nyilvánosság előtt, üzletben, ut-
cán, lépcsőházban hatásos megrendezni. Ha otthon tör
ki a felnőttön a dühöngési roham, szegény gyerek fut, hogy
betegye az ablakot. A felnőttek hangos szóváltása is szo-
rongással tölti el a gyermeket. A kezdeményező iránt pe-
dig óhatatlanul gyűlölködő érzelmek támadhatnak benne.
Ezeket most még fékezi a szorongás. De mi lesz, ha egy-
szer – mint kézről a bilincs – lehull róla a szorongás?
Marad a gyűlölet. Meg annak a tárgynak a túlhevített vá-
gya, ami tiltva volt, amitől eddig a gyereket a szorongás
visszatartotta. Úgy veti magát belé a tiltott élvezetbe, mint
éjjeli lepke a gyertya lángjába.

Más szempontra is tekintettel kell lenni. A jellem ala-
kulására. Mert ám legyen: megeshet, hogy a szigorral „ne-

volt", inkább: idomított gyerek életében később sem következik be szerencsétlen fordulat. Igen, lehetséges, hogy a szorongás tartósan távoltartja őt az erkölcsi összeomlástól. De kérdezem: milyen lehet a boldogtalan ember lelkvilága? Milyenné alakult – torzult – azáltal, hogy túlzott házi szigorral „idomították“?

Tudod-e, kinek a legnehezebb normális életet élni? Annak, aki helyett mindig valaki más gondolkozik és dönt. „Te pedig csak aludj nyugodtan!“ ... Az ilyesmi ne igen forduljon elő egy családban sem. A gyermeket *önálló életre* kell nevelni.

Vegyük példának azt, hogyan tanítod meg kisebb testvéredet kerékpározni. Eleinte nem könnyű a feladatod. Már az is gond, hogyan ülteted fel a nyeregbe. Ügyetlen lábait nehezen igazítod a pedálhoz. Szüntelenül vigyáznod kell, hogy tanítványod fel ne boruljon. Egyik kezeddal erősen fogod a nyeret, a másikkal a kormányt tartod. Észreveszed: tanítványod kezdi tartani az egyensúlyt. Most már lazábban fogod a nyeret. Nemsokára már el is engeded. Csak éppen futsz a kerékpár mellett. A biztonság kedvéért. Látod: már egyre jobban tartja a gyerek az egyensúlyt. Már biztos a dolgában. Megállsz: mehet az útjára! Ha mindig tartani akarnád a nyeret, tanítványod sohasem tanulna meg kerékpározni. Pontosan így van ez a neveléssel is.

A fiatal embernek egyre több szabadságot kell biztosítani. Gyakrabban kell vele egyes feladatokat önállóan megoldatni. Fokozott *bizalommal* kell megajándékozni. Egyre jobban kell hinni emberi értékeiben. Abban, hogy képes választani jó és rossz között. Ezáltal lesz növekvő mértékben emberré: „Ember lesz belőle!“

Egészen természetes: a szülőknek rajta kell tartaniuk szemüket gyermekükön. Önállóságát azonban ne szorítsák szűk határok közé. Különben egész életére nyomorék maradhat. Ha a gyermeknek túl későn adjuk meg az önállóságot, az képtelen lesz vele élni. Gondold el, valaki egy madarat hónapokra szorosán átkötözne. Aztán felbontja a kötést: Most repülj! Szegény madár, dehogy fog repülni. Vagy gondolj egy gyerekre, akit évekig nem engednék felkelni az ágyból. Most végre leszállhat. Képes jární? Dehogy! Mihelyt lábra áll, elzuhan és összetöri magát.

Mondod talán: míg ezt olvastad, az a gondolat motoszkált fejedben, hogy korai még neked erről beszélni. De-

hogy korai! Igaz, még nem terhel saját gyermekeid nevelésének gondja. De van minden társadalomban bizonyos nevelési atmoszféra. Ezért pedig már te is felelős vagy. Ha pedig kisebb testvéreid vannak, a most olvasott elvekkel egészen gyakorlatiasan is segítségedre lehetsz.

JOG AZ IGAZSÁGHOZ
avagy
NE HENCEGJ! NE ADD AZ OKOSATI!

Az igazságra igényt tartunk. Nekünk mindenki igazat mondjon. Írjon igazat könyv és újság. Tárja elénk az igazságot a tévé, a mozi, a színház, a rádió. Nagyon adunk tehát arra, hogy más igazat mondjon nekünk. Mi viszont, nem vagyunk mások adósai?!

Ismerj magadra. Ráncolod a homlokod. Csóválod a fejed. Mutatod, mennyire „okos” vagy. Mennyire értesz a dolgokhoz. Nagyon adsz a látszatra. Ezzel tulajdonképpen „kettős életet” élsz. Neked tényleg csak a festék a fontos? Rejtett dicsekvés bújhat meg a kritikában. Egy társaságban hallottam: „Nagyszerű kirándulásunk volt.” Eddig mindenben van. Csakhogy az illető úgy melleleg hozzáfűzte: „Nem is értem, kinek írják a turistautak elligazító tábláit. Valamelyik célponthoz ki volt írva: '120 perc'. Mi könnyedén megtettük másfél óra alatt.” Inkább maradj otthon, ha csak az ilyen felvágás kedvéért mégy kirándulni. Csak azért utazol külföldre, hogy itthon eldicsekedhess: itt meg ott jártál? Tudod mit? Fordulj mindjárt vissza! Ha teljesítményeid dicsősége izgat, nem fogod észrevenni a fejed fölött vonuló felhőket, a ringó búzamezőket. Nem hallod a tücskök muzsikáját a réteken. Akkor pedig inkább sehová se menj. Mert jobb ember nem leszel a világlátástól. Csak rosszabb.

Előjön egy híres író neve. Ragyogó író, mondd. Egy regényének a címét is mindjárt bedobod. Engedj meg egy tapintatlan kérdést: „Olvastad a regényt? S ha igen, valóban tetszett?”

„Remek kép!” „Nagyszerű szobor!” „Ez jó film volt.” Mindezt magadtól mondd? A magad véleménye ez? Vagy csak a divat kedvéért beszélsz így? Neked talán nem is tetszik. Idegenkedsz tőle, nem érted. Netán csúnyának

tartod. Dehát a hiúság azt mondatja veled, amit mások is mondanak. Ugye, milyen jó az, ha az embert „intelligensnek“, modernnek tartják?! . . .

Persze a dolgok menete fordított is lehet. Azzal vágsz fel, hogy mindent leszólsz. „Ez is valami?“ „Hát ezért kár volt jegyet venni“ stb. A lényeg az, hogy neked épp az ellenkező legyen a véleményed, mint másoké. Kérlek, lásd be: ez az egész csak azért van, hogy felhívd magadra a figyelmet. Csak ezért finnyáskodsz, csak ezért gúnyolódsz és nyilatkozol cinikusan. Hiszen magadban másként érzel.

Könyörgöm, ne hirdesd úton-útfélen, hogy te nem szoktál tanulni. Csak éppen – az utolsó pillanatban – bele nézel a könyvbe. Mindjárt jöhet a jeles vagy a kitűnő. A felvágás másik módja: „Engem nem izgat, hányast kapok. Nem érdekel a tanár véleménye. Beleírok valamit a dolgozatba. Ha nem tetszik neki, az az ő baja.“ Ó, ó! Ha látták volna hallgatód, mennyit gyötörted magad a készüléssel. Szerencsére nem vették észre. De amíg beszélsz, a figyelmes ábrázatokon csendes mosoly bújkál. Minket akarsz átverni?!

Magad előtt se tetszelegj. Ne akard magadra terelni mások figyelmét. Ne akarj többnek látszani, mint ami vagy. Szeresd az igazságot!

MÉRTÉKTARTÁS **avagy** **ERŐIDET BE KELL OSZTANOD**

Képzeld el magadnak a következőket. Valaki bekopog hozzád. Mindjárt a tárgyra tér: „Amikor megszületted, letébe helyeztek számodra tízmillió forintot. Ebből már kiadtak fenntartásodra három milliót. Így most hétmillió áll rendelkezésedre. Ezt csak most közlöm veled. Látom ugyanis, már benőtt annyira a fejed lágya, hogy önállóan rendelkezhetsz ezzel az összeggel. Eddigi költségeid mind ki vannak fizetve. Persze, folyószámládról. Most pénzügyeidet neked kell kézbe vened. Csak egyet tarts nagyon szemed előtt: a jelzett összeghez egy fillért sem tehetsz hozzá. Csak elvehetsz belőle, kiadásaidra. Hogy mire költesz, az ezután már a te dolgod. De légy tudatában annak, hogy a pénz kezeléséről el kell számolnod.

Továbbá: akkor halsz meg, amikor az utolsó forint is elfogy.“

A hét millió forint tehát rendelkezésedre áll. Mit is kellene kezdeni vele? Ismerősöket, kollégákat mindjárt meghívhatsz egy nagy vacsorára, valamelyik osztályon felüli étterembe. Megajándékozhatod prêmesbundával az első csinos lányt, akit az utcán meglátsz. Vehetsz magadnak autót. Aztán . . . aztán . . .

Nem bánom, csak azt el ne felejtöd, hogy ha az utolsó forint is elfogy, vége az életednek is.

Ha így áll a dolog – mondod – akkor bizony okosnak kell lennem. A legjobb volna kenyéren és vízen élnem. Előkelő bútor szóba sem jöhet. Valami ócska albérletben húzom meg magam, az még olcsó, aránylag. Szabadságom alatt ezután nem utazom. Csak magamra költök. Mindezt azért, hogy minél tovább élhessek.

Vajon helyesen gondolkozol?

Az igazság a középúton van.

De mielőtt azt megkeresnénk, gondolkozzál. Való igaz, az embernek csak meghatározott energiamennyiség áll rendelkezésére életében. Ezeket elhasználja. Egyszer csak elapad az energia, vége az életnek. Ezt a tőkét tehát észszerűen kell használni. Az észszerű élet ellenőre két „sarkalatos erény“: a *mértékletesség* és a *lelki erősség*. A mértékletességgel azt érzük el, hogy szükségtelenül nem élünk fel energiákat. A lelki erősség pedig arra jó, hogy a kéznél levő energiát nagy *önuralommal* használhassuk fel, ahogyan a mértékletesség diktálja.

Szeretném, ha ezeknek az erényeknek az életterében jól eligazodnál. Ezért felsorolom legfontosabb alkotó elemeiket.

Önmegtartóztatás. Ezzel szabályozod azt az ösztönt, mely hivatott evéssel és ivással biztosítani az egyén életét.

Tisztaság. Ezzel tartod uralmad alatt azt az ösztönt, mely az emberi faj fenntartására törekszik.

Józsanság. Ez szorítja helyes korlátok közé az élvezeti cikkek, kiváltképpen az alkohol fogyasztását.

Szelídség. Uralom a harag érzelme fölött.

Művelődési céltudatosság. Ez fékezi meg a kíváncsiságot, hogy ne szóródjék szét érdeklődésünk.

Szorgalom. A szórakozások, élvezetek alárendelése a munka törvényének.

A pihenés művészete.

Végül: az egész életvitel szerénysége.

A KEVÉLYSÉG
avagy
MAJD ÉN MEGMUTATOM!

A gőg mindannyiunkat fenyeget. A hatalom élvezete: de jó érzés! Rákényszerítem a másokra a magam akaratát! Mondd, ugyan miért is folyik a per – talán rokonok, talán testvérek között! – éveken át? Talán húsz éven át is. Egy nadrágszíjnyi földért. Anyagi haszonért? Dehogy! Az ügyvédek zsebébe vándorolt pénzen tízszer akkora földet is vehettek volna. Mégis. Csakazért is. „Majd én megmutatom!” alapon.

Főhibáink között a legnagyobb a gőg, a kevélység. A jólakott önelégültség semmiről sem akar tudni, ami korlátozhatná akaratát. Hiába szólsz rá: „Te ember, te függsz! Valakitől, és annyi sok mindentől!” Hiába beszélsz. A kevély ember tudni sem akar róla. Teljes erejével azon van, hogy kibújjon minden törvény alól. Sőt: ő legyen a törvény, a mérték. A kevélység minden rosszaságunk termőtalaja. Utat nyit minden bűn felé. És minden tragédia felé. Hallottam egy hajóról. Alighogy elhagyta a kikötőt, kettétört. Egy sziklának vágódott. Roncsai ott hevernek az öböl fenekén. Úszhatott volna messzi partok felé. Láthatott volna más napkeltéket és más naplementéket. Ismerkedhetett volna új országokkal, egzotikus tájakkal, ismeretlen emberekkel. Most pedig ott korhad a sós tenger vízben. Piszkos habok nyaldossák. El-elnézheti az olajfoltos betonmólót és a kikötőváros ócska házait. Vigyázz te is magadra! A fogaid sem arra valók, hogy másokba harapjál. Ne mondd, hogy az a másik gonoszul bánt veled. Kérlek, ne ragaszkodj györcsösen a jogaidhoz. Ne állj bosszút. Tudod, miért ne? Mert akkor éppen olyan leszel, mint az ellenséged. Ha ugyan nem rosszabb.

Mindegy, akárhány éves vagy. Mondjuk, „csak” tizenéves. Én akkor is a legnagyobb tisztelettel nézek rád, ha van erőd kimondani: „Szívesen megbocsátok.” „Jól van. Felejsük el.” „Bocsáss meg, ne haragudj.” „Szégyelltem: elfeledkeztem róla.” „Bevallom, ezt nem tudom.”

A HALLGATÁS MŰVÉSZETE **avagy** **A GŐZT NÉHA KIENGEDIK**

Az ember abban különbözik az állattól, hogy gondolkodik. De milyen is ez a gondolkozás a mindennapokban?

Vegyük tehát szemügyre egy felnőtt, dolgozó ember életét. Reggel nehezen tápáskodik fel az ágyból. Az előző nap fáradtsága még mázsás teher a tagjain. Kezdődik az izgalom, a hajsza. Megint késő van... Futás az autóbuszhoz, villamoshoz. Most meg az késik! Izgatott várakozás, feszült hangulat, túlzásfoltosság, tolongás. A hivatalban: hátralékos munkák ledolgozása, elintézésre váró napi ügyek. Nyomasztó felelősség. Délután bevásárlás. További egy-két ügy elintézése. Nincs kibúvó: ezeknek is meg kell történniük. Muszáj. Hazaérkezés: végképp kimerülve, megviselten, idegesen. Így ér véget a nap. Másnap kezdődik mindez előlről. Kivéve az elmélyülő gondolkozást, mert arra ma sem volt idő.

Jut-e a mai embernek osztályrészül egy kis nyugalom, egy kis megállás, magábanzés? Lehet, hogy nincs igénye rá? Sőt fél is tőle? Hiszen, ha megállhatna, akkor gondolkoznia is kellene. Gondolkozni pedig fárasztó. Nem könnyebb-e, ha ezt a műveletet valaki más elvégzi helyettünk? A rádió, a tévé, a sajtó. Álljon mindig rendelkezésünkre vélemény a dolgokról, fogyasztható állapotban. A rádió „szól”, a tévéadás „lepereg”, de már a zenét is unjuk. Ám azért a táskarádiót böfgetni kell az erdei sétányokon is...

Értsd meg már végre, hogy így is, úgy is képtelen vagy minden adást végignézni, az újságot az utolsó apróhirdetésig elolvasni és minden filmet megnézni. Válogatnod kell.

Ejtsünk néhány szót a beszédről is. Azért, hogy rájöjj végre: a szó néha bizony olyan, mint a gőz, amit az állomáson várakozó (ma már ritkán látható) túlfűtött gőzmozdonyból ki kell engedni. A fessmérő mutatója fokozatosan süllyed. A szavak nyomán is lefelé ereszkedik a „manométer” mutatója. Te azonban ne csak azért mondj valamit, hogy beszélhess. Összevissza minden butaságot. Olyan üressé leszel tőle a végén, mint az utolsó csöppig kiürí-

tett korsó. Ha beszélsz, légy ura a szavadnak. Légy ura önmagadnak. Miből derül ki, hogy sikerül-e? Abból, hogy nem használsz közönséges szavakat. Beszéded olyan, amilyen te vagy. Pontosan kifejez téged, akkor, amikor akarod. Persze, visszafelé ható kapcsolás is történik: miközben szavaidra vigyázol, tulajdon személyiségedre is vigyázol.

Fontos szerep jut életedben az Istennel való reggeli beszélgetésnek: a reggeli imának is.

Hallottam egy vidéken még ma is meglevő szép szokásról. Ha a család egyik tagja útnak indul, mindannyian leülnek a ház előtti padra. Nem beszélnek. Ülnek, pár percig. Közben az utast szívük mélyén Isten oltalmába ajánlják. Te a kezdődő nap óráiba utazol el. Tedd meg tehát: előtte te is szedd össze magad egy kisé. Milyen jó lenne az is, hogyha esti imádban felülbírálnád magadat és az eltelt napot. Isten színe előtt.

Ha már itt tartunk, hadd kérdezzem meg: A szentmisén, ha áldoztál, hogyan használod ki ezt az időt?

Betérdepsz-e néha a templomba, csendes imára, az Oltáriszentség elé? Kibírsz-e ott legalább két-három percet?

Tanulj meg *hallgatni!*

A BÖJT ÉRTELME

avagy

HOGY NE A MUSZÁJ LEGYEN AZ ÚR

Iszol? A kérdésem, fiúk, nemcsak nektek szól, hanem nektek is lányok. Iszol? Nem véletlenül kérdezem. Látsz rá példát bőségesen. Csak menj sétálni szombat este. De mit beszéltek? Szombaton? Csak este?

Olyan könnyen elkapható ez a „betegség“. Álljunk meg tehát egy szóra. Mondd meg magadnak őszintén: te is ehhez a szomorú táborhoz akarsz tartozni?

Hogyan jut el az ember a részegségig? Olyan egyszerű. Elég annyi, hogy ne legyen ereje mondani: köszönöm, elég! Azt igazán nem kívánom, hogy egy-egy pohárral fel ne hajts. De maradj meg mindig kultúrebernek. Más szóval, ha én előbb azt kérdeztem: iszol-e, nem azt vártam, hogy itt esküdjöz előttem: „Én absztinens vagyok. Soha,

semmit!" Csak azt kérdeztem, megmaradsz-e embernek?

Dohányzol? Mennyit szívsz naponta? Magad sem tudod? Ahogy jön? Ha kínálnak, azonmód elfogadod? Nézd, bevallom, ellenszenves számomra minden, ami legalábbis félig-meddig öngyilkosság. Mégsem szeretném, ha fanatikusnak tartanál. Ezért a biztos tüdőrák rémképeit nem sorakoztatom fel előtted. Már csak azért sem, mert ez a rák nem ér utol minden dohányost. A sok füsttől, kipufogó gáztól, szennyezett levegőtől azonban már így is elég nagy az egészségünk károsodása. Jó-e, ha te ezt még megtetted? Ráadásul a saját pénzeden? Egyszerűen: semmi értelme sincs.

Nem tudom, hallottál-e róla, nagyszüleink, dédszüleink milyen szigorúan böjtöltek. Ma már elhinni sem akarjuk. Adventben (karácsony előtt, közel négy hétig), nagyböjtben (a húsvétot előkészítő negyven napon át) és az év még jónéhány napján: hústalan, sőt zsírtalan koszt, koplalás. Ennek kapcsán hadd mondjam el, hogy édesapám dohányzott és egy korsó sört mindennap megivott. Kivéve adventben és nagyböjtben. Akkoriban én még gyerek voltam. Nem tudtam pontosan felmérni, mit jelent ez. Később azonban, amikor az eszembe jutott, nagyot nőtt a szememben az édesapám.

„Dehát én nem vagyok olyan vallásos” – mondod erre. Nézd, én most nem az adventért meg a nagyböjtért hozom ezt elő. Hanem te érted. Ezért kérdezem: ilyesmire, mint édesapám, képes lennél-e? „Szóval, tornázzak csak azért, hogy tornázzak?!” – mondod erre. Szó sincs róla! Alapjában véve nem is arról a cigarettáról vagy arról a pohár borról van szó. Még csak nem is a dohányzás vagy ivás fiziológiai ártalmairól. Rólad van szó! Emberségedről. Mert az lassan egészen lerongyolódhat. Eljuthatsz odáig, hogy fecsegsz, pedig titkot kellene tartanod. De nem állod meg, hogy ne beszélj. Képtelenné válsz meg nem tenni azt, amit igazán nem lenne szabad megtened. Ösztöneid játékszerévé leszel. Teszed, mondod, ami felé sodornak. Önfegyelemről már szó sem lehet. Elkövelsz egy csomó örültséget saját rovásodra és belegázolva mások jogaiba. Teljesen tehetelenné válsz.

Sajátságos teremtmények vagyunk. Nem motor az ember, ahol egy alkatrésze meghibásodik, hát kicserélik. Kész.

Ha azonban csak egyetlen ponton is önmagunkat akarjuk javítani, egyetlen hibánkról próbálunk leszokni, akkor az *egész embert* kell nézni.

Ez az értelme és célja az Egyházban a nagyböjti időnek. Vele készülünk közel hat héten át a legnagyobb ünnepre, húsvétra, Jézus feltámadására.

Nagyböjt. Szóval: koplalás? Nem nevetséges? Kérdezek: Még akkor is nevetséges, ha az igazi keresztények az áldozatot Jézus kedvéért vállalják?

Legalább is így volna jó. Mert bizony, valahogy eltolódtak a hangsúlyok. A cél eszközzé vált. Azért kell böjtlőnünk, hogy ezzel lerójuk tiszteletünk a szenvedő Jézus iránt. A rá való emlékezés tesz jobbbá bennünket, hasonlóbbá Jézushoz. Ehelyett sokszor öncélúvá, teljesítményhajszává lett a böjt: vonalainkat őrizzük!

Mindez áll a pénteki „bűnbánati napra” is. Tudod jól: ezen a napon szenvedett és halt meg értünk Jézus. A péntek értelme: Ő áldozattá lett értem, *én is* hozok tehát áldozatot, érte. Hálám jeléül. És azért, hogy az ő áldozata rajtam, az én fékezetlenségem miatt, kárba ne vesszék.

Milyen jó az új pénteki böjti törvény: Magad választasz ki valami áldozatot. Tudatosan, Jézusért. Ezt mindenki megteheti. Ezért senki sincs felmentve alóla. Vége a régi méricskélésnek és okoskodásnak: ki van felmentve, ki nincs, mi tilos, mi nem. A vállalás szabad választás. Így jobban eszedbe jut a lényeg: *Jézus*.

Így szentel meg a nagyböjt. Így tesz egy kicsit mindig jobbbá a péntek. Mert az emlékezés és a meghozott áldozat közelebb visz Jézushoz. Ez tehát már igazán nem az, amit mondtál: „Szóval tornázzak csak azért, hogy tornázzak.” Fegyelmezed magad, hogy a magad ura légy. Például, egy jókedvű társaságban is mondhatod: „Köszönöm, ne önts, elég volt.” Hogy éppen a te névnapodra, a te egészségedre innának? Hát iganak. Te úr vagy a magad portáján. Légy is te az úr, ne a pohár. Így legyen a cigarettával is. „Köszönöm, ma már nem szívok többet!” De miért? „Csak” — mondod hangosan. Befelé pedig így beszélsz: „Azért, mert nem tűröm a kényszert. A szokás, a szenvedély, a bűn kényuralmát.”

Itt kell említenem a kábítószer ügyét is. Számomra a dologban az a legborzasztóbb, hogy az ilyen embereknek

az ellenállása — nulla. Muszáj hozzájutni. Képtelenség nemet mondani.

Az ilyen állapot persze nem csupán a kábítószer esetén tragikus. Végzetes minden esetben!

LELKI EGÉSZSÉGÁPOLÁS **avagy** **CSAK MEG NEM BOLONDULNI!**

Az emberiséget fenyegető leggyakoribb betegségek: a rák és a szívinfarktus. A közvéleményben ez a kettő áll az első helyen. Kevesen gondolnak az előbbi kettő félelmetes versenytársaira: a pszichikai- és idegbetegségekre. Ez utóbbiak az élre törnek! Folyton növekszik az ilyen betegek száma. Ezek a bajok egyre több formában jelentkeznek. Némelyikre igazi gyógyszer sincs. Legtöbbször a hoszszantartó gyógymódok sem igazán eredményesek. Ha ez így van, márpedig így van, akkor nyilvánvaló: a *megelőzésre* kell a figyelmet összpontosítani. Távoltartani a bajt: ez a fő feladat. Azaz: gondját kell viselnünk pszichikai állapotunknak. Ez mindannyiunk kötelessége!

Sok szó esik az egészségápolásról. Arról, hogy evés előtt mossunk kezet, fürdjünk. S hogy „egy kicsi mozgás mindenkinek kell”. Meg hogy célszerűen kell táplálkozni, kiadósan aludni. A lakás legyen tiszta, levegője friss és száraz. Ez mind helyes. De közben nézzük az életet a lélektani hatások oldaláról is. Hogyan hat vissza életmódunk pszichikai állapotunkra, idegzetünkre. Igen, beszélünk kell a lelki egészségápolásról is.

Figyelj fel végre ennek a problémának első jeleire. Mi a véleményed például a „18 éves korhatár“-ral jelzett filmekről? Mit jelent itt az, hogy „erkölcstelen”? Mik ennek az ismertető jegyei? Talán egyből rávágod: az, hogy szexuális témájuk van. Hogy meztelenkednek, örökösen csókolóznak, meg ilyesmi. Ám tudod, ugye, hogy vannak filmek, melyekben ilyesmikről szó sincs, és mégis — joggal — tiltott filmek. Melyeken, például, az izgalom, a borzalom uralkodik.

Ilyen erkölcstelen filmek után, különböző korú fiúkkal, lányokkal, megbeszéltük, mi is volt a film tulajdonképpeni tárgya, lényeges tartalma. Volt-e valami okos mondani-

valója? Meglepődtem. Beszélgető társaim közül csak egy-néhányan fogták fel ezeket. Nem voltál-e magad is tanúja ilyen beszélgetéseknek:

– Te, csuda egy film volt, igaz?!

– Őrült jó. Ahogy az a pasas leakasztotta a horgot?! Az a sovány ürge végigcsúszott tőle a bár padlóján. Akkor az az izé, az a pasas felugrott a bárpultra. Csak úgy rö-pült a sok korsó, pohár. Aztán elő a pisztolyt . . . ta . . . ta . . . ta . . . Szóval, remek volt.

– Tetszett a film?

– Na ja! Elragadó volt. Minden csudaszép. Hogy megnyit csokolóztak! Talán már sok is volt.

Hát ennyit fogtak fel a filmekből. Lényegtelen részleteken túl semmit. Nem vették maguknak a fáradságot, hogy megértsék a mű egészét. Talán még túl fiatalok hozzá? Annál inkább igaz, sajnos: „csak“ az idegállapotuk szenvedte meg az izgalmakat. Így „születnek“ az idegroncok.

Magad is tapasztaltad. Elkezdted egy könyvet olvasni. Rájöttél: minden egyes szót értesz. A könyvet mégsem érted. Igen, ez előfordulhat. De ha pár év múlva ugyanezt a könyvet újra kezébe veszed, már el vagy tőle ragadtatva. – Nem tudom megbocsátani magamnak, hogy voltak könyvek, melyeket *túl korán* vettem a kezembe. Lásd be legalább te, hogy nem minden életkorban olvashatunk minden könyvet. Mert még nem értjük. Vagy éppen kárunkra van. A gyerek úgyis csak részleteket olvas el belőle. Nem, nemcsak a szexuális témákat, mást is. Az „éretlen“ olvasó figyelemét mellékes kicsiségek ragadják meg. Ezek felkavarják a fiatal pszichét. Ezekkel nemegyszer egy életre elrontják idegeiket a gyerekek. Elkorcsosult emberek lesznek.

Nagyon kérlek tehát: ne menj moziba, ha magad sem tudod, hogy miért mégy. Aztán: „ne fald“ a könyveket válogatás nélkül. Valaki bölcsen mondta: „Rövid az élet. Jó könyveket tehát nem szabad olvasni. Csak nagyon jó könyveket.“ Ezt az igazságot, bölcs jótanácsot fogadd meg filmekre, tévéadásokra nézve is. Mik a legjobbak? Amelyekre öntudattal fordíthatsz időt. Joggal számíatsz rá ugyanis, hogy alakítják egyéniségedet, felemelően hatnak rád.

A lélek egészségápolása természetesen nemcsak a kétes értékű filmek és könyvek esetében kötelező. Áll ez más sajtótermékek, sőt a baráti köröd megválasztására is. Ne

mereszd rá a szemed mindenre. Ne élj örökös szellemi zűrzavarban, és ennek megfelelő, ártalmas ideg feszültségben. Ne vésd kézbe szennylapokat, ne figyelj oda minden hősködő elbeszélésre. Kell neked személtládának lenned?

Tarts rendet szobádban, holmijaid között. Legyen minden szép körülötted. Akassz valami szép, örömet, megnyugvást sugárzó képet szobád falára. Adj mindenkor a rendezett külsőre, pontos megjelenésre.

És újra mondom: tudj válogatni! Válogatni értelmesen. Kíméld idegeidet!

Talán magad is rájöttél már arra, milyen *gyorsan múlik* az idő. Már megint tavasz van. A tél szinte elrepült. Alig vettük észre. Már megint itt a karácsony, itt a húsvét, itt a vakáció . . .

Még nem vagyok nagyon öreg. De már elég öreg vagyok ahhoz, hogy tapasztalatból mondhassam: ahogy múlnak az évek, úgy kezdenek gyorsabban rohanni a napok, repülni a hónapok, . . . évszakok . . . évek.

Legyen számodra is drága az idő. Bánj vele takarékosan. Becsüld meg erőidet is. Tudom: a te korodban úgy tűnik még, hogy energiáid forrása kiapadhatatlan. Pedig nem az. Csak ezt éppen nem veszed észre. Életed motorja nagy fordulatszámmal dolgozik. Jól érzed magad, erős vagy, egészséges. Egy-egy nátha – de különben minden rendben. „Na és az a lábtörés, amikor sieltél?” – „Á, már el is felejtettem.” Közben azonban mégis megtörténhet ám, hogy elfogy az életerőd. Hogy ezt el sem tudod hinni? Nem bánom. Akkor is fogadd meg a jótanácsomat: Erőidet *ne tékozzold* el céltalanul, ostobán.

Még ilyesmire is gondolj: „Ember, ne mérgeledj!” Egy orvos-barátom szerint egy dühkitörés, egy haragos veszekedés nyolc munkában eltelt óra energiavesztése. Kerüld el a haragos fellobbanásokat. Ne veszekedj. Nyolc munkaórát megtakarítottál magadnak.

Bevallom, magam is látom: elég különös módon közelítem meg ezeket a dolgokat. Mert nem azt mondom: Ne sérts meg mást, ne okozz kárt neki, ne adj másnak rossz példát, ne vigyél bűnbe mást. – Így is mondhatnám. De én a másik oldalt nézem. Én Téged tartalak szem előtt. Ha ezer okod van is rá: kerüld a haragos veszekedést. Mert árt *neked*. Kimeríti a te erőtartálékaidat. Azokra pedig

szükséged van! Egy csomó jó ügy érdekében. Nemcsak most, de még tíz, húsz, harminc, negyven év múlva is!

Van egy másik hiba is, mely „idegeidre megy“, s hamar fölemészti erőidet. A kapkodás, a sietség. Ne rohanj örökösen. Ez fontos jótanács! Tudod, hogy éppen így veszítesz el rengeteg időt? Mert nem érsz rá gondolkodni. Nem érsz rá a fontosat és a mellőzhetőt megkülönböztetni. Mindig remegnek az idegeid: nem késel-e el. Ahelyett, hogy öt perccel hamarabb indulnál, tempósan mennél az iskolába vagy munkahelyre. Közben megint csak lenne idő gondolkodni. Nem örökösen az órát lesni. Nyugodtan intézd dolgaidat is. Kortársaink ehhez sem értenek. Hát te engedélyezd magadnak ezt a „luxust“. Ha megteszed: pontos leszel. Ez is ritkaság manapság. Pedig milyen pontosak – az óráink! . . .

Hadd mondjak még valamit. Ne vágj a földhöz tányért. Kerüld a durva, hangoskodó szavakat, a fantasztikus tréfákat. Ez legyen az elved: tiszteld környezetet. Légy tekintettel az emberekre, emberi méltóságukra, az idegeikre. Ahogyan beszélsz, ahogyan viselkedsz, árássz fényt.

Nézd, annyi a szomorúság a világban. Annyi a csüggedt, letört ember. Annyi bonyolult, megoldatlan sőt megoldhatatlan probléma nyomja az embereket. Annyi a tragédia. Arra nem vagy képes, hogy minden összekuszált helyzetet kibogozz, minden sötét alagútba fényt vigyél, minden ügyet elintézz. De a szenvedő embereket megajándékozhatod *Istennel*. Mert rájuk mosolyogsz, derűt sugározol, barátságos vagy, és jó!

PIRULÁS ÉS SZÉGYENLŐSSÉG

avagy

A MISS WORLDNAK IS TÚL HOSSZÚ AZ ORRA

Idézd csak fel kislánykorodat. Talán tudsz emlékezni rá. Milyen szégyenlős voltál. És ez milyen rossz volt. Emlékszel, amikor egyszer vasárnap délután valamiért az utcára kellett menni, valahová elküldtek. Csak hosszas huzavona után vettek magadnak a bátorságot. „Legalább ne egyedül kellene mennem . . .“ Kiléptél a kapun. Rádsütött a nap. Ez csak tetézte a bajt: most már igazán nincs hová bújni. Mindenki téged néz: ablakokból, ajtórésekből pil-

lantások merednek rád. Kivert a veríték. Minden lépés gyötrellem. Ajkaidat összeharaptad, szemedet lesütötted. Rémes: mindenki látja széltől összekuszált hajad. Meg azt a foltot a ruhádon, amit nem sikerült egészen kivenni. Meglátják a szeplőt az orrod körül. Honnan a csudából is bújhatott az elő? És milyen sután járok! Biztosan engem nevettek, akik szembejöttek. Mert láttam: mosolyogtak... Az a férfi ott gúnyosan nézett rám. Biztosan a hajam miatt. Meggyorsítod a lépteidet. Pedig tudod, így még neveltségesebb vagy. Minden erődöt össze kellett szedned, hogy sírva ne fakadj.

Dehát ez már régen volt. Azóta sok év múlt el. Vajon elmúlt-e szégyenlősséged is? Maradt még benned a „csök-kentértékűség-tudat“-ból? Most már nem esik nehezedre az utcára menni. De ez minden? Hadd hozzak fel néhány példát, hátha magadra ismersz.

Eszedbe jutott: jó lenne megtanulni kerékpározni. Csak-hogy rögtön jelentkezett benned a félelem: „Ha elesek, ki-nevetnek.“ Jó érzéked van a széphez. Úgyesen tudod kiválasztani a színeket. Még ruhát is tudnál magadnak tervezni, a legújabb divat szerint. Megvannak a magad elképzelései is. Úgy örülnél, ha egyszer ilyet vehetnél fel. Hát miért nem veszed fel? — Szomorkodsz magadban, hogy másoknak ez is, az is sikerül. Te miért nem próbálkozol? Irigyled a jó énekeseket. A te hangodat még senki sem hallotta. Pedig igenis, jó hangod van. Énekelisz is, ha magadban vagy. De miért csak magadban? Vár az énekar, talán a templomi kórus. A vakáció előtt ábrándoztál, hogy majd nagy túrákra mégy. Félénk voltál, nem jelentkeztél. Most meg unatkozol.

Látod, milyen kár! Ha tudnád, milyen nagyszerű például éjszaka túrázni. Szénapadláson aludni. Azám: ittál-e már hegyiforrásból kristálytisztá vizet? Daloltál már teli tüdőből? Mennyi öröm kerül el téged, látod... Életed szegényes, szomorú. Nagy emberi élményeid nincsenek.

Talán megállítasz: „Dehát mire jó ez a felsorolás? Mi-nek részletezni a szégyenlősség hátrányait?“ Vagy pedig választ vársz: miért van ez így? Hogyan lehetne ezen segíteni?

Hogy miért van ez így? Sok oka lehet. Egyik mindenképpen az, hogy csúnyának és ügyetlennek tartod magad. Ezt persze sohasem mondod. Hallani pedig a legkevésbé

sem szeretnéd magadról: De csúnya! Milyen ügyetlen! A tudat mindenképpen szűrja a lelkedet, mint a tövis. Arcod és alakod fogyatkozásait túl jól ismered.

Ha szabad kérdeznem: miért olvasod mindezt oly figyelmesen? Te is, aki nem tartod magad szégyenlősnek.

Azért érdekel a téma, mert a felsorolt vonásokból egy és más még tebenned is megtalálható. Benned, aki szeretsz úszni, táncolni, kirándulni. Azért érdekel mégis a téma, mert mindenki többé vagy kevésbé mégiscsak bátoratlan, szégyenlős. Mert nem találja magát elég szépnek, elég ügyesnek.

Elhiszed-e: mindenkiben van valami fogyatkozás. Elhiszed-e, hogy a Miss World, a világszépe, most éppen azon bosszankodik talán, hogy kissé hosszú az orra. Pedig jobban állna neki a piszeorr. — Azt hiszed, van olyan ember, akiben néha nem támad kétely saját külsejének gáncsnélkülisége felől? Lehet, hogy valaki erre közbeszól: „Ez lehet, de olyan fogyatkozásai senkinek sincsenek, mint nekem.“ Biztosítalak, hogy szinte mindenki így gondolkozik.

A valóságban nincs ember, akiről csak azt az egyet lehetne mondani, hogy csúnya. Mindenkin van valami *érdekes, eredeti, egyéni*. Mindenki sok szépet fedezhet fel önmagán. Csak akarnia kell. Hidd el, ez igaz.

Egy kicsit alakítsd is magad. Spekulálj, milyen frizura állna neked igazán jól. Húzd ki magad egy kicsit. Ügyelj testtartásodra. Próbálj meg mosolyogni.

Látom, nem fogysz ki az ellenvetésekből. Hát halljuk. Ezt mondod: „Ha ez mind igaz is, de nálam már késő. Én már elrontottam az életemet. Most kezdek tanulni úszni, táncolni, most iratkozzam be túrista-szakosztályba?“ Vedd tudomásul, kérlek: nincs igazad. Sohasem késő. Küzdj le szégyenlősségedet. Szabadulj meg ettől a hibától. Ne félj, nem késő.

Magam is ilyen voltam, szégyenlős. Sok időt vesztettem ugyanis: meg kellett szakítanom a gimnáziumot. Dolgoznom kellett. Majd jött a szégyenérzet: most már mehetnék vissza tanulni, de ki fognak nevetni. „Nézzétek az öregot!“ Végül is nekibátorodtam. Később még a hegymászással is megpróbálkoztam. Most pedig úgy érzem magam, mint aki kétszer kezdett el élni.

BÍZZÁL ISTEN GONDVISELÉSÉBEN
avagy
NINCSEN MÉG EGY BELŐLED

Volt egyszer egy ember. Szüntelenül sópánkodott. Hogy neki ilyen meg olyan szomorú a sorsa. Nagyon keserves volt a gyermekora. A fiatalsága meg unalmas. Most? Most meg igen nehéz munkát kell végeznie.

Egy napon, amikor este lepihent, az volt az érzése, hogy valaki bejött a szobájába. Úgy is volt. Meglepődött. Észrevette az őrangyalát. Az mindjárt rá is szólt: „Kelj fel. Gyere velem!”

Az az ember felkelt és követte az őrangyalát. Az angyal kinyitott egy ajtót. Hatalmas műhelyfélében találták magukat. Ilyet a mi emberünk még nem látott. A helységben köröskörül kereszték voltak falhoz támasztva. Igen-igen sok kereszt. Nem egyformák. Volt, ami aranyból készült, volt, ami ezüstből, fából. Volt durva, megmunkálatlan. Volt lakozott is. Volt nagy és kicsi. Egyszerű és gazdagon díszített. Emberünknek az is feltűnt, hogy nem akadt két egyforma kereszt. Amint elképedve nézi a sok különböző keresztet, megszólítja őt az angyal: „Hallom, tele vagy panasszal. Hogy ilyen keserves meg olyan keserves az életed. Hogy te már nem bírod tovább a keresztedet. Jól van tehát. Látsz itt elég nagy választékot. Járj körbe és vedd, amelyik neked jólesik. Azt mindenesetre tudnod kell, hogy kereszt nélkül senki sem élhet.”

Megörült ám az ajánlatnak a sokat szenvedett ember. Odalépett mindjárt egy színarany kereszthez. No, ez jó lesz nekem. Hanem, uramfia, nemhogy a vállára venni nem tudta, de még csak megmozdítani sem. Másik keresztet választott tehát. Egy díszeset. Ezt már könnyen dobta fel a vállára, mert nem volt súlyos. De egyhamar letette: a sok dísz nagyon törte a vállát. Így ment ez sorban egymás után. Emberünk sok keresztet végigpróbált. Tett is velük mindig néhány lépést. Az angyal engedte, türelmesen várakozott. Végül, sok-sok keresés és kísérletezés után talált egy igazán megfelelőt. Mondta is mindjárt az angyalnak: „Ezt szeretném! Számomra ez lesz a legjobb.” Az angyal mosolygott: „Jó, rendben van. Legyen a tiéd. De tudod-e, hogy ez az a kereszt, amit eddig is, egész életedben hordoztál?!“

Nem véletlen, hogy éppen ezek voltak a szüleid. Hogy most, és nem száz évvel ezelőtt születtél. Hogy pontosan ezen a szélességi és hosszúsági fokon – és nem másutt. Hogy ilyen és nem olyan képességeid vannak. Ez mind Isten műve volt. Ő gondoskodott számodra ilyen életről. Igen, ilyen életről és nem másfajtaról. Mert pontosan ez az élet felelt meg neked. Istent és az embereket ebben az életben szolgálhatod legjobban. Ebben, amit kaptál.

Emlékezzél csak, mit is mondott Jézus: „Ugye két verebet adnak egy fillérért? S Atyátok tudta nélkül egy sem esik le a földre. Nektek minden szál hajatokat számontartják. Ne féljetez hát! Sokkal többet értek a verebeknél“ (Mt 10,29-31).

Vigyázz tehát! Legyünk pontosak! Nem úgy történt, hogy Isten valamikor, valahol csak éppen beindította az életedet. Nem! Ő most is veled van. Kísér téged. Támogat kegyelmével. Figyelmeztet a veszélyekre, kísértésekre. Vezet jó sugallatokkal. Akkor sem hagy cserben, ha vétkeztél s bűnőddel elszakadtál tőle. Csak vigyázz ezután jobban. Légy figyelmes, hallgasd meg sugallatait. Ne tékozz el kegyelmeit.

Ezt azért is mondom neked, hogy ne irigyeld társaidat, társnőidet. Hogy ennek milyen gazdagok a szülei. Hogy milyen pazar lakásuk van. Hogy az milyen tehetséges. Amaz mennyivel szebb, erősebb, mint te. Isten olyannak teremtett téged, amilyen vagy. Más, mint mások. Nem lehet téged másokkal egybevetni. De másokat sem veled.

Nemcsak megnyugtatni akarlak mindezzel. Szeretném felhívni figyelmedet valamire. Tudatosítsd magadban, hogy felelős vagy azért, amit kaptál.

Jézus egyszer példabeszédet mondott egy emberről, aki szétosztotta vagyonát szolgái között. Az egyiknek egy, a másikkal két, a harmadiknak öt talentumot adott (vö. Mt 25,15 ssk). Később mindegyiket elszámoltatta. Isten mindenkit elszámolásra szólít egyszer. Téged is!

A szeretet törvénye

A BŰN CSILLOG avagy NEM IS OLYAN CSÚF AZ ÖRDÖG?

Régi legendát mondok el neked. Egy ember mindenáron aranyat akart csinálni. És mindenféle más ércet előállítani. Éveken át keresett, kutatott, kísérletezett. Mindhiába. Erre elhatározta, hogy eladja a lelkét az ördögnek, ha ez elárulja neki a titkot.

Egy boszorkány volt a közvetítő. Megállapodtak: a sátn és a mi emberünk egy öreg harangtoronyban fognak találkozni. Pontban éjfélkor. Derék alkimistánk tehát gyertyát gyújtott. Felment a nyikorgó, pókhálós lépcsőkön. Egy raktárhelyiségben találta magát. Öreg koporsók, törött templomi lámpások, mindenféle limlom volt ott egyrakáson. Emberünk feszült csendben várakozott. A toronyóra ütni kezdett. Amikor kiütötte a tízenkettőt, hirtelen szél kerekedett. Az ablak kivágódott. A gyertya elaludt. Meg kellene újra gyújtani a gyertyát. Sikerült. Az alkimista ekkor érezte, hogy áll valaki a sarokban. Odanézett. Legnagyobb meglepetésére jólöltözött férfit pillantott meg. A férfi csizmája térdig ért. Vállára köpeny volt dobva. Fején rókaprémés sapka, drágakő díszítette. Csak éppen vékony bajusza meg sunyi szeme nem volt valami megnyerő. Ahogy ez az arany után sóvárgó ember végignézett rajta, a sarokban álló jelenség gúnyosan elmosolyodott: „No ugye. Nem is olyan csúf az ördög, mint amilyennek festik!”

Bűn. Különös szó. A veszély fogalma társul hozzá. Pedig a bűn csak később, a következményeiben veszélyes. A jelen pillanatban azonban: gyors megoldás, haszon, előny, kellemes érzés. Előbb-utóbb azonban kiderül egy és más. Például a következő néhány igazság: A hazug embert hamarabb utolérjük, mint a sánta kutyat! Az ebül szerzett jószág ebül vész el! Ábrándokból még a lusta ember sem él meg! Aki másnak vermet ás, maga esik bele! Több nap, mint kőlbász! Mindez, és sok más következmény, csak később lesz nyilvánvalóvá.

A rossz, a bűn csillog. Csábít. Káprázatos színekben tündököl. „Nyugi! Ne félj! Senki sem tudja meg. Mindenki így csinál...” Bátorít, megront, megigéz, óriási távlatokat tár eléd. Nincs annyi színe a szivárványnak, mint amennyiben a bűn kelletti magát. Aztán egyszercsak, *később*, jön

a baj, a szerencsétlenség. Az út ingoványban végződik. A bűnösre rászakad a szomorúság. Mi jó maradt? Semmi. Rossz? Annál több: szenvedés, jogtiprás, keserűség.

Hogy mennyi időt jelent a „később“? Fogalmam sincs. Lehet, hogy ezt jelenti: már holnap. Lehet, hogy ezt: évek múltán. De a rossz fán a rossz gyümölcs mindenképpen beérik!

Mondják, hogy mielőtt a kobra végezne áldozatával, meghipnotizálja. Gondolj erre! Ne hagyj, hogy lépre csaljanak! Ne hagyj, hogy a bűn fejedre tapodjon. Ne hagyj, hogy bármilyen hangulat eluralkodjék rajtad. Akár benned támadt, akár környezetetről szakadt rád. Légy okos: vannak, akiket már hatalmába kerített a bűn. Ők most magukhoz akarnak rántani. Lelkedre beszélnek. Semmi az egész. Nézd, milyen vígan vagyunk. Kérnek, könyörögnek: egyezz bele, engedj, tarts velük. Idd ki te is azt a még-egy-poharat, tedd csúffá a másikat, zsarolj, hamisíts. Ebből csak előnyöd lehet. Segíts magadon: fogd a dolgok könnyebbik végét. Sok-sok pénzed lesz! Több, mintha dolgoznál.

Sajnos, nem mindig lehet a lejtőn visszafordulni. Nehéz a sátán karmai közül szabadulni. Hiszen az egyik bukás után jön a másik, meg a többi. A lelket megüli a közönyösség. Már nem is érzi a baját. Számára elmosódik minden határ jó és rossz között. Elérheti a bűnöst a *legnagyobb szerencsétlenség* is: megnémul benne a lelki ismeret.

KRISZTUSI ERKÖLCS

avagy

NEM KÖNNYŰ ÁM EMBERNEK LENNI

Biztosan ismersz olyan gyereket, aki örökösen az ujját szopja, körmét rágja. A haja mindig kócos. Ruházata elhanyagolt. Tartása hanyag. Törődik is vele! Apja, anyja örökösen rászól: Egyél szépen! Írj rendesen! Mindhiába. Talán te is lelkére akarsz beszélni. De ő csak nyafog: Úgyis hiába, mondja, én nem tudok megjavulni. Valóban. Ez a gyerek el se képzelem, hogy talán másmilyen is lehetne.

Így megy ez mindaddig, amíg olyan valakivel nem találkozik, akit lelke mélyéig csodál, tisztel és bámul. Ebben a pillanatban vége minden gátlásnak. A gyereket mintha kicserélték volna. Ejha! Hát ilyen hamar meg lehet vál-

tozni? Ennyire? Nem lett valaki más. Maradt, aki volt. Mégis, valahogy megszépült, kivirult. Kinyílt, mint a rózsabimbó a napsugárban.

De hiszen ez veled is megtörténhetett. Mulasztások garmadát hoztad be olyan gyorsan, hogy azt szemmel nem is lehetett követni. Mindenki csodálkozott körülötted, mi történt ezzel a gyerekekkel? Szüleid büszkén mondogatták: Hát persze, hiszen annyit mondtuk neki. Végre megtanulta tőlünk, milyen a rendes ember. Te pedig csak nevetél magadban: „Mit értenek ezek hozzá? Ez az „Ő’ kedvéért történt!”

Ez megy végbe a hívő emberben.

De hadd említsem meg előbb: el lehet képzelni nem Istenben gyökerező erkölcsöt is. Az egyik gyarló változat: „Nem élek egyedül a világban. Mások is vannak. Akkor pedig vigyáznom kell. Igaz, hogy könnyökölök, törtetek. De azért hagyom élni a másikat.” Tiszteletreméltó álláspont.

Mi keresztények mindenesetre másban látjuk erkölcsi életünk alapját. Magában Istenben! Istenben, aki a Szeretet! Nekem hasonlítanom kell hozzá. Nekem is szeretnem kell. Különbön valami fal meredezne közöttünk. Egymás számára idegenek maradnánk. Én pedig méltó akarok lenni hozzá. Én szeretetből teszem, ami kötelességem. Az „Ő” kedvéért.

Ez a mi utunk. Utunkon példaképünk Isten Igéje, Jézus Krisztus.

Ki ez a rendkívüli Valaki? A legfölségesebb ember. Nagyszerűbb mindenkinél, akivel valaha is találkoztál vagy találkozhatnál.

Már akkor kapcsolatba kerültél vele, amikor megkeleszteltek. Újra meg újra vele találkozol, amikor az evangéliumból egy-egy szakaszt olvasol vagy hallasz. Amikor szentmisén vagy más liturgikus cselekményen veszel részt. Ha szentséghez járulsz.

Jézus Krisztus az a páratlan útítárs, aki egész életedben kísérod akar lenni. Hív: egy életen át vele járj. A szemed tehát mindig rajta legyen. Csodálattal, szeretettel nézz rá. Hiszen példaképed: hogyan kötelezzed el magad mások segítésére. Jézusból merítsd a bátorságot, hogy mindig az igazságot mondd és mindig az igazságban élj. Tőle tanuld meg, milyen légy barátodhoz és ellenségedhez, jó- és rosszakaróidhoz.

Hogy miért cselekszel így és nem amúgy? Azért, mert te keresztény vagy, azaz krisztusi. *Krisztushoz tartozol.* Ez legyen rád a jellemző, emberségedre, egész magatartásodra.

Amit Isten alkotott, azt egy szóval „természet“-nek nevezhetjük. Ami az Isten-alkotta természetnek megfelel, az jó, ami nem felel meg, az rossz. Erkölcsileg is. Sokat gondolkoztak és írtak erről bölcsek és bölcselek, vallások alapítói és megújítói. Jézus tanítása mindent felülmúl, mert Isten tanítása. A természet alkotója, Isten, Jézus által mondta el nekünk, mit tartsunk az emberről, az emberi életről, a gyűlöletről és megbocsátásról, a jogtalanságról vagy igazságosságról. Jézus nemcsak szóval tanított. Életével is. Elénk élte, hogy mi a jó, mi az erkölcsös. Ezért lelkesedünk érte. Ezért járunk vele, ezért követjük.

A következő fejezetekben egyszerű igazságokról lesz szó. Arról beszélgetünk, hogy milyen az emberi természet és mi felel meg neki. Hogyan kell jól élni. Istennek, a természet alkotójának a terve, akarata szerint.

Formáld ki magadban a krisztusi jellemet. Erről szeretnék írni. Ebben szeretnék segíteni neked.

AZ EMBER TÖBBET ÉR avagy AHOL AZ ÁLLAT VÉGZŐDIK

Ismersz embereket, akik rajonganak a lovakért. Mások a kutyákért. Mintha azt mondanák: Jobb az állatok társágában, mert közöttük legalább őszinte a légkör. Ebben bizony van igazság. Biztosan hallottál kutyákról, melyek gazdájuk halála után hamarosan elpusztultak. Aligha voltál tanúja őzek sírásának, de ha forgolódtál már háziállatok között, láthattál fájdalmában síró tehenet. Van kutyátok? Figyeld csak meg! Belépsz udvarotokba, szinte rád veti magát, úgy üdvözl. Megnyalja a kezed, hozzád simul, farkát csóválja, szeme csak úgy sugárzik az örömtől. Állatkertben a medve ketrece előtt állsz. A hatalmas állat kérően nyújtja feléd a mancsát. A majom meg annyira hasonlít az emberhez. — Elbizonytalanodunk, tanácstalanok vagyunk: milyen közel vannak ezek az emberi fajhoz! Már-már hajlandók volnánk elfogadni, hogy nekik is van emberhez hasonló lelkük.

Az emberben – hogy úgy mondjam – két „emelet” különböztethető meg. Egy érzékelő „emelet”. Ez közös az állatokkal. A másik a szellemi „emelet”. Ez a sajátosan emberi rész. Természetesen ezzel a leírással egyszerűsítünk. Ez minden elemzés hátránya. Az igazság az, hogy az ember egységes egész. Ám bizonyos jelenségeket úgy értünk meg jobban, ha egyszerűsítünk.

Az első emelet tehát az érzékelő élet. Vannak – miként az állatoknak is – érzékszerveink. Sőt, egyes állatok érzékszervei sokkal jobbak, mint a mieink. A sas látása, a kutya szaglása tökéletesebb. Az állatokban – miként bennünk is – megvan a képesség, hogy benyomásokat fogadjanak be és új vagy visszaidézett képzeteket alkotásnak: Emlékeznek, álmodnak. Látunk alvó kutyát, amint orrát fintorgatja vagy csahol. Gyakorta támadnak az állatoknál érzéklésből származó érzelmek. Az állat képes örülni, búslakodni, haragudni. Viszont nem tud gyűlölni.

Koncentrációs táborokat sem létesít.

Másfelől azonban csak az ember szeret szívből, igazán. Csak az ember képes alkotni: az őskorban baltát, most elektronikus számítógépet. Vakmerő terveket, ötleteket, szándékokat valósíthat meg. Szobrot farag, fest, épít. Ez viszont már a második emelet, az emberi „psziché”, a lélek szintje. A szellemi szint, a gondolkodás és akarás képességének emelete. Az emberi lehetőségek terjedelme tehát nagy. Eljuthatunk a képzetektől a fogalomalkotásig, az érzéki eredetű érzetektől a művészi tökély csodálatos remekműveiig.

Ám figyeljük meg az embereket. Mintha nem szívesen vennék igénybe a gondolkodás és az akarás képességét. Nemcsak arra célzok, hogy életük csupán az alacsonyabbrendű igények: az evés, alvás, közönséges élvezetek körül forog. Gondolok arra is, hogy merőben érzéki eredetű érzetektől hagyják magukat vezettetni. Szellemi életük már a képzeteknél véget ér.

Ugyanakkor viszont tény, hogy embernek lenni annyit jelent, mint szellemi erőinket: értelmünket és akaratunkat uralkodó szerephez juttatni. Mit jelent ez?

1. Jelenti azt, hogy *gondolkozunk*: Világnézetet alakítunk ki magunkban és tudatosan állást foglalunk társadalmi, gazdasági, politikai ügyekben. Ítéletet alkotunk saját magatartásunkról vagy mások tetteiről. Alkotó módon lá-

tunk hozzá önképzésünkhöz, illetve a ránk bízott munkához. Minden tevékenységünkben valamiképpen teremtők, találékonyak vagyunk.

2. Jelenti azt, hogy erős az *akaratumk*: Jellemek vagyunk! Egyéni a „stílusunk“. Sajátos magatartásformát alakítunk ki, mely nem függ adott helyzetektől, körülményektől. A hangulatunktól sem. Magatartásformánk – továbbá – egyértelműen alá van rendelve életünk világosan megfogalmazott céljának.

SZABAD AKARAT **avagy** **EGY ZSÁK ARANYÉRT SEM**

Már csak az idősebbek emlékezhetnek a náci időkre. A gestapótiszt kissé előbbre hajol, íróasztala fölé. Gonosz mosollyal kérdezi a foglyot: „Mondja, Uram, emlékszik ezekre az emberekre?“ – és fényképeket tol eléje. A fogoly nem emlékszik sem ezekre, sem további tízre vagy húszra. Erre jön a második felvonás. A fogoly már nem „uram“. Ocsmány szitkokat, átkokat annál bővebben szórnak rá. Kegyetlenül meg is kínozzák. Jön a harmadik felvonás is: a bunker. A fogoly térdig vízben áll. A pince hideg. A sötét tömlőcöt patkányokkal kell megosztania. Egy idő után jöhet a negyedik felvonás: belökdösik a már ismert szobába. A gestapótiszt, az íróasztal mellett, udvarias ajánlatot tesz: „Nézze! Rendelkezésünkre áll a külvárosban egy kertes családi ház. Értesültem arról, hogy lakásgondjai vannak. Ezenkívül élelmiszerjegyre juttatjuk, sőt nyugdíjat is kap majd. Kérni viszont igazán nem kérünk sokat. Időről-időre egy kis beszámolót, tájékoztatást. Nos, emlékszik-e ezekre az emberekre?“

Mi lengyelek átéljük ezeket az időket. Örökös rettegésben. Hátha jönnek az éjjel, hajnal felé? és irány valamilyik krematóriumba, ahol szüntelenül füstölögtek a kémények. Kenyeret csak jegyre kaptunk. Az adag hihetetlenül kicsi volt. Fekete, ragadós. Nemegyszer homokszemek csikorogtak fogaink közt. Máskor fadarab volt benne. A kenyérre néha répalekvár is jutott. Egy kevés. Még ezt is csak az kockáztatta meg, aki nem undorodott a patkányoktól. Nyílt titok volt ugyanis, hogy a patkányok – sajátságos

konoksággal — szívesen fejezték be életüket a lekváros bödönökben. A kenyérhez kávéit ittunk. Legalábbis ez volt a neve egy meghatározhatatlan ízű folyadéknek. Aki „csak úgy” mégsem akarta meginni, feketén vásárolt csempészsugarint tett belé. Tej? Vaj? Hús? Csak hallomásból ismert ételfélék voltak. Ne is szóljunk a rettenetes lakáshelyzetről, a szénhiányról, a ruha- és cipőínségről.

Így jelent meg a fogoly lelki szemei előtt egy szép kis villa és benne minden földi jó. Egyszeriben hozzájut mindenhez, amiről hosszú évek óta csak álmodhatott.

„Szóval, emlékszik?”

A fogoly tudta, hogy ha most megint nem emlékszik, újra jön a rettenetes kihallgatás, a bunker, a hideg és a kegyetlen vallatás.

„Szóval, emlékszik?”

Voltak, akik emlékeztek. Voltak azonban, akik nem emlékeztek.

Az akarat szabad. Mert szabadon választhat jó és rossz között, vagy az egyik, vagy a másik érték között. Viselkedhet így, vagy viselkedhet amúgy.

Ez pedig azért lehetséges, mert nincs az a földi jó, ami *kényszeríthetné* az embert, hogy rá essék a választása. Az ember — legalábbis egy bizonyos határig — képes arra, hogy egy-egy csábító ajánlatot kellő távolságból nézzen. Mintegy karbatett kézzel, nyugodtan szemügyre vegyen. Hiszen földi javak nem adhatnak teljes boldogságot. Sőt a világ minden kincse sem. Pontosan ezért nem szorítható korlátok közé akaratunk.

Az óvodás szeretne iskolába járni. Az elsős a nyolcadikost bámulja. A gimnazista vágya: már túllenni az érettségien. Az érettségi után: bejutni az egyetemre. A egyetemista álma: kézbevenni a diplomát. Az osztályfőnök igazgató szeretne lenni. Az igazgató — tanfelügyelő. A tanfelügyelő művelődésügyi miniszter. Ha van lakásod, egy nagyobbat keresel. Jól van berendezve, de még jobban berendezett lakásra vágyol. Legyen még egy bútor, egy szép festmény a falon. Perzsaszőnyeg, hangulatlámpa, étkezőkészlet, hűtőszekrény, porszívó, elektromos padlókefe. De jó lenne egy autó, jobb autó! Egy még jobb autó!

Ugyanígy jön rá a sportoló is „alapvető” igazságokra. A megyei bajnoknál több az, aki országos bajnok. Ennél

rangosabb bajnoki cím az, ha valaki európa-bajnok, vagy éppen világbajnok. A világbajnok pedig attól fél, hogy egyszerűen csak már nem ő lesz a világbajnok.

Így van ez egyébként minden emberrel, minden dologban. Amíg nem valaki váratlanul így szól hozzád: „Édesem, hamis boldogságot hajszolsz! Ezekben fel nem találsz! Csak a szeretetben lelsz reál!”

„Mi az, mi embert boldoggá tehetne?

Kincs? Hír? Gyönyör?

A telhetetlen elmerülhet benne,

és nem fogja tudni, hogy van szívöröm.”

(Vörösmarty: A merengőhöz)

Ki tudja, hogy van szívöröm? Az, aki szeret.

Igen, a legnagyobb földi érték a szeretet. A szeretet sokféle. Érzelmileg az a legerősebb szeretet, amelyik a férfit és a nőt kapcsolja össze, mert ez a szaporodási ösztönhöz társul. A legmélyebben kavargatja fel az embert. De hát, kérdezem, van tökéletes boldogság? S ha nincs, ez azt jelenti, hogy nincs igazi szeretet? Dehogynincs! Ámde gondolj arra, hogy akit szeretsz, az egy ember. Egy véges, nem tökéletes lény. Teljes mértékben ki nem elégítheti a boldogság utáni vágyadat. Mégpedig azért nem, mert ez a vágy az akaratban gyökerezik. Az akarat pedig egyszerűen nem szorítható korlátok közé.

Ezek szerint – kérdezed – a boldogság utáni vágyunk soha ki nem elégíthető?! Be van tehát csapva a természetünk?

Dehogy! Az ember természete a *végtelenre* van ráhangolva. A végtelen Jóban talál kielégülést. Akaratunk, boldogság utáni vágyunk tehát egyszer majd megtalálja, amit keres.

FOLYAMSZABÁLYOZÁS

avagy

AZ LEGYÉL, AMI VAGY!

A szemem sarkából figyeltem egykori ministránsomat, Jóskát. Belépett a terembe, a táncolók közé. Odament egy lányhoz. Felkérte táncra. Szépen táncolt. Csinos fiú volt. Ruhája igazán divatos. A kísérem is figyelte. Mosolygott. „Ez az ő szórakozása, pihenése” – mentegtettem halkán

Jóskát. „Biztosan tudom, hogy eddig otthon ült és tanult. Egy-két órára majd ittmarad. Aztán siet haza: készül a holnapi dolgozatírásra.“ Ha mentető szavaimra gondolkodok, bizonyos fokig nem is csodálkozom zavaromon. Hiszen megszoktuk, hogy ha „keresztény erkölcsről“ beszélünk, képzeletünk rögtön egy csomó tiltást varázsol elénk. Az életfolyam sodrába bevert karókat: Ne tedd ezt! Ne tedd azt! Fékezd a nyelved. Gondosan fésülködj meg. Szemeidet süsd le. Mindig ilyen és ilyen „egyenruhában“ járj.

Te is úgy gondold, hogy ilyen az eszményi keresztény? Ha igen, akkor nagyon rosszul tudod. Nem ilyen az eszményi keresztény. Legfeljebb megeshet, hogy egy keresztény ilyen. Sajnos, gyakori eset nálunk: ha egy fiú vagy leány rendes, akkor azt már szájalomra méltó áldozatnak tartják. De az is megesik, hogy ha divatosan, csinosan öltözik, táncol, énekel, játszik, akkor megbélyegzik. Kimondják róla a szentenciát: Lusta alak. Minden másra jár az esze, csak a tanuláson nem. Sőt huligán! – Mind a két vélemény téves leegyszerűsítés.

Ha a keresztény erkölcsöt akarjuk ismertetni, akkor mindenekeelőtt és bőven egy *kibontakozásról* kell beszélnünk. Értelmi, erkölcsi és fizikai képességeink kibontakoztatásáról. A teljes értékű emberségről. Csak ezek után szólhatunk a tilalmakról.

Kell is szólnunk, mert életünk olyan, mint egy gyors sodrású folyó. Ha nem szorítják gátak közé, akkor kiárad. Őrjöngve csap ki medréből. Szántóföldekből szakít le hatalmas darabokat. Elpusztítja a közeli vetéseket. Ha viszont megregulázzák, kitűnő kereskedelmi út lesz belőle, erőműveket hajt, vizét öntözésre használhatják.

Igen. A katolikus erkölcsi törvény letűz tiltó karókat. Csakhogy nem a folyómeder közepébe, hogy ne akadályozza a hajózást és a víz szabad áramlását. A katolikus erkölcs gátakat épít. A gátak biztosítják és rendezett keretbe fogják össze a folyó sodrását. A cél az, hogy ne tékozzoljuk el az életet. Sőt: értékesítsük, mégpedig a lehető legjobban.

Az Úr Jézus nem hozott új erkölcsi törvényt. Csak erőteljesen érvényre juttatta azt, ami már benne rejlik az emberi természetben. S ami az ószövetségi Szentírásban is olvasható. Ez az *egyetlen törvény*: a szeretet. A szeretet-törvényt pedig a nagyobb pontosság kedvéért két parancs-

ra lehet osztani: Szeresd Istent, és szeresd embertestvéredet. Ebből származtatható az összes többi. A Tízparancs tehát a kettős főparancs kifejtése.

Jézus megértette velünk, hogy a természeti törvény ezt jelenti: isteni törvény. Az erkölcsösség mércéje tehát az emberi természet. Hozzá mérve állapítható meg, hogy egy cselekedet jó-e vagy rossz. Az emberi természet pedig nem más, mint a testi (fizikai) és lelki (pszichikai) erők összefüggő rendszere. Az, amitől ember az ember. Jó minden, ami összhangban áll az ember igazi természetével. Jó minden, ami egészséges kibontakozáshoz segít. Rossz mindaz, ami nem áll összhangban az ember természetével, ami gátolja vagy éppen lehetetlenné teszi fejlődését. Ha pedig tudatosítjuk, hogy az ember természetének alkotója Isten, így is fogalmazhatunk: Jó az, amit Isten jónak tart. Rossz az, ami Istennel ellenkezik.

SZÍVEDBEN AZ ERKÖLCSI TÖRVÉNY **avagy** **CSAK SZAJKÓZNI – AZ SEMMIRE SE JÓ**

A világban adva vannak a fizikai törvények. Ismeretük, tiszteletben tartásuk nélkülözhetetlen. „Nincs mese“: velük összhangban kell eljárni. Ha öklöddel belevágsz az öklövívók gyakorló homokzsákjába, a zsák visszakívánczik nyugalmi helyzetébe, és – ha nem vigyázol – falhoz ken. Ha a lakásod nedves, akkor reumás vagy isiásos leszel. Ha nem előbb, hát utóbb: öregségedre.

Ahogy vannak fizikai törvények, úgy vannak *erkölcsi törvények* is. Magunkkal hozzuk a világra a szilárd meggyőződést, hogy a jót tenni kell, a rosszat megtenni nem szabad. Azt is tudja mindenki, hogy ha ehhez az alapelvhez igazodunk, akkor ebből – talán nem is várt pillanatban – valami jó következik. Ha pedig ezt az alapelvet semmibe vesszük, annak előbb-utóbb nem jó vége lesz.

Az erkölcsi törvények kötelezőek. Nem csupán az emberek egyéni életére nézve. Köteleznek a családon, a közösségeken, az államokon, az egész embercsaládon belüli kapcsolatokban is. Ha sok munkás támaszkodik tétlenül lapátjára, akkor két eset lehetséges: vagy ők vétenek a munkafegyelem ellen, vagy valaki más, akinek a mu-

lasztása miatt kell tétlenkedniük. Valaki felelős azért, hogy az emberiségre rázúdultak a világháborúk. Mi fehérek most isszuk meg a levét annak, hogy elődeink embertelenül bántak más fajtájú népekkel.

Az erkölcsi alaptörvényeket nem is kell írásba foglalni. Az emberek valamilyen *belső tapasztalásból* ismerik őket. A Harmadik Birodalom vezetőit, például, nem valami írott törvény nevében ítélték halálra Nürnbergben, hanem „az emberiség elleni bűntettekért”. Zsidók kerültek a haláltáboraikba csak azért, mert zsidók voltak. A náci a meghódított népeknek a lelkét is sárba taposták.

Az idősebbek nevelik a fiatal nemzedéket. Mit akarnak elérni vele? Azt, hogy neveltjeik megtanulják, hogyan kell élni. A szülők átadják gyermekeiknek, amire ők egykor szert tettek, amit saját szüleiktől tanultak. El akarják érni, hogy gyermekeik is az erkölcsi törvény szerint élhessenek. Értsék a módját, hogyan boldoguljanak úgy, hogy közben másoknak nem ártanak. Így már a család is szentesíti a törvényt: a jótettet jutalmazza, a csínytevést bünteti. A szülők megtorolják a hazugságot, jutalmazzák az őszinteséget. A lustaságért büntetés, a szorgalomért jutalom jár. Ezt meg kell szoknia a gyerekeknek. Hiszen ez az *élet rendje*, ezt később is mindig tapasztalni fogja.

Vajon hogyan vizsgálja meg sok mai fiatal a lelkiismeretét? És te? Amikor gyónni készülsz, hogyan szoktál magadba tekinteni?

„Néha elmulasztottam az imádságot.” „Vasárnap nem voltam misén.” A szülőkhöz való viszonyod egy semmitmondó megállapítással van érintkezve: „Szüleimnek nem fogadtam szót.” Az ötödik parancsnál: „Néha durva voltam.” A hatodik parancs, csak úgy általában: „Szemérmetlen dolgokra gondoltam.” A hetediknél nincs mit mondandó: „Hiszen én nem szoktam lopni!” Nyolcadik, természetesen: „Néha hazudtam.” Többé-kevésbé ennyi az egész . . . Igen, igen . . . , de hogy mi volt a főhibád? Egyéb-ként ezt a főbűnök között kellene említened. (Gyakran összetévesztik a főbűnt a súlyos bűnnel.) Főbűnök? Az ilyesmi – úgy véled – középkori bölcselők agyszüleménye. Éppen ezért a főbűnöket meg sem kell nézni a lelkítükörben.

Így azután lelkiismeret-vizsgálatod a megtévesztésig hasonlít a kisgyerekéhez.

Milyen lesz a sorsa a magát nem ellenőrző embernek? Jogos az aggodalom, hiszen nyoma sincs benne az őszinteségnek. Önvizsgálata életének csak egy kicsiny szeletére terjed ki. Hogy milyen az élete a maga egészében? Ez egyáltalán nem áll ellenőrzése alatt!

Mit jelent ez a szó: lelkiismeret? Jelenti az ész ítéletét, erkölcsi szempontból, saját gondolatainkról, szavainkról, tetteinkről. Gondolkozzál csak: kiterjed-e mindenre erkölcsi ítéleted? Vagy netán egy jelentős terület egyszerűen elkerüli figyelmedet? Az erkölcsi megítélés szempontja ez: ami történt, jó volt-e? Azaz: Volt-e benne szeretet? vagy legalábbis összhangban volt-e a szeretettel? Vagy rossz volt talán, ami történt? Azaz: bűn? Igen, ha sértette a kettős-egy szeretet törvényét.

Dehát miben álljon a szeretetem? – kérdezed. Erre felelnem kell, hogy fölfedezhesd napi életedben a szeretet hiányát, vagyis a bűnt.

A szeretet hiányát viszonylag könnyű kimutatni egy orvosnál vagy egy gépkocsivezetőnél. Ők egészen közvetlenül lépnek kapcsolatba emberekkel: betegekkel, illetve más autósokkal, gyalogosokkal. Szeretetük, illetve a szeretet hiánya szinte kézzelfogható.

Ennek megállapítása után hadd mondjam meg, hogy ti – fiúk és lányok, akik iskolába, főiskolára jártok – még nem éltek „normális” életet. Bocsánat a szóért. Hadd mondjam meg mindjárt: azért nem éltek „normális” életet, mert még nem szolgáltok az embereknek. Még csak *készültök* az emberek szolgálatára.

Sajnos, a fiatalok többségében még nem tudatos az, hogy mostani tanulásuktól sok minden függ majd. Azok élete pl., akiknek orvosai lesznek. Készületüktől függ, hogy megvalósul-e vagy sem egy-egy tudományos fölfedezés, eredeti újítás vagy a rájuk bízott munka-ésszerűsítés. Jövőbeli munkátok eredményessége és mostani tanulmányaitok komolysága között nyilvánvaló az összefüggés. Ezt úgy kellene látnotok, mint ahogy szemetekkel láttok egy hidat. Bizony, ezt a „hidat” minden áron meg kell építeni. Mert most mi a helyzet? Az, hogy mindenki felháborodik egy orvosi műhiba miatt. Nem győzik szidni a rosszul dolgozó szerelőt, a feleket tévesen tájékoztató tisztviselőt. De azon senki sem háborodik fel, legalábbis nem annyira, ha egy diák nem tanul.

Mindenegyres ember életében meg kell találni egy döntő mozzanatot. Azt, ami értékének próbaköve. A diák, a főiskolás életében ilyen próbakő az, hogy a tanulásra szánt időt *kihasználja-e*.

Sokan különösnek tartanak, ha a gyóntató pap egyszer megkérdezné: „Milyenek a félévi jegyeid?” Mi köze ennek a gyónáshoz? Ő pedig tovább kérdező: „Miért olyan rosszak? Nem tudnál jobb eredményt elérni? Nincs tehetséged? Vagy pedig nem tanulsz rendszeresen? Egyáltalán: hány órát tanulsz naponta? Milyen szorgalmasan?”

Nem volna igaz a papnak? Hiszen a jelen pillanatban szeretetedet a munkára való felkészülés fejezi ki. Arra a munkára, amelyet majd az emberek javára végzel. Következésképpen: akkor igazi a szereteted, ha az időt tanulásal hasznosítod. Szorgalmas tanulásal. Minden áldott nap, amikor tanulni kell.

Éppen ezért tégy fel magadnak két kérdés-sorozatot, az esti ima után.

Az első sorozat:

Mennyi időt rabolt el a felkelés?

Mennyi ideig tartott a reggeli?

Határozott léptekkel mentem-e az iskola felé, vagy csak úgy bandukoltam.

Mennyi ideig tartott az ebédem?

Mennyi időt töltöttem el házon kívül?

És mennyi időt fordítottam ténylegesen tanulásra?

A második kérdés-sorozat:

Hogyan használtam ki az egyes foglalkozásokra előirányzott időt? Csak ímmel-ámmal dolgoztam, csak hogy már túl legyek rajta?

Miért nem száz-százalékos iparkodással?

Hogyan figyeltem az előadásokra?

A kevésbé érdekes előadókra is figyeltem?

Hogyan tanultam délután? Csak unatkoztam a könyv felett? kibámultam az ablakon? asztalra könyökölve meredtem rá az üres semmire?

Igen, ezt is tartalmazza esti lelkiismeretvizsgálatod!

Ne a parancsokat vedd sorra, hanem időrendben haladj. Menj végig kötelességeiden. Reggeltől estig hogyan feleltél meg nekik?

LELKIISMERET–VIZSGÁLÁS
avagy
BELSŐ VILÁGOD: AZ ISMERETLEN FÖLDRÉSZ

Mondd, kérlek, szerinted mi az élet értelme? Hogyan látod ezt a kérdést? Meg vagy-e győződve, hogy a szeretetnek kell tartalmat belevinnie az ember életébe? Ennek alapján: akarsz-e szolgálni az embereknek? Ahogy éppen lehet, kiváltképpen pedig hivatásbeli munkáiddal?

Igen! – válaszolod.

Jól van, nagyon jól.

Am abban nem vagyok biztos, hogy látod-e: ez a „beállítottság” nem valami elvi magasságokban lebegő értelmi fölismerés. Nem olyan igazság, melyre egyszer s mindenkorra „rá lehet jönni”. Nem történeti esemény, amelyet tudomásul vettünk, és az elég. Nem lehet megtanulni, mint a szorzást és osztást.

Előállhat tehát egy furcsa helyzet: pontosan tudod, hogy életünk tartalma az emberek szolgálata. De ez a tudásod semmiféle gyümölcsöt sem terem, a legkisebb háttással sincs életmódodra. Vagy csak kis mértékben. Ettől függetlenül te úgy találod, hogy nálad minden rendben van. Te a szeretet elvi alapján állsz. Hát nem?! És itt van a mi tragédiánk: nehezünkre esik meglátni a magunk hibáit, botlásait. Csak legalább a nagyobb bűneinket mindig észrevennénk!

Miért van ez így? Ennek sok oka van. Az egyik, mely az első is, meg az utolsó is: az önzés. Mindenáron győztesek akarunk lenni, mindenben keresni igyekszünk. Nekünk csak a magunk érdeke számít. Az, amiből előnyünk származik. Megjátsszuk a nagyurat. Kiterjesztjük érdekkörünket. A másik feje fölé szeretnénk nőni. A másikat le akarjuk igazni, érdekeinknek megkaparintani, eszközünké tenni.

Lelkiismeretünknek feladata lenne az, hogy visszatartson az ilyen aljas dolgoktól. De éppen maguk a bűnös tettek erőszakkal elnémítják, beléfojtják a szót, végeznek vele, megszüntetik. Jelentősen gyorsítja ezt a folyamatot, az önzés elhatalmasodását: a sok rossz példa, a környezet, a romboló hatású könyvek, látványosságok. Az elvek fokozatosan elhalványulnak bennünk. Lassan elveszítik hitelüket. Kézszel-lábbal védekezünk, csakhogy ne kelljen

beismernünk, hogy bűnösök vagyunk. Olyan jól meg tudjuk magyarázni önmagunknak, hogy ezt vagy azt miért tettük. Meggyőzzük magunkat: nem volt más kiút, magatartásunk a lehető legjobb volt. Egyszerűen így kellett beszél-nünk, így kellett a dologban eljárunk. Végül is valósággal meg vagyunk kötözve, belebolondultunk saját érveinkbe. Jól kitaposott gondolatmenetet követünk. Belerögződünk reagálás-módunkba. Kiveszett belőlünk életünk tárgyila-gos megítélése. Lelkiismeretünk olyan lett, mint a szikla, mint a tiszta acél: érzéketlen.

Ezért nagyon is rászorulnánk olyan kedvező légkörre, mely segítene, hogy tárgyilagosan nézhessünk önmagunk-ba. Egy kissé eltávolítana önmagunktól.

Aki az Egyházzal együtt él, együtt ünnepel, annak a bőjti idő adja meg ezt a kedvező légkört: a segítséget a bánathoz, a magára eszmélést. A nagyböjt ugyanis az az időszak, amelyben az Úr Jézus szenvedésére és halálára összpontosítjuk figyelmünket. Mennyire önzetlen volt Jé-zus! Mennyire szeretett! És mi?! Ez az összehasonlítás felébreszti bűnösségünk tudatát. Észre vesszük önmagunk-ban a rosszat, a szívünkben megbújó bűnt. Érezni kezd-jük: mennyire méltatlanok vagyunk a kereszten függő Jé-zushoz, akit halálba vitt az emberek önzése. Pedig ő a sze-gényeknek, bűnösöknek, leprásoknak, süketnémáknak szen-telte életét. Ilyen sors jutott annak, aki az igazsággal akar-ta megajándékozni testvéreit, aki téves hiedelmekből, ba-bonákából szerette volna kivezetni a világot.

Vannak persze más „alkalmas idők” is. Például: kará-csony, életed fontos eseményei: évfordulók, születésna-pod, egy szeretett családtag halálának évfordulója. Olyan rendkívüli pillanatok ezek, melyekben mintegy ablakhoz lépsz, hogy ráláss önmagadra, ráláss, teljes őszinteséggel. Használd ki ezeket a pillanatokot! Nagyon fontos, hogy megragadd az alkalmat, és meg ne állj, míg célhoz nem érsz!

Ebben a folyamatban – *újjászületésedben* – lényeges szerepe van a gyónásnak. Azt tartják vagy tartották, hogy akinek bűne van, az gyónni megy, vagy: menjen gyónni. Akkor Isten megbocsátja bűneit. Aki ezt mondja, igazat mond.

A gyónásnak azonban más szerepe is lehet életedben. Ezt akkor tölti be, ha az évnek előre megállapított napjain

„bevasalod“ magadon. Amikor ez a nap közeledik, te már előre tudod, hogy gyónni fogsz, előtte átgondolva életedet. Nincs mentség: gyónni fogsz! Egyszerűen azért, mert magad már megállapítottad ezt az időpontot. Nem számít tehát, hogy éppen jól, vagy éppen nem jól érzed magad: megvan-e hozzá a kellő hangulat vagy nincs. Nem számít, hogy kevés-e a bűnöd vagy sok, van-e súlyos bűnöd vagy nincs.

Én nem tudhatom, melyek számodra ezek a „terminusok“: húsvét? karácsony? névnapod? születésnapod? Szüleid esküvőjének évfordulója? Elsőáldozásod emléknappja? Nekem mindegy. Csak az a fontos, hogy az év folyamán legyenek ilyen előre megállapított időpontjaid.

Megeshet persze, hogy nekem szegezed a kérdést: Mire jó egyáltalán a gyónás? Nem elég annyi, hogy kéred Istent, bocsássa meg bűneidet? Válaszom: Annak, hogy Istentől bűneid bocsánatát kérjed, a gyónás a legjobb módja. Ez az én mélységes meggyőződése. Szeretném megmutatni neked, hogy ez mennyire így van.

A századok folyamán egy kézenfekvő, igen hatásos sorrend alakult ki: megvizsgáljuk a lelkiismeretünket, megbánjuk bűneinket, elhatározzuk, hogy megjavulunk. Aztán megvalljuk bűneinket, azaz gyónunk. Végül elvégezzük az elégtételt. Csak egyszer próbáld meg igazán magadévá tenni ezt a ritmust. Magad fogsz meggyőződni, milyen jótékonyan hat rád is a gyónás.

Mi tehát a lelkiismeret megvizsgálása? Az a művelet, amelyben Isten színe előtt átgondolod az életed. Persze, előbb egy kicsit összeszeded magadat. És „*magadba szállsz*“ – a Szentírás nyelvezete szerint (vö. Zsolt 4,5; 29,13; 34,16; 59,5; 108,17; ApCsel 2,37; Róm 11,8). Isten színe előtt szállsz magadba. Fontos körülmény ez! Arra képesít ugyanis, hogy bizonyos távolságból nézd életed folyását. Hiszen éppen arra törekszel, hogy olyannak lásd az életedet, amilyennek Isten látja. Így van esély arra, hogy mindent észrevégy magadban: a rosszat, a becstelent is. Eszedbe juthat így minden alkalom, amikor igazságtalan, önző, haszonleső voltál. Így van esély arra, hogy önnön magad előtt bevallhasd: vétkeztem . . . Így a magad-emelte gátak átszakadhatnak, falak leomolhatnak és még a jéghegy is megolvadhat. Más szóval: felhagysz önigazolásaiddal. Többé nem erősködsz, hogy igazad volt, hogy

mást nem tehetél. Nem adod az ártatlant és a hőst. De-hogy adod! Így ítélsz magad felett: Hitvány gazember vagyok! Kezded őszintén szégyelleni, amit tettél.

Mennyi hibát, fogyatkozást vehetsz így észre magadon. Feltűnik, hogy lusta, rendetlen vagy, semmihez sincs kedved. Társaidat, de még magadat is azzal ámítod, hogy dolgozol. A valóságban pedig kerülöd a komoly munkát. Csakhogy menekülj tőle, ezer kifogást találsz: Hol ezt kell tenni, hol azt, most egy összejövetel lesz, és így tovább. Meg az az örökös szórakozás, mert nem fűlik a fogad munkához. Mint a homok, úgy folyik ki kezedből az idő. Egyik nap a másik után. Nem vagy képes nekifeküdni a munkának, nem tartasz rendszert benne. Megy minden, csak úgy össze-vissza.

Vagy pedig arra jössz rá, hogy milyen könnyen felcsatansz: haragszol. Sőt, a gyűlölet is befészkel magát bensődbe. Magatartásoddal, fecsegéseddel megbántod környezetet. Durva vagy. Pimasz. Szemtelen. Sértő szavakat vágsz az otthoniakhoz, még szüleidhez is. Észreveszed: nem vagy mindig becsületes az anyagiakban, „ügyeskedsz“. Minden cselekedetedet, egész magatartásodat megfertőzi az a mohó vágy, hogy mindenből hasznot húzz, minden előnyt te fölőzz le, kiharcold mások tiszteletét, rokonszenvét és szeretetét – amikor meg sem érdemled azt.

Hazugság? Talán nem is ritka. Örökös mellébeszélés. Hiányzik belőled az őszinteség. Nem vállalod a történetekért a felelősséget: gyáva vagy. Kárt is teszel más becsületében. Egymásnak ugratsz embereket: intrikákkal, rágalommal, becsületsértéssel, megszólással.

Nem is tudom, van-e még, amit nem említettem. Biztosan van.

Ám egy még fontosabb kérdeznivalóm is lenne.

Kaptál-e már Istentől kegyelmet arra, hogy könnyekig meghasson egy ilyen leltározás? Mert tulajdonképpen ez volna a lényeg. Az ilyesmiről elmondható: igazi *kopernikuszi fordulat* életünkben. Megtérésünk kezdete és csúcsa.

Mondanom sem kell, hogy ez nem megy föltétlen őszinteség nélkül. Olcsó szemfényvesztésnek itt semmi helye sincs. Különbben csak egy helyben topogsz. Csalóka fény-

ben látod magadat, nem igazi világosságban. A hályog nem esik le a szemedről. Hiába mégy gyónni is. Csak annyit mondasz meg, hogy reggel-este nem imádkoztál, misét mulasztottál, a misén figyelmetlen voltál s többre nem emlékszel. Ja igen, még arra, hogy káromkodtál – de ezt már csak ráadásnak szánod, hogy azért mégis mondj valamit.

Így azután a bűnbánat szentségének az egész hatásrendszere sem változtat rajtad semmit sem. Érintetlenül hagy. Önzésed szerencsésen megússza az egészset. Megnyugodhatsz. Nem nyúztak meg, semmi bajod sem lett. Ahogyan bebújtál a gyóntatószékbe, úgy bújhatsz ki belőle. Minden maradhat a régi. Talán kaptál egy kis oktatást a paptól. Meg egy semmiségnyi elégtételt. Egyébként ott vagy megint, ahol voltál. Úgy élsz, mint eddig.

Nem jól van ez így!

Lássunk tehát néhány jótanácsot, milyen módszerrel vizsgálád lelkiismeretedet. Több módszer is van.

Átgondolod az utolsó gyónásod óta eltelt időt, a Tízparancs tükrében. Vagy: megvizsgálod az életedet, három kérdéscsoport szerint: milyen volt a kapcsolatod Istennel – embertársaimmal – önmagammal? Vagy pedig egészen az időrendhez tartod magad. Mikor is gyóntam utoljára? Ettől az időponttól kezdve végigmégy az elmúlt hónapokon, heteken. A magam részéről ezt a módszert tartom legügyesebbnek. Mégpedig azért, mert ezekkel a visszavisszatérő kérdésekkel is segíthetsz magadon: Isten? Embertársaim? Önmagam? Isten: ez az első három parancsolat tárgya. Röviden: ima, mise, Isten neve. Embertársak: ez a negyedikől a tizedik parancsolat keretébe illeszkedik. Röviden: szülők, család, előljárók, társak, becsület, nemi erkölcs, igazmondás, megszólás. S végül te magad: munkád? hogyan végzed? az időt jól használod-e fel? Így, magadba nézve, fölismered, milyen rosszaságok lapulnak meg benned. Ezzel pedig tulajdonképpen már meg is bánatod, hogy vétkeztél. Elhatározod, hogy előnyödre megváltozol. Komolyan törekszel mindent jóvátenni. Mindez önként következik abból, hogy *fölsimerted és elismerted* a rosszat.

Nézzük meg azért részletesebben: mi a bánat. Talán az, amit például ilyen imában fejezhetsz ki: „Istenem, én

bánom, hogy bűneimmel megsértettelek. *Sajnálom* azokat a napokat, órákat, pillanatokot, melyekben meggondolatlan voltam... Elszakadtam tőled. Pedig te magad vagy a Szeretet, a Szépség, az Igazság. Itt állok előtted. Szégyellem magam. Te csalódtál bennem. Amit vártál tőlem, nem kaptad meg. Amit parancsoltál, nem tettem meg. Ha rád tekintek, Örök Szépség, szégyenkezve látom be, milyen csúnya vagyok. Ha hozzád mérem magam, Örök Igazság, mit mondhatok az én hazug életemről? Milyen undok vagyok. Milyen érzéketlen. Milyen durva. Te pedig magad vagy a Szeretet és a Jóság.

A bánat megkoronázása az, ha *elindulsz a jó felé*. Ha fölteszed magadban: megjavulsz. Valami türelmetlenkedik benned: Olyan jó lenne most már igazán szépen, értékesen, nagylelkű odaadással élni. Ez is a jó bánat jele. Istentől nagy ajándékot kaptál: az időt. Ezt most már a lehető legjobban ki akarod használni: „Jó Istenem, segíts, hogy mindig veled járjak. Nem akarlak többé elhagyni. Rendes, igaz, becsületes ember leszek.“

Ha már megvan benned a bánat és az erős fogadás, következhet a gyónás. A bűnök bevallása Krisztus papja előtt. Az a legjobb, ha ez a pap jól ismer, mert rendszeresen gyónsz nála. Ha tehát nem volna még lelkiatyád, keress mielőbb. Ezt persze csak tanácsnak vedd tőlem: elvégre, nem kötelező.

Hogy a legkisebb idegenkedés se maradjon benned, csak vedd fel a kérdést: Miért kell elmondanom a bűnömet egy papnak?

Nézd, az ember nem „magányos sziget“. Nem végtelen tengeren úszó, magányos, fehér vitorlás. Az ember társas lény. Hatnak rád azok, akikkel összehozott az élet. Te is hatással vagy rájuk. Felelős vagy magadért, de azokért is, akikkel ugyanazt az utat járod. Innen van az, hogy egy-egy közösség — például családod — gondját meg kell osztanod. Persze, a közösségnek is legyen gondja terád.

Már megbocsáss e fejtegetésért, kérlek, de nem mellőzhettem. A tudatodba kellett ezeket a gondolatokat idéznem. Most már rátérhetek arra, hogy az Egyház is közösség. Minden közösség hierarchikus fölépítésű. Minden közösségben vannak tehát emberek, akik az ügyekért kiváltképpen felelősek. Az Egyház életeleme a szeretet. A szere-

tetben kell élnie minden tagnak. Minden tag felelős a szeretetért, de kiváltképpen a pap, Krisztus akarata szerint. Állásánál fogva joga és kötelessége, hogy gondját viselje az egész közösségnek, hiszen felelős vezető.

Mármost, a szeretet végül is bensőnk, *szívünk ügye*. Ezért azok, akik az egyházi közösség – szeretetközösség! – tagjai, kötelesek a papot tájékoztatni, hogyan állnak a szeretet dolgában. A papnak pedig joga van belső életükről, szeretetükről is ítéletet hozni. Ettől az ítélettől függően megadja vagy megtagadja a föloldozást. Az ő feladata, hogy elismerje: méltó tagja vagy az Egyháznak, a szeretetközösségnek. Ő mondhatja ki azt is, ha nem vagy az.

A keresztség révén természetesen egyszer s mindenkorra, véglegesen az Egyházhhoz tartozol. Mégis, más-más módon lehet kapcsolódni hozzá. Van, aki „még“ az Egyházhhoz tartozik. Pedig inkább már nem is nagyon tartozik hozzá. Lehet valaki „elkötelezett“ keresztény. Míg a másik e szeretet-közösségnek csak a peremén tengődik. Ha megkaptad a feloldozást, ezzel lettél az Egyháznak kípórált, igazi tagja. Megszerezted támogatását. Beállsz az Egyház életének teljes sodrásába.

A feloldozás után újra kezdesz élni, egy bizonyos, de nagyon valós értelemben. Olyan vagy most, mint az a vak, aki visszanyerte szeme világát. Téged is Jézus keze érintett meg. Olyan vagy, mint a béna, aki újra járt. Vagy a leprás, akin egyik pillanatról a másikra már nem volt heg és sebhely.

Az első dolgod mindenképpen az legyen, hogy a rosszat, amit műveltél, jóvátedd. Bocsánatot kérsz. Valamilyen ügyes formában kiengesztelődsz azokkal, akiket megbántottál. Visszaadod a jogtalanul szerzett pénzt vagy értéket. Visszavonod a hazugságot, ha másra bajt hoztál vele. Csak természetes, hogy ezt most könnyű szívvel teszed. De azért vigyázz: útközben el ne párologjon a jófelméte! De miért is féltetek? Ha felszabadultan, vidám szívvel jöttél el a paptól, ezt az élményt úgysem fogod egyhamar elfelejteni.

Ennyi mindent kellett erről a témáról elmondanom... Vagyis az életről, a te életedről. És arról, mi a gyónás szerepe életedben. Lehet, hogy volt valami „jámbor“, „papos“ mellékize szavaimnak. Mégis, kérek, hadd foglaljam össze a mondottakat.

A rosszal meg kell küzdenünk, valamilyen formában. Életünk folyamán minden nap, minden hónapban, minden évben jelentkezik a rossz. Csak ne vegyen szállást benned. Stressz, mindenféle komplexus lesz az eredménye. Személyiségedet tönkreteszi a bűn. Meg kell szabadulnod a bűntől. Bizonyos rendszerességgel, helyes módszerrel kell eljárni, mint mindig, amikor komoly eredményt akarunk elérni. Tehát itt is. A rendszerességet a mi esetünkben a gyónás biztosítja. Segítségével figyelsz fel rossz tulajdonságaidra. Benne kérsz bocsánatot Istentől. Benne bizonyosodsz meg arról, hogy Isten – az Egyház szolgálata által – megbocsátott. Ez számodra újjászületés!

Nyugodtan lendülhetsz neki az új életnek.

A boldogabb jövő felé

KIBŐL LESZ JÓBARÁT?
avagy
NEM KÖNNYŰ EGYEDŰL

Ismered az Evangéliumból a történetet: Jézus és Lázár jóbarátok voltak. Ezt én sokáig képtelen voltam megérteni. Sőt, botránkoztam rajta. Jézusnak, az Isten Fiának barátja van! – A Szentírás kétszer tesz említést arról, hogy Jézus sírt. Egyszer, jeruzsálemi bevonulása napján (Lk 19,41), a város felett, előzőleg pedig Lázár sírjánál (Jn 11, 35-36). A körülállók meg is jegyezték: „Nézzétek, mennyire szerette.”

A történetben komoly tanulság rejlik: Nem könnyű *egy-magunkban* járni az élet útján. Jó, ha van valakink, akiről elmondhatjuk, hogy a barátunk.

Csakhowy nehéz barátot találni. Már jó kollégára lelni sem könnyű. Miért nem könnyű? Azért, mert a másik ember igazi értékét felismerni nehéz. Különösen ha új környezetbe kerülsz, ha új tanuló kerül az osztályba. Ne dőlj bel! Legyél csupa szem és fül: mit mond, mit tesz, hogyan viselkedik. Nehogy veled is megtörténjék, ami valamikor megtörtént. Egy diák mondta az anyjának: „Anyu, új lány jött az osztályba. Valami fantasztikus: eszes, okos, rögtön feltalálta magát.” Pár hónap multán az anyjának eszébe jutott az új osztálytárs. „Na, milyen?” – kérdezte lányát. „Jaj, hagyd! Szóra sem érdemes!”

Hogyan tehetünk szert helyes ftéletre egy emberről? Hogyan tudhatom meg, lehetne-e a barátom? Én itt csak néhány szempontot említék meg.

1. Távollétedben vajon mit beszél rólad? Ha megbizonyosodsz, hogy a társaságot a te rovásodra szórakoztatja, ne keress benne jóbarátot.

2. Azt is figyeld vagy tapasztald meg, hogy milyen a pénzügyekben. Kis tételekről is lehet szó. Például, kölcsönt kért tőled, hogy mozijegyet vehessen. Hát jó. De neked, elvégre, még nem volt 13+1 találatod a totón. A szüleid sem milliomosok. Tudom, mennyire óckodsz tőle, de azért, amikor egyszer kettesben vagytok, kinyögöd: „Te, emlékszel? Vagy két hete kölcsönt kértél mozira.” No, most figyeld meg a pasast. Mert lehet, hogy ezt a választ kapod: „Jaaa? Már nem is nagyon emlékszem. Hát persze. Lehet. Csak most nincs nálam annyi.” Bizonyos idő után

újra összeszeded a bátorságodat, s másodszor is előhozakodol a dologgal. Másodszor is leráz. „Ugyan, mit vacakolsz? Azt hiszed, szükségem van a te filléreidre?” Nyilvánvaló, hogy ezek után hagyod a dolgot. Bosszantó, elkieserítő. Dehát legalább megfizetted a tandíjat. Ebből sem lesz jó kolléga, még kevésbé igazi barát.

Egy lány panaszkolta: „Barátnője” kölcsönkért tőle egy blúzt. Piszkosan, vasalatlanul hozta vissza. A másiknak a sálját adta kölcsön. Hogy, hogy nem, egy égéstől származó lyuk éktelenkedett a visszahozott sálon. Hát ez meg mi? „Ugyan, ne csinálj nagy dolgot belőle – magyarázza a kölcsönző –, megkötheted úgy is, hogy nem látszik.”

Velem történt meg diákkoromban. Egy társam kölcsön kérte a sílécemet. Estére visszahozta. „Ülj le már, mondom neki, mesélj, hogy volt?” De ő nem maradhat, sietős a dolga. Hát jó. Amikor helyére akarom tenni a léceket (ezeket én nagy gonddal ápoltam), látom ám, hogy egy darab kihatott az egyik lécből. Áhá, ezért volt neki annyira sietős. Nehogy a jelenlétében vegyem észre a hibát.

Hát igen. Minden megtörténhet, az is, amiről nemrég hallottam. Valakit egy kapott kölcsönre figyelmeztettek. Rendszerben van, előfordulhat, hogy ilyet elfelejt az ember. És mi volt a válasz? Ez: „Jaj, ne haragudj! Kiment a fejemből.” És másnap ott a pénz s a bocsánatkérés újra elhangzik. Az is megeshet, hogy megsérül a kölcsönzött tárgy. A rendes ember így beszél: „Te, képzeld, hát ez és ez történt. Utána sorrajártam a boltokat. Pont ilyet nem találtam. Ez volt csak. Egészen hasonló. Megfelelne? Elfogadod?”

Ilyenkor a veszteség nagyon megéri. Emberre találtál. Barátra leltél.

3. Hallgasd meg, hogy beszél apjáról, anyjáról. Kiváltképp, ha ezek tanulatlan emberek. Szégyenlősen, fitymálva emlegeti őket? Jusson eszedbe: ha a szüleit nem becsüli, senkit sem fog becsülni. Téged sem.

A nem kellemes élményekre is szükség van. Ezek is jók, ha segítik a tájékozódást.

Lássunk más jelzést is. Ez a szó fejezi ki legjobban: *felkesedés*. Néha hirtelen lobban fel benned a másik iránt. Olyan ez az élmény, mint egy széllökés. Megeshet, hogy lassan bomlik ki benned, ahogyan virág lesz a bimbóból.

Minél tovább figyeled a másikat, annál több jót veszel észre rajta: tapintatos, okos, becsületes, önzetlen. Veled szemben is, másokkal szemben is. Mindig jól érzed magad, ha vele vagy. Szeretnél is mindig vele lenni. Szívesen hallgatod, amit mond. Te is szívesen mesélsz neki. Kicsérelitek nézeteiteket, méltányolod az övéit. Jónéven veszed tanácsait. Közben a lelked mélyén kialakul a felismerés: Ez sohasem fog engem cserbenhagyni. Mindig számíthatok majd rá.

Nem könnyű egymagunkban járni az élet útján. Nem könnyű barátot találni. De próbáld meg!

SZERELMES LETTÉL

avagy

CSAK NEM EZ A MEGSZÁLLOTTSÁG?

Rámeredsz a könyvre. Olvasol? Igen. De magad tudod a legjobban, hogy nem arra gondolsz, amit olvasol. Nem ott jár az eszed, hanem annál a lánynál. Mintha még mindig hallanád, amit akkor mondott, amikor elköszöntetek egymástól. Töprengsz: Mit is jelentenek a szavai? Mit is mondott? Hogyan is mondta? Legalább a hang színe, legalább ez, elárul-e valami szerelmet? Vagy legalább rokonszenvet? Megnyugtató következtetésre jutsz. Igen, biztos. És te is szereted. Mintha mindig látnád. Róla álmodsz. Amikor felébredsz – nála jártak a gondolataid. Rajtakapod magad, hogy minden dologban az a szempont vezet, hogy „ő” mit szólna hozzá. Erről vagy arról mi lenne a véleménye. Alig bírod kivárni, hogy újra találkozzatok. Ha megjelenik, képtelen vagy levenni róla a szemed.

Odavágod a könyvet. Kimégy a városba. Ugye, valami elintéznivalód van? Dehogy... az a remény éltet, hogy véletlenül találkoztok. A féltékenység vihara pedig tombol benned, ha valaki mással látod, ha másra is rámosolyog. Hát még ha szóbaáll mással!

Meglehet, hogy ez a *Valami* lassan borított el téged. Elkezdted őt észrevenni. Csak úgy melleleg jöttél rá, hogy milyen gyönyörűek a szemei. Szokatlanul hosszúak a pillái. Nicsak: a haja meg olyan mókásan göndör. Milyen kecses a járása. Ha meg mosolyog, egyszerre világosabb lesz a szobában.

Vagy másként történt? Az a Valami úgy ütött beléd, mint a villám? Azám! Hogyan is volt az egész? Utolsó pillanatban érkeztél a moziba. Nagynehezen furakodtál át a széksoron. Végül zavartan rogytál le székedre. Oldalt néztél: ugyan, milyen szomszédal áldott meg a jószerencse. A lélegzeted is elállt. Egy lányt vettél észre. Ekkor az történt veled, amit úgy szoktak mondani, hogy „meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt”.

De, könyörgöm, nehogy most mindjárt megmondd neki, hogy szerelmes vagy belé. Nehogy lába elé borulj, szerelmet vallani! Örök hűséget se ígérj. Várj, majd még meglátod, hogyan alakul. Lehet, hogy első benyomásod egy életre szólt. De az is lehet, hogy nem.

A közelmúltban egy fiúval találkoztam. Csak úgy izzott a szava a lelkesedéstől, amikor bejelentette, hogy meg-nősül. Kértem tőle:

– Szereted a lányt?

– Persze. Nagyon!

– Mióta ismered?

– Két hónapja.

– Azóta hányszor találkoztatok?

– Tulajdonképpen nem sokszor. Néhányszor. De én nem szeretek sokáig teketóriázni.

Éppen a napokban megint találkoztam vele.

– No, mikor lesz az esküvő?

– Hát... nem is tudom.

– Nem?

– Lehet, hogy semmi sem lesz belőle.

– Hogyhogy? Mondtad-e neki, hogy el akarod venni?

– Sajnos, igen.

– No és? Kikosarazott?

– Nem éppen. De rájöttem, hogy nem fog menni a dolog. Csak azt nem tudom, hogyan mászok ki a csávából.

Igen jó dolog, éppen a nemek találkozása szempontjából, hogy fiúk és lányok egy osztályba járnak. A leányiskolák esetében a lányok és fiúk találkozása csak futólagos. Legfeljebb valami zsúron látják egymást, egy osztálytársnő névnapján vagy iskolai ünnepségen. Esetleg az iskola felé vezető úton.

Mi történik akkor, ha egy így megismert fiú „mély benyomással van” a lányra? Gyakran felmerül a képe a

lány lelkében. Egyre rokonszenvesebb lesz neki a fiú. De baj van! Hiszen tulajdonképpen nem ismeri. Mit is tudhatna róla? Hiszen csak néhány szót váltottak. Megjegyezte magának: milyen, amikor nevet, milyenek a szeméi. Csak az örömmel teljes izgalom maradt meg, amit a találkozás-kor érzett. Most pedig ott ül a leányszoba kis asztalánál. Kibámul az ablakon, ábrándozik a fiúról.

Te ismered az illetőt. Véleményed szerint igazán nincs sok oka az ábrándozásra, nem olyan az a fiú. Ez igaz, csak hogy segít a leányon – a képzelete. Most minden szépet és jót rávetít erre a fiúra, amit csak regényekben olvasott, filmekben látott vagy maga is átélt. Ahhoz a néhány támponthoz, amit tud, nagy-nagy mesét költ. Mint hogy nem találkoznak, nincs, ami a képet hozzáigazítsa a valósághoz. A fiúról olyan elképzelés alakul ki benne, aminek alig van köze a tényekhez. Amit elvétele hall róla, csak szítja benne a vonzalmat. Nagyon elfogult. Ezért mellesleg, egészen jelentéktelen részleteket is a szíve szerint nagyít fel vagy értelmez. Meg van győződve, hogy az is mindig rá gondol. „Ma olyan karikásak voltak a szeméi. Valami nagyon bánthatja. Csak nem rólam mondtak neki valami rosszat?” „Áhá, most másként fészülködik. Keresi, mi az én ízlésem.” „Az a nő, akivel tegnap ment az utcán, az anyja. Szigorú lehet nagyon, semmit sem enged meg neki...” Íme, a fiú most már nem egyszerűen: herceg, hanem – sajnos – egy magas vártoronyban fogva tartott mesebeli királyfi.

Te pedig? Te egy iskolába, egy osztályba jársz azzal a fiúval. Együtt tanultok. Így lehetőség nyílik számodra, hogy a „Hőst” a való életben vehesd szemügyre. Igen, a „Hőst” felhívják felelni. No, hadd lássuk: Sajnos, meg se tud szólalni... Figyeled, milyen a barátaik körében. Hát bizony, önző. A pályán? Mintha két ballába volna. De egyszer csak... egy másik fiú kezd imponálni neked. Eddig nem is vetted észre. Értelmes. Megbízható. Ennek a fiúnak is megkönnyíti a dolgát, hogy vegyes az osztály. Az egyik lányt eddig nagyon figyelte, mert mély benyomást tett rá: csinos, helyes a frizurája, bájos az arcomkája és jól öltözik. De jaj – vagy nagyon is jó?! – kiderül, hogy a lány butácska, rosszindulatú, örökké veszekszik. Talán utálatos pletykafészek. Nicsak, ott van az a másik. Eddig rád sem

nézett. Most megállapítja rólad: De rendes! Csodálni kezd. Közel kerültök egymás szívéhez.

Remélem, kezd lassan világossá válni benned, hogy miért mondom én el ezeket. Azért, hogy te egy leányt, illetve, te egy fiút, mindig *mint embert* ítélj meg. Ne csak a külsőt nézd. Erre ad jó lehetőséget, mint mondtam, a vegyes iskola.

Nemcsak a tanterem, az osztálykirándulás is. Egy nagy menetelés, maga az élet. Kicsiben, de sűrítve. Egy csomó előre nem látott helyzetet dob fel. Ezekben a helyzetekben lehullanak az álarcok. Ki-ki a maga igazi arcát mutatja meg. Mert vagy esik, vagy éget a napsugár. Az egyiknek hólyag keletkezik a talpán. Várni kell rá, nem mehetek tovább. A másik a cipőfűzőjével bajlódik. A harmadik valami édességet majszol. A mamájától kapta. Már nem ízlik. Megkínálhatna mást, de ő inkább a bokor mögé hajtja az egészet, egy óvatlannak hitt pillanatban.

Persze, talán búsan mondod: „Az én szívem gyönyörűsége nem jár egy osztályba velem. Akkor nekem ebből az egész vegyes-osztály esetből semmi hasznom sincsen.“ Sebaj! Ha osztálytársaidon megtanulod, hogyan ítélj róluk, okosan, jó szemmel, akkor az okos kritikát szíved választottján is gyakorolhatod.

A családi tragédia sohasem a véletlen műve. Az esetek nagy többségében csalódás az oka. A szerelem, ugye, vakká tesz. Idővel ez a vakság elmúlik. A házastársak felfedezik egymáson a hibákat, fogyatékosságokat is. Teljes valóságában látják a másikat. Talán túl élesen is. Rájönnek arra, hogy valaki mással kötöttek házasságot, mint akivel gondolták. Úgy néznek egymásra, mint két idegen. Eddig minden ámitás volt: mindketten másik embernek játszották meg magukat. Miért? Azért, hogy férjet, feleséget találjanak. Eddig titkos küzdelem folyt közöttük. Versengtek egymás kegyeiért. Meghódítani a másikat, ez volt a cél. Most már pihenhetnek babérjaikon. Az asszony örül: férjet „fogott magának“. Úgy véli: „megvan“ a férj. A férj örül: feleséget „vett“. Örömük olyan, mint ahogyan egy jó bűtornak szoktak örülni. Ezzel az úgy el is van intézve.

Nézd csak meg azokat a kócos feleségeket. Félretaposott papucsban, piszkos pongyolában. Nézd meg azokat a borostás arcú férjeket. Begombolatlan ingben, vagy mocskos trikóban jönnek-mennek a lakásban. Eszedbe

juttatják-e még azt a jólöltözött jegyespárt...? Amilyenek csak pár hónapja, esetleg egy éve voltak?

Persze, vigyázzunk. Fel tudnak ám ők öltözni szépen is. De csupán akkor, ha elmennek hazulról. Ha kilépnek az utcára. Ha látogatóba, névnapra, moziba mennek. Csodálkozva nézel rájuk. Így már igazán hasonlítanak arra az egykori jegyespárra... Azokra, akik egymás szerelméért, vonzalmáért küzdöttek. Most — szóval: nem otthon! — udvariasak, mosolyognak, csupa szívéllyesség, előzékenység mind a kettő. Még egymás iránt is! Mint a mézeshetek idején...

A SZERELEM JELEI **avagy** **AZ ELSŐ CSÓKOD**

Beléptem a tanterembe. Mindjárt megláttam egy darab papírt a katedrán. Rajta ákombákom betűkkel a szöveg: „Bűn a csók? Tessék felelni rá!”

Itt állok tehát a maroknyi fiatal előtt. Az jár az eszemben, hogy kevés olyan kérdés van, amire felelni lehet egyszerű igennel vagy nemmel. Ránézek az osztályra. Rögtön látom az arcokon: mindannyian tudják, mi van a papíron. Tökéletes a csend. Csupa várakozás a levegőben: hogyan teszek eleget kérésüknek. Ezt mondtam. „Mindjárt válaszolok. De kérlek titeket, vegyétek magatoknak a fáradtságot és közelítsük meg előbb ezt a kérdést egy alapvető szempontból.”

Lássuk tehát a csók kérdését először a nemi élmény síkján. Itt a következőket kell megállapítanunk. A csók esetében ugyanaz az alapelv érvényesül, mint más érzéki élményeknél: a megszokás illetve kifáradás elve. Más szóval: megrendülést csak az első csók okoz. Igen mély benyomást hagy maga után a második. A továbbiak során azonban ez a benyomás egyre halványul, gyengül. Hogy tehát ismét erős érzések keletkezzenek, a felek már nem elég-szenek meg a csókkal... Ezt bizony tudnotok kell.

Tegyük fel tehát, valaki erősködik nektek: a barátnőjével megegyeztek abban, hogy a csók megengedhető, de „egyéb nem”. Próbáld csak ki, kérdezd meg őt egy idő

után: „Még most sem történik köztetek egyéb?” Nem fog nemmel válaszolni. Ebben, sajnos, biztos vagyok.

Miért van ez így? Miért mennek tovább? Azért, mert a szexuális ingerek mechanizmusa a *szexuális kapcsolat felé sodor*. Más szóval: a gyermeknemzés felé. Ezért nem lehet játszani vele, nem szabad könnyelműen kezelni ezt a kérdést: Gyermeknemzés! Tegyük hozzá, ha gyermek, akkor: házasság. Ha pedig házasság, akkor bizony legyen meg a két emberben az őszinte, nagy szeretet egymás iránt. Feltétlenül legyen meg!

Foglaljuk tehát össze: szexuális kérdéseket sohasem szabad „csak önmagukban véve” tárgyalni. Mindig a szeretet, a mély barátság érzelmének összefüggésébe kell azt helyezni. Ennek az érzelemnek kifejezője a csók.

Mintha már hallanám is, hogy közbeszólász. „Tessék mondani, a holdról jött ide, hogy ilyesmiket mesél nekünk? Talán csak nem mondja komolyan? Tisztában van vele, hogy mi történik a valóságban? Amit mond, az felhők felett lebegő eszmény. Szabad elmondani, mi történik fiúk és lányok között? Hogy milyen egy „igazi” legényszállás? Mi megy végbe a diáktáborokban? Hogyan ismerkedik meg az ember lányokkal? Van fogalma arról, mi a téma fiúk és lányok között? Milyen vicceket mondanak? Lehet, hogy még nem hallott ilyeneket. Jobb is. Elájulna. Kész dzsungel az, amiben élünk.”

Tudom. De én még ennél többet is tudok.

Tudom, micsoda *tragédiák* játszódnak le fiúk és lányok között. Ismerem ezeket a szerencsétlenül indult lányokat és fiúkat. Még szinte gyerekek, de már vének. Szétesett életüket majd csak éppen valahogy – úgy jól-rosszul – fogják összeenyvezni, összefércelni. De többnyire csak rongydarab marad az egész. Ami már semmire sem jó.

Az ilyen élmények után ugyan hányan lesznek „éretté”? Éretté: inkább a pszichiátriai klinikára, idegosztályra. Remegve, szinte bomlott aggyal, feldúltan állnak saját szerencsétlen életük roncsai fölött. Sokan nem is bírják ki maguk-teremtette helyzetüket. Menekülni próbálnak, s ezért átvetik magukat hidak korlátjain, kinyitják a gázcsapot... Hát érdemes volt?

Füledben ott zsong a divatos sláger dallama. Minden olyan szép messziről: girlandok, pántlikák, papírzápor, hangulatvilágítás. Hogy minél vonzóbb legyen az este.

Aztán meg csak várd meg, mi jön ezek után. Egyébként ezt magad is tudod.

Így múlik el az életed. Alapjában véve nem is voltál fiatal. Igazán soha senkit sem szerettél. Adtak kézről-kézre. Szegényen, kizsarolva kerülsz ki ezekből a találkozókból. Lealázottan. Szégyelled magad, leginkább önmagad előtt. Magyarázzkodhatsz már, hogy minden lány egyforma, egyformán semmit érő. Magyarázkodhatsz már, hogy minden fiúnak csak egy a fontos, és semmi más...

Hidd el, vannak igen magasrendű értékek. Fejleszd ki magadban a tudatot: én felelős vagyok ezekért az értékekért! A te nagy érzelmed, a szerelmed is igen magasrendű érték! Mert az igazi szerelem egy valóságos csoda! És ebben a csodában neked is részed lehet. El ne szalaszd a szerencsédet! Csak nagyon érett megfontolás után mondd ki a szót: „Szeretlek!” Sohase mondd ki, ha magad sem hiszed. Legyen benned nagy felelősségtudat életed legfontosabb élménye iránt. Érezd nagy felelősséget annak a másik embernek a szerelme iránt is. Azzal szemben tehát, akinek vallani szeretnél szerelmedről.

EROTIKUS SZERELEM **avagy** **AMIKOR VALAMI LÁNGOL BENNED**

Egy fiatal emberről szól a történet. Most fejezte be geológiai tanulmányait. Egy kutató-fúró-brigádnál kap állást. Néhány hétre szól a megbízás. Itt is, ott is kísérleti fúrásokat végeznek. Ő kezdő. A többiek gyakorlott szakemberek. Jól összeszokott társaság. Mindenki tudja a dolgát. A munka megy zavartalanul. A mi fiatal barátunk azonban még nagyon gyakorlatlan. Sehogyan sem tud beleilleszkedni a munkaközösségbe. Különben is kétbalkezes, csak hányódik-vetődik. Társai mulatnak rajta.

A brigád sátrakban lakott, a fúrótornyok mellett, egy őrház közelében.

Történetünk hőse, ez a fiatal geológus, egy szép napon, séta közben a vasúti átjáróhoz érkezett. Az átjáró mellett volt az említett őrház. Éppen egy vonat közeledett. Az őrházból egy leány jött ki. Nekilátott a sorompó leeresz-

tésének. Szorgalmasan tekerte a forgatókart. A fiúban már első látásra felgyulladt a szerelem a leány iránt.

Mondanom sem kell, hogy a lány észrevette, milyen hatást váltott ki a fiúban. Egy ideig rajta felejtette a szemét. Aztán elpirulva, mosolyogva bement az őrházba.

Ettől a naptól kezdve a mi fiatal barátunk mindennap megjelent, amikor jött a vonat. Hogy láthassa a lányt. És valóban. A lány kijött a házból, lezárta, majd felnyitotta a sorompót. Megint bement a házba. Így teltek a napok. Ám az egyik sorompóleengedéshez nem a lány jött ki. Egy idősebb férfi jelent meg az ajtóban. Leeresztette a sorompót. Egy ideig jóakarátú pillantással nézte a mi fiatal geológusunkat. Amikor a vonat elment, felnyitotta a sorompót. Aztán odalépett a fiúhoz: „Ugyan, jöjjön már be hozzám” – mondta neki. A szobában egy kis harapnivaló várta a meglepett vendéget. Elkezdődött a beszélgetés. Közben szegény fiú mindig jobbra-balra tekintgetett. A lányt kereste. Várta, egyszercsak majd betoppan. Az meg jókedvében alaposan megvárakoztatta. De végülis benyitott. Hogy egyébként miről folyt a beszélgetés? Tulajdonképpen semmiről. „Hát fúrnak?” – „Fúrunk.” „Találtak már valamit?” „Még semmit. Majd talán.” „Sokáig maradnak még?” „Talán nem sokáig.”

Így is lett. Nem maradtak sokáig. Egy másik helyen verték fel sátraikat. Ez a hely bizony már nem volt közel az őrházhoz. Hogy a fiú oda juthasson, fél napig kellett kérekpároznia. Így tehát csak akkor mehetett, ha szabadnapja volt. Korán kelt, későn érkezett vissza.

Ne is mondjam: a kollégák figyelték a fiú minden lépését. A hatás egyértelmű volt. Gúnyosan néztek végig rajta, csúfolták, nevettek. Mindenféle elképzelhető tréfával boszszantották: összegubancolták sátra fűzőjét, vízzel teli lavórt tettek a lepedője alá.

A társaság megint tovább vándorolt. Hogy a fiú erről a munkahelyről is elérhesse a leányt, már két napra volt szüksége. Mit tehetett mást, túlórázott. Így gyűjtötte össze a többletszabadnapot, csakhogy eljuthasson a leányhoz. Ekkor azonban a társak már nem gúnyolódtak többé. Csak továbbra is nagyon figyelték. Egyre kevésbé értették, aminek tanúi lehettek. Egyszer az egyik munkás meg is kérdezte társát:

– Mondd, történt veled is valami hasonló?

– Nem. Tudod, szerelmes voltam lányokban, különfélekben. De az valahogy más volt. Én ilyet még nem láttam.

– Én sem.

S valóban. Megszűnt a tréfa, abbamaradt az ugratás. Már nem volt bennük semmi megvetés, csak irigység. Valami igen nagy irigység. Hiszen ennek a fiúnak – láthatóan – valami egészen nagyszerű élményben lehet része! Gyönyörű élményben, ami nem mindennapi, hanem csodálatos. Ők pedig csak sejthetik ennek az élménynek az örömet, s azt hogy mi mehet végbe e fiúban. Valami ismeretlen, titokzatos világ nyilatkoztatta ki magát nekik. Ők, a többiek, ennek csak a küszöbén állhattak.

Igen, ez a sorsa azoknak az embereknek, akik nem tudják, mi az *igazi szerelem*. A tiszta szerelem. Mert úgy igazán soha nem szerettek: önzetlenül, odaadóan.

Mi is a szerelem? Érzelem, állítják egyesek. Valami akarati dolog, magyaráztatják mások. A valóságban egy egészen sajátos élmény, amely az egész embert hatalmába keríti. Egész valónkat megragadó adottság. Benne persze szerephez jut az érzelem és az akarat is.

A keresztény erkölcstannak – a házassággal kapcsolatban – sok mondanivalója van a szerelemről. Azt állítja: a szerelem tulajdonképpen barátság. A szerelem legmélye: barátság. Abból, amit a barátságról mondtunk, következik, hogy a fiatalnak meg kell győződnie arról: megérdemli-e a másik, hogy a partnere legyen. Becsületes, hűséges, szavahihető, önzetlen-e? Ez a meggyőződés huzamosabb ismeretséget kíván.

Fontosnak tartom, hogy szóljak neked az erősz-ról. Ez az a titokzatos valami, ami összefűzi a két szerelmezt. Az erősz a házasságnak feltétlenül szükséges eleme. Ezt a szót: erősz, vedd egyelőre csak amolyan jelnek, mert nem tudom neked néhány szóval pontosan meghatározni. Megkísérlem azonban körülírni. A többit rád bízom. Arra a képességedre hagyatkozom, amivel beleélheted magad körülírásomba.

A fiúk ismerkednek a lányokkal. Együtt tanulnak, együtt játszanak, kirándulnak. Veszekszenek, vitatkoznak. Még csak serdülők. Pajtások, s nem többek. Amíg végül is valami be nem következik. Erről a valamiről mondják azt, hogy „szerelem“. A virág kinyílásához hasonlítják, vagy

pedig álomból való felébredéshez. Persze, ezek a hasonlatok is sántítanak. Az „ébredés“-nek ez a pillanata bekövetkezhet a gyermekkortól egészen az öregkorig. Nemcsak egyszer, hanem többször is.

Látogatóba mentem valahová. Az előszobában letettem a kabátom. Üdvözlések. Belépünk a szobába. Az ablaknál ott áll a kis Cili. Arcocskáját az üveghez szorítja. 7 éves, elsős. Valamit nagyon, de nagyon néz. Alig vesz észre. Minden figyelme ott van az utcán. Egyszer csak lelkesen, valami mélységes csodálat hangján felkiált: „Az Oszi! A megállónál!“

Mi megy itt végbe? Hogyan alakul ki az ilyesmi? Egy hirtelen varázslattól elkezdve bontakozik ez az érzelem. Néha éveken át. A fiú és a leány csak az iskolatársak között, a tömegben találkozik. Még egymás szemébe sem néztek igazán. Még csak szót sem igen váltottak egymással. Egymás nevét sem tudják. De kezd közöttük ébredezni egy vonzódás, valami feszültség. Ezt nevezzük erősz-nak. Ők ketten mágnesként vonzzák egymást. „El vannak bájolva“, ragadtatva egymástól, lelkesednek egymásért. Minden, társaságban történő találkozás növeli ezt a feszültséget. Szeretnének egymás közelében lenni. Nagyon örülnek egymásnak. Most már semmi más nem érdekli őket. A legfontosabb értékek sorrendjében nagy változás megy végbe. Csak egyvalamit a fontos: éppen ez a Valaki. Véget nem érően kísérgetik egymást. Órákig állnak a ház kapujában és beszélgetnek. Nagy örömeikre van, ha valami újat vehetnek észre a másikon: egy gesztust, egy vállrándítást vagy bármit. Csodálkoznak, hogy nem mindenki olyan, mint ők. Csak ők vannak egymásba belebolondulva?! Közel akarnak lenni egymáshoz. Legalább egy futó kézfogást, ölelést keresnek. Kibírhatatlanul hosszú számukra a távollét ideje. Gyötri őket a bizonytalanság: vajon az a másik is szeret? A szorongás: nem fog-e elutasítani? A boldogság áradó hulláma önti el azt, akit az a másik pillantására méltat. Élnek, szüntelen elragadtatásban. Idő múltával azért alábbhagy az ilyen élmények ereje és hevessége. Az öröm azonban megmarad. A személyiség egyre mélyebb rétegeiben ömlik szét. Egyre inkább átérzik, mennyire életszükségletük az a másik ember. Nélküle valami hiányoznék az életükből. Sőt: nem is volna érdemes élni nélküle.

Miért van ez így? Miből tör fel ez az élmény? Hol a forrása?

Keleti mese szerint fél-narancsnak születtünk. Két fél-narancs talál egymásra. Ezek azután már nem is élhetnek egymás nélkül. Hiszen szükségük van egymásra. A mesének annyiban igaza van, hogy a férfi és a nő csak együtt egy teljes ember, tökéletes alkotás. Mind a két fél a másikban keresi a maga kiegészülését. Nem a legeslegjobb férfiban! Nem a legeslegjobb nőben! Hanem abban az egyetlenegy férfiban, abban az egyetlenegy nőben. Ettől kezdve tüzetesen figyelik egymást. Ehhez minden érzékszervüket igénybe veszik. „Ő az? Ő az, akit én keresek?” Figyelik önmagukat is. Tudat alatt, néha tudatosan is. Lázás tárgyilagossággal. Minden olyan szempontból, minden olyan helyzetben, ami valamit válaszol a kérdésre: igen vagy nem? Ő-e a hozzám teremtet másik fél-narancs?

Jobb hasonlatot is használhatnánk. Láttál már bonyolult kábelcsatlakozókat? Az egyikben levő rovátkák és pecek tökéletesen hozzáillenek, „belepászolnak” a másikban levő pecekbe és rovátkákba. Az egyik megtalálta a másikban az „igazit”. Egy fiú egy lányban, és viszont.

Aztán kiderül, hogy mégis van a másikban valami zavaró, ami utadban áll, amit majd nem tudsz elviselni. Valami különbözőség: a kulturális igények, sport utáni érdeklődés, politikai és világnézeti állásfoglalás, az élet értelméről vallott nézetek dolgában. Vagy eltérnek terveitek a közelebbi vagy távolabbi jövőre nézve.

Jó, ha ekkor így beszélsz hozzá: Nézd, ebben és ebben a pontban elvállik, hogy önzetlen vagy-e. Képes vagy-e magadon kívül a másikat is észrevenni? Ha mást nem is, legalább engem, a párodat. Most válik el az is, hogy mi leszek számodra: egy ember? vagy pedig egy tárgy? Vesz-e magadnak a fáradságot, hogy meghallgass, megérts? Mersz-e majd igazat adni nekem? Képes leszel-e megbocsátani nekem? Eljutunk-e odáig, hogy mi ketten igazán és teljesen „mi” legyünk? És ne maradjunk „te”, meg „én”?! Bezárkózol-e érdekeid világába? Megállsz-e az önzés emberileg félkész, éretlen állapotában? Igen, ezt kérdezem tőled. Egyszerűen ezt kérdezem: van-e esélye szerelmünknek?

Csak akkor lehettek boldogok, csak akkor lehet jó a házasságtok, ha megvan vagy kialakul köztetek az erősz.

A kölcsönös vonzódáson is túl a „csatlakozik“ egymáshoz illeszkedése. Az erősz lesz legnagyobb kincsetek, közös kincsetek. Ápoljátok, mert el is veszíthetitek. De ennek a gondolatától is rettegtek.

Ebben az értelemben a házastársak nemí egyesülése a közöttük létrejött „csatlakozás“-nak egyik eleme. Része annak, amit erősz-nak nevezünk. Igen, a része. A házastársak egyesülése ugyanis nem célja, nem is lényege az erősznak. Az, ami az erősz lényegét teszi, annak mindig, minden nap, sőt minden pillanatban jelen kell lennie életükben. Az erősz varázsa maradjon olyan, mint kezdetkor, mint amikor először csókolták meg egymást. Vagy az első meleg öleléskor. Ekkor lesz csak teljes a boldogságuk és tartós az örömük.

A szexualitás mai gyakorlata és tragédiája, hogy a reklám mechanizmusához hasonlít. Csak egy elemet hangsúlyoz ki, pár jellegzetes mozzanatot. De azt mindenfeletti értéknek nyilvánítja. Ezzel az eggyel hívja fel rá a figyelmet. Így jött létre a szexbombák mítosza. Kit illetnek ilyen jelzővel? Azt a nőt, aki a szexuális érintkezésben a legnagyobb gyönyört nyújtja. Ez a sablon rögzült a mai ember szellemi magatartásában. Ha az erre a kaptafára nevelődött fiatalember egy lánnyal találkozik, mindjárt „egymásnak rohannak“. A „szexet“ tartják a lényegnek. Ebben a felfogásban, hamis nézetben kötik meg házasságukat. És amikor ott magukra maradnak, rájönnek, hogy nincs is mondanivalójuk egymás számára. Az ilyesmi feltétlenül tragédiába torkollik. Akkor is, ha valami kényszerhelyzet miatt még sokáig egymás mellett kell maradniuk.

Ha a fiatalok csak a „szexet“ keresték, hamar nyilvánvaló lesz, például, hogy ez a nő reménytelenül ostoba. Hogy ez a férfi egy semmirekellő alak. Csak idegesítik egymást. Minden kicsiségért jelenetet rendeznek. Már semmi sem köti őket össze. Visszataszító, utálatos – a másik. Vége mindennek. Kiderült, hogy az a ritkaságú mese, melynek boldog valósággá kellett volna lennie, mindössze egy csúnya félreértés volt, mert csak a szex kötötte őket össze és hiányzott az erősz!

A tragédia áldozatai kijelentik: ők többé nem hisznek a szerelemben . . .

KÜZDELEM A SZERELEMÉRT
avagy
IGAZÁN „AZ ENYÉM“ VAGY?

Csöngettek. Ajtót nyitottam. Egy jól megtermett ifjú lépett be. Kérdezte: beszélhetne-e velem? Természetesen. Mindjárt a tárgyra tért. Kiöntötte, ami a szívének nyomja: A lány elhagyta.

- Szereted?
- Szeretem.
- Hát a lány szeret-e téged?
- Azt mondja, nem.
- Na persze. Most ezt mondja. De régebben? Legalább egyszer, nem mondta, hogy szeret?
- Nem. Soha. Egyszer sem.
- És te?
- Látja, atya, bele vagyok bolondulva.
- Nem ezt kérdeztem. Hanem, hogy te mondtad-e neki?
- Hát persze.

Nyugtalanított az eset. Sajnáltam a fiút. Hogyan is tudnék rajta segíteni? Tanácstalan voltam. Belekapaszkodtam az utolsó szalmaszálba.

- Tomi, tudod mit? Elmegyek a lányhoz, beszélek vele.

Így is történt. Beültünk a kocsimba. A fiú megmutatta a házat és elment. Maga a lány, Klári, nyitott ajtót. Éppen az ellentétje volt Tominak. Magabiztos, elszánt. Bemutakoztam. Valahogy megvilágítottam neki bonyolult szerepeimet. Hitt nekem. Rendben van, mondta, beszélgethetünk. De nem most és nem itt. Hát jó, akkor énnálam. Az időpontban is megegyeztünk.

Tomi jött meg először. Jó félórával hamarabb. Lelkére kötöttem, hogy azonnal tűnjön el, ha a lány csönget. Megjött Klári, pontosan. A beszélgetést tréfás modorban kezdtem. Csak fokozatosan fordítottam komolyra a szót. Menyiszer láttam már életemben, hogy szép remények egyszerre összeomlottak ostoba semmisségek miatt.

Ekkor a lány kerek-pepec kijelentette:

- Én nem szeretem a Tamást.

Eléggé bátortalanul tiltakoztam:

- De hiszen gyakran találkozott vele. Ez csak kötelez valamire, nem?

– Igen, tudom, hogy szeretett engem. Unos-untig hangoztatta. Nem is csak négy szemközt. Úgy mutogatott mindenütt, mint valami majmot a ketrecben. Akár kellett, akár nem: „Íme, a barátnőm! . . . “ Most már elegendem van belőle.

A tanulság: Ha szeretsz valakit, túl korán ne vallj neki szerelmet. A szívéből – ez esetben – könnyen elpárologhat a bontakozó érzés. Hidd el, ez így van. Hogy lásd, milyen fontosnak tartom, amit mondtam, megismétlem. Túl korai vallomással eljátszod a jó dolgot. Oda lesz a szerelem.

A feje tetejére állítottam talán a kérdést? Nézzünk utána. Próbáljuk meg bizonyítani, vagy legalább tisztázni álláspontomat.

Álljon előttünk az egyik oldalon az egyik ember. Semmi kétség, olyasvalaki, aki mindent a magáének szeretne tudni: dolgokat, embereket birtokba vesz. A másik oldalon ott a másik ember. Ez nem szeretne más birtoka lenni. Nem akar dologgá, nem akar tárggyá válni, amit valaki „birtokol“. Igényt formálnak rá? Védelembe vonul. Elzárkózik. Menekül a másik elől.

Ha tehát túl korán vallasz szerelmet, a másik mindjárt birtokoltnak érzi magát. Ez bizony egyszerre kipárolgatja a szívéből a talán már nyíladozó viszonzszerelmet. Értsd meg: nemcsak téged féltetek. Nemcsak attól tartok, hogy majd az a Másik nem fog szeretni téged. Azt a Másikat is féltém. Szeretném ugyanis, ha megmaradna szívében a szerelem – teirántad.

Ugyanezt hadd mondjam el, kissé másképp. Észreveszed, hogy a lány megnéz magának téged: elpirul, elbizonytalanodik, ha felmerülsz a szemhatáron. Egy szót sem kell többé mondania. Már elárulta szerelmét. De ez nemcsak lányokra érvényes. Fiúkra is, éppen úgy. Ezért újra kérem: ha meglátod szerelmed tárgyát, ne ragadd el mindjárt magadat. Különben csatát vesztesz. Elrontottad a jó dolgot. Ha túl korán „megörülsz“ – el vagy veszve. A másik megállapítja: részéről az ügy le van zárva. Kipipálja a nevedet.

Remegő hangon kérdezed: hát akkor sohasem mondhatom neki, hogy szeretem? Dehogyanem mondhatod. De csak akkor, ha az a másik már kész befogadni vallomásodat. Ha már várja. Az volna az igazán eszményi, ha egy-

szerre vallanátok szerelmet. Belátod-e, hogy szerelmeitek nemcsak a te szerelmed? A *szerelem* nem lehet egyoldalú; kettőtök közös ügye. E dologban tehát nem járhatsz el önhatalmúlag. De csak akkor léphetsz egyet, ha ő már jelezte: ő is kész rá. Jelezte magatartásával. Jelezte gesztusával vagy éppen szavával. Mindegy, hogyan. A fontos az, hogy jelezze.

Ez bizony nem játék. Legyen annyi érzéked a valósághoz, hogy belátod: az első találkozások alapján még nem sokat tudhatsz róla. Az az úgynevezett „intuíció” ilyenkor nagyon becsaphat. A megfigyeléshez idő kell. Más szóval: sokat kell látnotok egymást, míg meggyőződhetek arról, ki is a másik. Mekkora igazság ez! Hányszor hallani: „Ha az esküvő előtt tudtam volna, hogy milyen . . .” Vagy: „Tulajdonképpen nem is ismertem.” Tehát: ne siess el semmit!

Már csak azért is légy óvatos, mert ez a szó: „szeretlek” könnyen okozhat félreértést. E szó jelentése ugyanis, nyelvtanilag: „E pillanatban, itt és most, szeretlek. Kinyilvánítom, hogy most szeretlek.” A partner viszont úgy értelmezi, hogy te őt mindörökké szereted és csak a halál választhat el tőle. Ez a feltételezése eleve téves. Hiszen most még te sem tudhatod, hogy mi lesz ezután, mit hoz a jövő. Mintegy azt mondod tehát: „Tőled függ a jövő. Ahogyan te viselkedsz. Ha nem rombolod le irányodban érzett szerelmemet. És talán vannak még olyan rétegek szívedben, melyekbe bele nem láthatok. Ki tudja, ha ezekbe is belelátnék, elpárologna belőlem a lelkesedés.”

Egyszóval a fiatal férfi és a fiatal nő csak annyit tudhat, hogy a másik „éppenséggel ma még” szereti. Kell tudnia, hogy csak akkor fogja őt a másik továbbra is szeretni, ha méltó lesz a szerelmére. Másként kifejezve: Tudniuk kell, hogy a szerelmet el is veszíthetik. Ebből pedig az következik, hogy egy pillanatra se szűnjenek meg *küzdeni a szerelmükért*. Egészen a halálig.

De mi van akkor, ha megtörtént a baj? Ha már elárultad magad. Túl korán vallottál szerelmet. Most azután látnod kell, hogy a másik elzárkózott. Van-e még esély, hogy jóvátedd a hibát?

Alighogy Klári elment, máris előbújt Tamás.

– Atya, mi van?

Nagyon bizalmatlanul nézett rám. Láthatta, hogy nincs valami ragyogó kedvem. Leült. Sápadt volt, mint a fal.

– Nézd, megmondom nyíltam. Baj van. Eljátszottad a szerencsédet. Tegyük fel, most megsajnált volna. Megígérte volna, hogy hozzád megy. Én ezt ebben a helyzetben akkor sem tanácsolnám. Hidd el!

– Tudok még valamit csinálni? – kérdezte Tamás.

– Talán. Talán. De kevés esélyed van. Óriási erőfeszítésedbe és sok utánajárásodba fog kerülni. Újjá kell építened valamit Kláriban: egész lelkületét. Hiszen már hátat fordított neked. A végletekig óvatos lesz. Nehezen szánja majd rá magát, hogy felejtсен. Az kellene, hogy újra felfedezzen téged. Újra elkezdjen küzdeni – a te szerelmedért.

Igen, úgy a jó, ha mindketten készek vagytok megküzdeni szerelmetekért. A házasságkötés után is. Ellenkező esetben hamar véget érhet a szerelem. Talán már akkor, amikor a közös otthon ajtaja feltáruel előttetek.

SZERELEM ÉS FELELŐSSÉG

avagy

CSAK EGY KIS KÖNNYED UDVARLÁS

- *Egész életedben felelős vagy azért, akivel megbarátkoztál. Felelős vagy a rózsáidért.*
- *Felelős vagyok a rózsáimért – ismételte a kis herceg, hogy jól megjegyezhesse.*

(A. de Saint-Exupéry: A kis herceg)

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy táncmulatság. A lemezjátszó mellett egy csúnyácska „kiskacsa” árulta a petrezselymet. Csak arra volt alkalmas, hogy cserélje a lemezeket. Ugyan ki is akart volna vele táncolni? Nos, a mulatságon jelen volt egy főiskolás is. Közismert casanova. Ki tudná megmondani, miért, miért nem: odalépett ehhez a lányhoz. Éppen ehhez. Nagy udvariasan meghajolt előtte és imígyen szólt:

– Gyere, táncoljunk.

Azt várta, hogy egy boldogságtól sugárzó arc fordul feléje. Felcsillanó szemeket lát. Joggal várhatta, hiszen – a fáma szerint – nem volt leány, aki ellenállt volna hódításának. Ám mi történt? Egyetlen szócskát kapott válaszul.

– Nem!

Első pillanatban nem akart hinni a fülének. Ez a válasz meghaladta képzelőtehetségét. Még csak most nézett a lányra. Valóban, nem éppen világszépe. Csakhogy volt valami különös rajta. Ettől felüzeltelen támadásba lendült. Másodszor. A győzelem biztos tudatában. Mindig győzött, ha éppen kedve volt egy kicsit megerőltetnie magát. Ám a második kísérlettel is kudarcot vallott. Felvonultatta nehéztüzérségét. Bevetett minden rendelkezésére álló eszközt. Eredménytelenül. Hideg üveghegygel volt dolga.

Most már csakazért is, gondolta, vérig sértett önérzettel. Társai oldalba lökték:

– Hagyd már!

Aztán halkabban:

– Mi van rajta, amitől úgy beleestél?

A fiúval már nem lehetett okosan beszélni. Igenis, meg kell hódítani ezt a lányt. Férfias vonzóerejét igazolni kell. Hogy ő nem akárki. A táncmulatság utáni napokban tehát folytatta hadjáratát.

És a leány? Sokáig rá se hederített a fiúra. Eleget tudott kalandos hódításairól. Vonzalom helyett megvetés élt benne. Értelmiségi leány volt. Híres könyvmoly. Ha ugyan valaki szerepelt ábrándjaiban, az ilyenfajta a legkevésbé. Mégis felébredt benne az érdeklődés a fiatalember iránt. Kezdte meggyőzni magát: Nem is olyan ostoba. Fontos dolgokban teljesen tájékozatlan, de ugye, milyen figyelmesen hallgatta, amikor hiányos ismereteit kiegészítgette. Voltak együtt színházban, hangversenyen is. Száz szónak is egy a vége: belészeretett.

Megtörtént az esküvő is. A fiú – sajnos, nem előbb egy perccel sem – az esküvő napján jött rá, hogy ezt a leányt ő sohasem szerette. Ő nem is házasságra gondolt, ha úgy vesszük, csak arra, hogy „megmutassa”. Megmutassa magának, a kollégáknak és az egész világnak, ki ő. El is váltak. Az ifjú férj talált másik lányt. Azzal folytatta tovább.

Elnézésetet kérem, hogy kissé könnyed hangnemben adtam elő a történetet. Mert a valóság éppen nem volt

kedélyes. Néhány keserves évet együtt éltek. Együtt? ... Hát, nem sok közük volt egymáshoz. Aztán jött a válóper. A veszekedések egész sora előzte meg. A szegény fiatalasszony az idegösszeomlás és az öngyilkosság határáig jutott. Hiszen igaz, ami igaz: ő szerette ezt a szédelgőt. Hitt ígéretéseinek. Még csak eszébe sem jutott, hogy a másik minden szava merő hazugság. Hiszen a férfinak csak egy volt a fontos: hadd lássák, ki ő.

Igazán nem szeretném, ha az esetet így intéznéd el: „Az ostoba! Minek ment hozzá?!“ Magában véve igazad lenne. De itt nemcsak erről van szó.

Mi az, ami ebben a történetben nagyon meggondolkoztató? Nem más, mint a *felelősségtudat* teljes hiánya. A fiú agyában meg sem fordult a gondolat: felelős vagyok a másikért! Talán mondjuk ki mindjárt: Nemcsak a „Másikért“ felelős az ember, felelős mindenkiért: önmagáért, a világot, a munkájáért. Hiszen vagy van valakiben felelősségtudat, vagy nincs. Felelős vagy tehát azokért, akikkel az élet összehoz. Persze legesleginkább azért a „Másikért“, akiben – hiszen ezt észreveszed – valamilyen érzés támadt fel irányodban. Vonzalom, talán szerelem is. Úgy vigyázz, hogy senkiben kárt ne tégy! Senkinek csalódást ne okozzál! Ezért a kelleténél egy szóval se ejts ki többet.

Az előző fejezetben arról volt szó, hogy nem szabad túl korán szerelmet vallanod. A másik ugyanis talán még nincs felkészülve rá. Ezzel fejbe kólintod őt, zavarba hozod. Amít mondtam, most szeretném kiegészíteni. Különösen akkor ne vallj szerelmet, akkor ne mondd ki e szót: „Szeretlek“, ha még te magad sem vagy erre felkészülve. Ha szavadnak nincsen aranyfedezete. Mert, magyarul szólva, hazugság lenne, amit mondanál. Sőt: veszélyes hazugság! Megeshet ugyanis, hogy a szavad termékeny talajra hull. Hiszen – nagyon egyszerű ez! – megeshet, hogy olyanra találsz, aki már régóta gondol rád. Szerelmedről álmodik, szeretne a tiéd lenni. Ráadásul azt hiszi, hogy becsületes vagy, hogy őt valóban szereted. Nagy-nagy igazágtalanság volna tehát az, amivel a másikat félrevezetnéd. Ez nemcsak szavakra érvényes. Áll ez szerelmes pillantásokra, csókra, udvarlásra is. Ha magadhoz vonod, megöleled. A flört számodra talán csak röpke élvezet, futó érzés. A másiknak pedig nagyon sokat mond, igazi szerelem kifejezésének veheti.

Ne kezdj hát kártyázni, ha nincs mit az asztalra tened. *Ne add a szerelmedet*, játszva a hódítót, csak hogy felváglass vele. Nem törődve a következményekkel.

Mentegetőzől: azért teszed, mert sajnálsz, olyan örömtelennek látszik. Még nagyobb bajba akarod vinni? Arra meg éppen nincs mentség, ha a pénzére számítasz. Vagy ha azért teszed, mert „mindenki így tesz“ ... Ne játszd a szerelmedet: Ne tégy, ne mondj olyat, ami nem igaz!

Minek dramatizálom úgy a dolgokat, mondod talán. Te ezt az egészet nem látod olyan sötét színben, hiszen ez az egész „csak egy kis flört“, könnyed udvarlás. Neked semmi komoly szándékod nincs. Neked sincs, a másíknak sincs.

Ezt honnan tudod a másíkról? Honnét tudod, mi van annak a fiúnak ... annak a lánynak ... a szívében? És hogy még mi fejlődhet ki benne?

Jó, jó, mondod. Kell a felelősségtudat. Életfontosságú döntéseknél. Csak ekkor. Nincs igazad! Látszólag jelentéktelen lépéseket sem szabad felelőtlenül megtenni. Mindig bekövetkezhet az, hogy „késő bánat, eb gondolat!“ Felelős lettél egy tragédiáért, ami játéknak indult. S a tragédiának valaki a szenvedő alánya. Talán éppen te magad vagy az.

A fiúk azt szokták mentségül felhozni, hogy a lány to-lakszik. Rád akarja varrni magát. Ezt én nem vitatom. Nem állítom, hogy nincsenek ilyen lányok. Tudom, hogy vannak. De ne felejtsd: te az ilyen lányért is felelős vagy. És fordítva: te a nőcsábász fiúért is felelős vagy, akiknél egy-gyel több vagy kevesebb nem számít. Nézd, pontosan ezt akarom mondani: vállald el, hogy te leszel az az egy, aki-nek a mélybe zuhanó követ fel kell fognia. Igen. Éppen te légy az!

Talán mosolyogsz megint. Mert nem látod be, hogy olyan fontos dologról lenne szó. Egy kis udvarlás, semmi-ség. Hát éppen nem így van! Az ilyesmi nem kizárólag raj-tad kívül megy végbe, tehát – úgy véled, de tévesen – hogy nem rád tartozik. Semmi sincs, ami csupán másra tartozik s terád nem. Hidd el, hogy nem pereg le rólad a flört úgy, mint ahogyan betonon folyik végig az esővíz.

Ha azt hangoztatod, hogy felelősséggel tartozol más iránt, mindjárt folytatom is. Mert *önmagadért is* vállalnod

kell a felelősséget. Ám legyen: Ha nincs érzéked a másik sorsa iránt, legalább a második figyelmeztetésemre kapd fel a fejed. Az ember személyisége – a tiéd is! – szüntelen alakulóban van. Különösképpen is alakulóban van a viharos korszakban: Amikor életed irama olyan feszített, amikor te egész önmagaddal vagy benne az élet sodrában.

Nincs-e igazam: magatartásod azért ilyen és nem más, mert éppen az vagy, aki vagy. Más szóval: adott cselekvésed mindig a személyiséged terméke!

És a fordítottja is igaz! Magatartásod alakítja a személyiségedet. Más szóval, az a döntés, amit egy adott pillanatban hozol meg, mindenkorra megmarad benned: Áldásnak vagy átoknak.

Mindez érvényes a másneműekkel való kapcsolataidra is. A szerelem dolgában visekedhetsz felelősségteljesen is, de felelőtlenül is. Te magad is ilyené leszel: felelősségtudóvá vagy könnyelművé.

Megfigyelted-e már egyszer a nőcsábász-specialistákat? S megfigyelted-e az olyan lányokat, akik már nagyon sok „sikert” arattak? Megeshet, hogy erős idegzettel rendelkeznek. Akkor sokáig bírják az ilyen hányatott életet. De a következményekkel mégis számolniuk kell. Igazi, mély szerelemre sohasem lesznek képesek. Sokszor megálmodják maguknak a nagy szerelmet, de álmuk szükségképpen álmom marad. És ha mégis? Ha mégis feltűnik életükben a nagy szerelem? Amire annyira vágytak. Megmondom, mi fog történni: Ők maguk fogják azt egy merő ügylet szintjére süllyeszteni. Lealacsonyítják a másikat is, önmagukat is. Igaznak bizonyul sorsukon: felelőtlen emberben nem bontakozhat ki igazi szerelem. Szerelmed mértéke személyiséged értékmérője. Az igazi szerelem csodálatosan kifejleszti és gazdaggá teszi személyiségedet. És viszont: az értékes, gazdag személyiségben vesz szálást az igazi szerelem.

SZERELEM ÉS HŰSÉG **avagy** **MÍG ÁSÓ-KAPA EL NEM VÁLASZT**

Azt a férfit – nevezzük Istvánnak – csak később ismerem meg. Akkoriban már mindenki róla beszélt. Ő volt a

legvonzóbb megjelenésű, az okos – és a legokosabb a vonzó megjelenésű – orvosok között. Egyetlen gyermek. Kiskora óta betegeskedett. Elkényeztették. Anyja és nagymamája annyira őrizte-vigyázta, hogy nélkülük talán a kis-újját sem mozdította meg.

De ejtsünk szót Helénről is. Őt régóta ismerem. Mindig táncon, szórakozáson járt az esze. Nagy volt körülötte a tolongás. Csupa nagyvilági élet, láрма. A motor: mindig túráztatva! Csupa izgalom az élete. Valami mindig történt körülötte. Maga volt a vakmerőség, energia, életöröm. Nyáron, nő létére, hegyet mászott. Szabályosan: hegymászó kötéllel. Télen gleccsereken járt, sível és hegymászóvasakkal.

István az egyetemen ismerkedett meg vele. Úgy szerette Helént, mint első és utolsó szerelmét. Együtt jártak. A lány mindig így kezdte: „Képzeld el!” – és István elképzelte. Hiszen fülig szerelmes volt belé. Hogy Helén szerette-e Istvánt? Nehéz rá felelni. Annyi bizonyos, hogy István volt történeteinek legtűrelmesebb végighallgatója. Sőt: bizalmas barátja. De mindig olyan elnézően, megbocsátóan kezelte medikustársát. Hiszen István mit is kereshetett mellette? A Helén mellett! Aki hegymászó és síelő. Amikor őt Béci, Gyurka, Rudi, Jóska veszi körül. A nevezettek barátai. Egytől-egyig neves, vérbeli sportemberek. Serlegekkel, bajnoki címekkel. István meg mindig bajlódott a szívével. Ráadásul tériszonya is volt. Erre, ha valahová együtt mentek, már előre gondolni kellett. István mégis számított Helénre.

Így ment ez addig, míg Helén egy férfit nem talált magának. Ez végre hozzám illik – gondolta. És István? Azt meg „leírta”. Az új férfival mindjárt meg is házasodott. Nemsokára jött a nagy csalódás. Szilveszteri murira vele menni? Az igen! Ott tündökölt. Mint házastárs? Kibírhatatlan volt. Az is kiderült, hogy alkoholista.

Ebben a pillanatban a szegény asszonyka körül nagy csendesség támadt. A jóbarátok leléptek. Tragédiájában egyedül maradt. Kész pokol volt az élete. Főleg azután, hogy egy kislányt hozott a világra. A dolognak a vége is tragédia. A férfi részegen vezetett, halálos baleset érte.

Később, jóval a temetés után, egyszercsak beállított Helénhez István. Akit ez a fiatal orvos meglátott, az nem a régi Helén volt, hanem egy testileg-lelkileg összetört

szánalmas teremtmény. Az átélt gyötrelmek állandó rettenésben tartották. Erőtlen volt ahhoz, hogy újrakezdje az életet.

Amikor István megjött, úgy bújt a sarokba a kislányával, mint egy űzött vad. Ő már nem hisz semmiben, senkinek. Szerencséjére: Istvánnak hitt! Lassan kezdte belátni, amit az mondott neki. Lehet szép is az élet. Folytassam-e a történetet? Szívesen folytatom: megházasodtak! Lett három szép gyermekük. Akkoriban barátkoztunk össze, amikor a legkisebb még bölcsőben feküdt. Helén ekkorra már újjászületett. Megint a régi volt. Újra tudott nevetni, lelkesedni. Visszanyerte vidám kedélyét, kedvességét. Le sem vette a szemét Istvánról. István pedig olyan volt, mint mindig: nyugodt, türelmes, és el volt ragadtatva az ő Helén-jétől.

A hűség az elárult ember erénye. Más szóval: A hűség kitartás egy ember mellett, aki elment, aki hátat fordított nekünk. Aki, erkölcsileg összetörten, hűtlenné vált. Megszegte a szavát. Mellette mégis kitartani: igen, ez hűség!

Mi ennek a kitartásnak az értelme? A választ megkapjuk, ha a hűség és a szeretet közé *egyenlőség-jellet teszünk*. A hűség a szeretetnek egy másik szempontja. Ennél a szempontnál már nem az érzelemé, hanem az akaraté a főszerep. A tárgyilagos megítélésre támaszkodó akaraté.

Közbeszólász: Szabad egy ellenvetéssel jönnöm? Ha így áll a dolog, ha a szeretet és hűség egyet jelent, akkor hogyan szerethetek egy hűtlenné lett embert? Hogyan lehetek tehát hű ahhoz, aki engem elhagyott?

Én még kitartok állításom mellett. Igen, éppen ekkor, éppen ebben a helyzetben mutatkozik meg a hűség. Szeretek valakit. Szeretetem: ez igazi, nem futó érzelem. El-lenkezőleg: az én belső beállítottságom. A szeretett ember értéke alakította ki azt bennem. Ha pedig ez így van, akkor szeretetem nem egykönnyen szenvedhet hajótörést. Még akkor sem, ha az a másik hűtlen lett. Az, akít elárultak, jól tudja, miért ragaszkodik szeretetéhez. Biztos benne, hogy szeretete tárgya – lelke egyik mélységében! – még olyan, mint volt.

A hűség azonban annak az embernek is mond valamit, aki megszűnt hűségese lenni, aki elbukott. Számára a

hűség üzenete ez: Emberek vagyunk, így gondolkozzál! Ha eljöttem, vissza is térhetek. Otthagytam őt, hűtlen lettem, de tudom, ki ő. Tudom: nem ok nélkül szerettem belé. Az ő értékén nem változtatott az én hűtlenségem. Igenis, a józan eszemtől kérek tanácsot. Bevallom magamnak: gyenge voltam, tévedtem. Visszatérek. Tudom, meg fog bocsátani.

Az elvek világosak. Láttuk a történetben a *megbocsátó hűség* klasszikusan szép példáját. Sajnos, a szomorú példa sokkal több. Túl nagy a balul végződött esetek száma. Aggasztó, hogy milyen nagy . . .

Még egy történet.

A szereplői: művészek. Szerették egymást. Mindenki így látta: irigylésre méltó, ragyogó pár. Értelmes emberek. Érdeklődési körük ugyanaz: a grafika. Egymást segítették. Nem voltak vetélytársak. Egyszer csak egy férfi lépett a színpadra. Egy külföldi. Karcsú, fekete, intelligens, jómodorú fickó. A férj barátja. Az asszony egyre inkább kacérul viselkedett a férfivel szemben. Persze, csak úgy tréfából, hiszen a házasságuk kikezdehetetlennek mutatkozott. Később egyre nagyobb érdeklődést mutattak egymás iránt. Következtek a titkos találkák, utazások. Artúr háta mögött, akinek persze hamar fülébe jutott a dolog. Egyre féltékenyebb lett.

Ismertem a házaspárt. Megpróbáltam menteni a menthetőt. Beszéltem Beátával, magyarázkodtam Artúrnak. Beáta, sajnos, nem akarta bűneit bevallani. Artúrra tolt a felelősséget. A férje elhanyagolja stb. Artúr pedig, a maga részéről, sértett „férfiúi” önérzetében nem volt hajlandó Beátának megbocsátani. A házasság szétesett.

Kérdezed: „Az a külföldi elvette Beátát?” Á, dehogy!

Eddig házasságokról beszéltem. Az említett elvek azonban érvényesek azokra is, akik még csak készülnek házasságot kötni.

– Jóban vagyok egy lánnyal. Már majd egy éve együtt járunk. Bálba mentünk. Az ő ismeretségi köréből is voltak ott néhányan. Köztük két fiú. Szóval, ez a lány, akivel járok, majdnem mindig a két fiú valamelyikével táncolt. Mit tetszik ehhez szólni? Elvégre, én mentem vele, s azért mentem, hogy együtt táncoljunk.

– Biztos, hogy tapintatlanul viselkedett. Elég lett volna, ha csak egy-két fordulóra megy el velük. De azért te ebből ne csinálj nagy esetet!

– Hát nem is csinálnék. De tessék képzelni, egy társam jön hozzám a napokban: „A lány már nem jár veled?” „Dehogyanisnem!” „Most is?” „Persze. Semmi sem változott.” „Én meg már többször is láttam mással.” Eire én megmondtam a lánynak őszintén: „Én ezt meg ezt hallottam rólad.” „Ugyan, honnét veszed? Hazudnak!” Hittem neki. Egy idő után más oldalról is ugyanazok a hírek jutottak a fülembe. Újra előhozta nekem a dolgot. A lány így vágott vissza: „Na és? Hiszen még nem házasodtunk össze!”

Mit tartsunk erről az esetről?

Az említett lány és fiú esete nem is olyan nagyon különbözik a házasultak helyzetétől. Kétségkívül: a két útszakasz közt lényeges a különbség. De mégis igaz: a házasság előtti hűség majdnem annyira fontos, mint a házasságon belüli hűség.

Kezdetben persze teljes a szabadság. Hiszen még csak ismerkednek. Nem látom be: miért ne fordulhatnának egy másik felé. A házasság előtti ismerkedés végső szakaszában azonban szinte annyira kötelező a kölcsönös hűség, mint a házasságban. Ahogy telik ismeretsétek, majd szerelmek ideje, annál mélyebb gyökeret ver benned a szerelem. Magától értetődik: leépíted a mások iránti vonzalmat, rokonszenvet. Egyre jobban arra az Egyre összpontosítod figyelmedet. Kapcsolatokat lényegét már így fejezed ki: „Az én Jóskám”, „Az én Marikám”. Figyelmességed, gondoskodásod, érzelmed, gondolatod teljesen neki szól. Nem szeretnéd őt a világeért sem megrövidíteni bármiben is. Érzelmeidet illetően a legkevésbé. Hallani sem akarsz róla, hogy bárki is csak egy csipetnyi helyet is elvegyen tőle a szívedben. Ilyen a hűség – nyugodt időkben.

Mígnem egyszer – váratlanul – egy harmadik kolti felé érdeklődésedet. Kérlek, ne foglalkozz vele! Légy nagyon éber! Jobban, mint talán féltékeny partnered! Ne játszd a tűzzel. Se daczból, se játékból, se tréfából. Hogy csak éppen megtudd, ki ő... hogyan érez irányodban... vagy hogy megmutasd a társaságodnak, mennyire „keresett” vagy.

Mert ugyan mi következhet ezután? Egyre több lesz a bizalmaskodás. Észrevétlenül bekövetkezik a kétfelé-szakadtság. Még tovább: a harmadik irányában terelődik el figyelmed. Kezdesz, például, tanácsot kérni tőle, beavatod ügyes-bajos dolgaiddba, nála keresel támaszt, vigaszt. Már el is érted azt a pontot, melyen igazi partnered idegen lett számodra. A formális szakítás, válás csak logikus következménye lesz ennek az állapotnak. A kezdet egy apró semmiség volt, kis könnyelműség. A vég? Eltávolodtál attól, akit szerettél, aki téged is őszintén szeretett, és akit ostobaságod miatt veszítettél el. Azért, mert a próbaidő alatt megbuktál hűségből.

A SZERELEM CSAVARMENETE **avagy** **A BOLDOGSÁG KETTŐTÖKÖN MŰLIK**

„Tulajdonképpen nem tudom, szerelmes vagyok-e belé, vagy sem. Azt tetszett mondani, ezzel együttjár valami elragadtatás, megigézettség. Én érzek valami ilyesmit. Mégsem vagyok biztos... Van-e valami döntő jel?”

Van. Ha igazán szerelmes vagy, akkor egyre értékesebb vagy. Ha mindketten igazán szerelmesek vagytok, akkor egyre értékesebb emberek lesztek.

Ha ugyanis azt mondom, a szerelem megigézettség, lelkesültség, elragadtatás, akkor még nem mondtam meg mindent. Ezek a szavak még nem tartalmazzák a teljes egészet.

Nézd. Valakinek a bűvkörébe kerültél. El vagy tőle ragadtatva. Nem is ok nélkül: ez a valaki – úgy látod – szép. Számodra egy értéket képvisel. Ennek varázslata alatt odaadod mindenedet, sőt magadat is a házasságban. Még világosabban szólva: a szerelem alakít téged. Mert kitarulsz, kibújsz önzésedből, te is szép leszel. Ez nem valami üres szerepjátszás. Nem maszk, melyet a „hódítás” idejére felteszel. Ez valóságos változás. Annak a másiknak az értékei hatnak rád. Szerelmed tárgya példaképed lett. Te pedig ösztönösen is hasonlítani akarsz hozzá. Az az érték rád sugárzik jótékony hatásával.

Ez az első szakasz. Ezt szükségképpen követi a másik. Kialakul egy önmaga fölé visszatérő vonal. Olyanféle, *mint*

a csavarmenet. Az a másik is szeret téged. Felnéz rád. Felnéz növekvő, megnövekedett értékeidre. Erre ő is a tőle telhető legjobbat nyújtja. Még jobban megszépül. Mármost: az értékeknek ez a kétoldalú növekedése kölcsönösen fokozza a szeretetet, a viszontszeretetet s vele az értékek közös gyarapodását. Így megy ez mindig tovább. Ez a szerelem „csavarmenete“. Ennek jelenléte a szerelem döntő jele.

Jelent-e ez valami külön feladatot az egymást szeretők számára? Vagy valami többlet-erőfeszítést? Szerintem felszabadult öröm fakad annak láttán, hogy a szeretett Másikért jobbbá lettél. Az tehát, hogy szeretsz, hogy a te elragadtatásod valódi, a tetteidből ismerhető fel. Szerelmedet hitelesíti, hogy igazán önátadó vagy és cserébe semmit sem követelsz.

Amikor ilyen vádak hangzanak el: „Én mindent megteszek neked, te pedig semmire sem vagy hajlandó“ – kiderül, itt nincs igazi szerelemről szó. Ha már nem adsz, hanem számolni kezdesz, vagy ha adsz, de vele valamit elérni szeretnél, akkor nem igazi a szerelem. Ha szeretsz, adsz. Ha már nem adsz, már nem is szeretsz. Ahol két ember elkezdí a dolgokat előre kiszámolni, megmérni, ott már nincs szerelem. Amikor alkudoznak, minden részletkérdésen fennakadnak, akkor már nincs a szívekben szerelem. Akkor sem, ha félnék, hogy a másiknak több jut. Az ilyesmi nem szerelem, hanem kupeckodás, hideg számítás. A dolgok úgy folynak, mint irodában vagy boltban: az egyik ezt a megbízást hajtja végre, a másik a másikat. A fizetség fillérekre ki van számolva. A felek szigorúan ragaszkodnak jogaikhoz. Ellenőrzik egymást, mert becsapják, aki csak egy pillanatra is másfelé figyel. Mindkettő a másik rovására építi ki kiváltságait. Vigyázz! Szeretsz, amíg adsz. Ha már nem adsz, azaz nem önzetlenül adsz, már nem szeretsz!

Számítottam ellenvetésedre: „Áldozzam fel majd magamat szüntelenül a másikért? Lustálkodik, és még ő sírkozik, hogy milyen fáradt. Nekem legyen gondom mindegyre? Egyszer, másszor még elviselhető lenne. De ez így megy nap nap után. Hol a feje fáj, hol a gyomra émelyeg. Ápolgassam, babusgassam, mert hiszen énbennem van szeretet. Adjak, „ne számítgassak“, a végtelenségig? Ha-

tárt ne ismerjek, különben, ugyebár, „üzletember“ vagyok, nem jó hitvestárs. Így van?

Vagy: „Órákat ül a tükör előtt. Boldog, ha elmehet hazulról. A tánc a mindene. A házimunkát rám hagyja az egyenjogúság címén. Én dolgozzak mindig kettőnkre?“

Felelet helyett – vagy gyanánt – engedj meg néhány történetet.

Ismertem egy leányt. Nevezük Máriának. Észbontóan szerelmes volt. A fiú – akit meg Karcsinak nevezünk – nem volt éppen rossz. Csinosnak meg igen csinos volt, olyan, akiről azt szokták mondani, hogy burokbán született: elkényeztetett, rémesen önző. Magyarázták a lánynak: „Csupa csalódás lesz az életed. Otthagyj mindjárt, mihelyt náladnál szebbet talál.“ Az anyja könyörgött neki: „El sem tudom képzelni, hogy egy évnél tovább melletted maradjon. Talán ha két évig.“ Mire Mária – jól emlékszem, jelenlétemben folyt a csata – rávágta: „Akkor legalább lesz két boldog év az életemben!“

Közben nyolc év telt el. Meglátogattam őket új lakásukban. Megtörtént a házszentelés. Mária és az anyja, a boldog anyós, bemutatták a lakást. Remek volt minden. Dicsérték Karcsit. Kiderült ugyanis, hogy minden ott a keze nyoma: nagyszerű ezermester. Nem is nagyon telt volna nekik mindenért iparost hívatni. „Ha úgy vesszük – szólalt meg Karcsi – azok se tudták volna jobban megcsinálni.“ Szeret is itthon lenni, toldották meg az asszonyok az igazán jogos öndicséretet. Siet haza a gyárból, felveszi a kötenyt s máris történik valami. Újjászületik a fotel kárpitja. A kis asztalosműhelyben készül az előszobaszekrény, meg a polc a fürdőszobába. Nézegettem a valóban jó ízléssel készült tárgyakat. Közben pedig az járt az eszemben, amit Mária mondott. Nyolc éve, dacos sírással küzdve: „Akkor legalább lesz két boldog év az életemben.“ Mária tehát győzelmet aratott! Kiemelte önzéséből ezt az elkényeztetett, addig csak magának élő pubit. Óriási siker! Elérte nála, hogy aki kezdetben csak csodálatot, elismerést és kiszolgálást várt, végre észrevette – őt.

Nehogy félreérts! Amire én gondolok, az nem kíván örökös „sikert“. Sem a te részedről, sem a másik fél részéről. A sikert a szó egyszerű, mindennapi értelmében veszem.

Egy férfiről tudok. Mindent megtesz halálosan beteg feleségéért. Gondossága a legjobb ápolónőét is felülmúlja. De nagyon kérlek: ebben ne kegyes részvétet vagy irgalmas lelkiületet láss. Nem! Ami történik, az szerelemből történik! Itt is az ismertetett elv, a szerelem csavarmenete érvényesül. A férj azért szolgál oly nagylelkűen, mert csodálja a feleségét: mekkora türelemmel szenved. A feleség – éppen az odaadó szolgálatért – csodálja a férjét. Meghatva figyeli áldozatkészségét, türelmét, fáradságot nem ismerő odaadását. Mindig azon van, hogy megkönnyítse munkáját. A férj meg ezt veszi észre. Annál jobban iparkodik, hogy minden a legjobb legyen. És így tovább. Lehet-e ez nehéz? És ha nehéz? Mit számít az!

Sajnos, a csavarmenete mozgása megállhat egyszer. Semmiképpen sem apró csacsiságokért. Ilyesmik mindig előfordulhatnak. Föltétlenül elő is jönnek a mindennapok együttléte során. Ne csodálkozz rajtuk. Senki sincsen hiba nélkül. Bennem is vannak hibák, de benned is. A házastársak egyikét jobban, a másikat talán kevésbé zavarják, de a megszeretett Másik igazi értékét semmiképpen sem takarják el. Ha valami csodalovag vagy csodatündér képes lenne elrabolni a szívedet attól, akibe beleszerettél, akkor az nem is volt igazi szerelem. Ne álmodj tehát hiba nélküli emberről. A gyarlóságok nem állíthatják meg a szerelem csavarmenetének mozgását.

Kedvezőtlen körülmények sem. Ha csapások jönnek: azok sem. „Tengernyi víz sem olthatja el a szerelmet, egész folyamok sem tudnák elsodorni” – olvassuk a Szentírás mély értelmű könyvében, az Énekek Énekében (8,7).

Mikor nem halad hát tovább a szerelem csavarmenete? Akkor, ha valamelyik fél egyszerűen és mindenestől letagadja azt az értéket, amelyet partnere képvisel ezen a világon.

Vigyázzunk tehát. Nem arról van szó, hogy ne törődj a hibáiddal. Arról sem, hogy hallatlanba vedd a másik kéréseit, figyelmeztetéseit. Ha például menyasszonyjelölted azt mondja neked: „Kérlek, hozzám ne gyere részegen” – erre nehogy csak legyints. Nehogy ilyen szerencsétlen álláspontra helyezkedj: „Ha most szeret, hát majd később is szeretni fog.” Nem, nem! Sohasem lehetsz biztos benne, mikor léped át a másik tűrőképességének küszöbét. Nem tudhatod, mikor rombolja le reményvesztetten azt, amit

ő maga épített. Mikor török össze, mikor mérülnek ki bizalma tartalékai, mert amikor kimerülnek, akkor megmondja neked, hogy elvesztél számára.

Ha a férfi nem törődik a kérésekkel, ha a nő nincs tekintettel a másik nehézségeire, ha teljesen lekötik őket ügyes-bajos dolgaik, akkor ébredezni kezdenek az erotikus elragadottságból. Önműködően, tudat alatt már nem törekcszenek igazi önátadásra. A csavarmenet pedig, mely eddig felfelé tört, mozgásában elindul lefelé. Hamar eléri a mélypontot. A nő piszkos pongyolában csoszog ide-oda a lakásban, hajbodorítóval, zsörtölődve, mérgesen. A férje már nem szeretete tárgya, számára már nem jelent semmit. „Neki már levegő.” Éppen nem ózondús levegő, hanem egy zárt szoba áporodott levegője. Nem különb a férfi sem. Borotvátlan, pálinkaszagú. A feleség az ő számára sem jelent már semmit. Nekik már minden mindegy. Nem számít: itthon van-e a másik, vagy nincs itthon. A szerelemnek vége. A nő persze megint hirtelen vonzó és csinos – mihelyt kilép a lakásból: újraéled, jól érzi magát. Értékeit kirakatba teszi: hátha akad valaki, akinek megakad rajtuk a szeme . . .

Meg lehet-e vajon állítani ezt a visszafelé csavarodó mozgást?

Alfréddal régóta nem találkoztam. Végül is, egy este, betoppant. Úgy jött, mint máskor. De most erőtllenül rogyott be a karosszékbe. Mindjárt láttam: itt valami baj van.

– Mondd már, mi van?

Hallgatott. Sejtettem, hogy a menyasszonyjelölt körül van baj.

– Most már igazán beszélj! A lány?!

– Az. Bejelentette, hogy ő engem megvet.

– De miért? Mi címen?

– Azt mondta, iszákos vagyok. Meg hogy csak lopom a napot, az iskoláimat sem fejeztem be. Egy fél évig türelmes volt, most már nem akar látni.

– Hiszen te nem is iszol.

– Hát azért . . . egyszer-másszor. Persze, ő se olyan jaj de nagyon tökéletes. Én meg, akárhogyan is vesszük, nem vagyok olyan ember, akinek csak rossz szokásai vannak. Meg hogy nem tanultam? Hát nem tanultam!

Egy darabig némán ültünk, szemközt egymással. Én törtem meg a csendet.

– Mit gondolsz, mi fog mindebből kijönni?
– Magam sem tudom. Annyi bizonyos, én megmutatom neki: nem vagyok hitvány alak! Máris újrakezdtém a tanulást. Az ivásnak vége, pohárhoz nem nyúlok.

Van-e rá lehetőség, hogy a lefelé mozgó, egyre gyorsuló csavarvonal megálljon egyszer? Sőt! Hogy elkezdjen felfelé mozogni? Igen, van rá lehetőség. De hogy a Frédi-nek nem lesz könnyű dolga, az bizonyos.

GYERMEKET VÁLLALNI **avagy** **ÉDES TEHER**

Ismerős asszonnyal találkoztam az utcán. Régen nem láttam. Boldogan mosolygott. Észrevettem rajta: gyermeket vár.

– Ugye, kitaláltam, miért olyan vidám? – kérdeztem.

– Persze. Gyermekem lesz. Péter fiam már három éves. Éppen itt az ideje, hogy jöjjön a második.

Gyermek a felnőttek oldalán: nincs ennél magától értetődőbb látvány. Hiszen az egész természetben *magától értetődik az utód*. A gyermek teljes mértékben megfelel az emberi természetnek. Nemcsak fiziológiailag nézve – ez csak az egyik szempont – hanem az embert a maga egészében is tekintve. Igen, a gyermek az emberi természet követelménye, mind a fizikai, mind a pszichikai kibontakozás irányában. Az nem normális, ha nincs gyerek.

Vannak, akiknek Isten nem ad gyermeket. Vannak, akik önként mondanak le erről az örömről: papok, szerzetesek, szerzetes-nővérek. (E témára most nincs módunk kitérni!) A természet olyan, hogy ha egy felnőtt ember gyermektelen, bensőleg elszegényedik. (Hacsak nem él még magasabb értékekért!) Bizonyos ferdeségek keletkeznek benne.

Azok a házastársak tehát, akik gyermeket akarnak, nem hősök. Nem „áldozatok” a Jó Isten vagy bármilyen istenség oltárán. Ellenkezőleg. A gyerek: szerencsájuk, boldogságuk. Kétszeresen. Először azért, mert megfigyelhetnek egy életet, mely mellettük bontakozik. És ez az élet belőlük fakadt, hozzájuk tartozik. Másodszor azért, mert a gyermek az ő személyiségüket is fejleszti.

Talán éppen azért, amire azok hivatkoznak, akik tehernek érzik a gyermeket. Igen, éppen azért is. Mert való igaz: a gyermek szüntelenül igénybe veszi a szülők idejét, erejét, energiáját. Sok kedvenc foglalkozásról kell lemondani. A régi barátok már nemigen látják őket színházban, moziban, kirándulásokon, estélyeken. De figyeljék meg a jó szülőket gyermekeik körében – és nem fogják sajnálni őket.

Az sem áll, hogy a gyermekvállalás a szülők szellemi elszegényedését okozza. Bizonyára tapasztaltad már, hogy egészen egyszerű emberekben is milyen magas, milyen fejlett az értelmesség, az intelligencia. Az ilyen emberek számára – különösképpen is az asszonyok, édesanyák számára – szószerint az egyetlen könyv az élet. S benne a középpont: a gyerek. Az ember értelmessége a gondolkodás révén fejlődik ki, amikor az ember felfedez problémákat és megtalálja megoldásukat. Ezt teszi az alkotó művész. Ezt teszi az építész, amikor házat tervez. A megbízás kihívás számára, hogy valami igazán maradandót, hasznosat alkosson. Így vannak a jó szülők is a gyermekkel. Számukra feladat a gyermek, problémákkal és megoldásokkal. A legkülönfélébb ügyekben döntésekre, új és új módszerek alkalmazására van szükségük. És ez igazán értelmes emberekké teszi őket.

UTÓSZÓ
avagy
EZ A KÖNYV KEZDET

Ne gondold, hogy ezzel mindent elmondtam. Ebben a könyvben csak néhány meghatározott problémát hoztam elő. Fontos kérdéseket. Sorra vettünk néhány akadályt is, ami utad elé tornyosulhat. Ezért e könyv nem befejezés akar lenni. Csak egy *útszakasz*. Csak bevezetés az életbe. Idővel majd indulj új felfedező útra. Mélyítsd el azokat az igazságokat, melyekről e könyvben beszélgettünk. Sok szerencsét! Nagyon szép életet kívánok neked!

Köszönöm a figyelmedet!

